3

Miſcellanea,

In quibus continentur

Præmonitio ad Lectorem de infantum Communione apud Græcos.

Defenſio libri de Græcæ Eccleſiæ ſtatu contra objectiones Authoris Hiſtoriæ Criticæ, ſuper fide & ritibus Orientalium.

Brevis & ſuccincta narratio de vita, ſtudiis, geſtis, & Martyrio D. Cyrilli Lucarii, Patriarchæ Conſtantinopolitani.

Commentatio de Hymnis Matutino & Veſpertino Græcorum.

Exercitatio Theologica de cauſis remediiſque diſſidiorum, quæ orbem Chriſtianum hodiè affligunt.

Authore THOMA SMITH Eccleſiæ Anglicanæ Presbytero.

LONDINI,

Impenſis Sam. Smith ad inſigne Principis in cœmeterio D. Pauli. M.DC.LXXXVI.

IMPRIMATUR.

C. Alſton R. P. D. Hen. Epiſc. Lond.
à Sacris Domeſticis.

Octob. 14.
1685.

Præmonitio ad Lectorem de Infantum Communione apud Græcos.

UM in argumento de Infantum apud Græcos ſub ſola ſpecie vini communione, quam mirâ confidentiâ Romanæ communionis ſcriptores aſſertum eunt, ac ſi iſtud dogma unanimi & conſtantiſſimâ illorum praxi ſtabilitum eſſet, preſſiùs & ſtrictiùs verſando, momenta rationum, quibus inductus mutavi ſententiam, prout ingenuum & veri amantem decebat, latè & penſiculatè explicaverim, non malas ſpes mihi videbar concepiſſe, neminem id

 aut

aut levitate animi aut partium ſtudio, à me, qui victrici veritati manus dederim, fieri putaturum. Verum eam mutationem reverendiſſimo & non minus ſapientiæ, eruditionis, & in tuendis Eccleſiæ Gallicanæ contra Romani Pontificis uſurpationes libertatibus zeli & fortitudinis famâ, quàm infulatâ dignitate illuſtri D. Epiſcopo Meldenſi cenſurâ, placidâ licet, pro candore mentis, quo maximè pollet, perſtringere viſum eſt, quaſi rejectâ hac de re vetuſtiſſimâ traditione, quòd ſponte & prompto animo in prima libri mei de hodierno Græcæ Eccleſiæ ſtatu editione dixeram, id in ſecunda retractaverim, eo quod apud nos metueretur, ne ex hoc Græcorum exemplo parili Eccleſiæ Romanæ praxi quippiam munimenti & authoritatis inde accedat. Sed ejuſmodi ſolicitudo metuſve noſtras mentes non tenet, qui toti à ſacris oraculis & incorruptâ antiquitate pendentes, quid jam degener Græcia & à fide majorum in quamplurimis deſciſcens, modò in mutilanda communione pariter erraſſet, præſertim in nuperis Synodis, amplectendum & credendum ſtatuat, parum curamus: quos tamen maximè miſereſcit tantarum corruptelarum,

telarum, quibus hodiè adeò miserum in modum deformatur. Præterea, ut nemo probus illud à me exigere vellet, sic sanctissimum Numen verè & ex animo testor, tantum abfuisse, ut qualicunque modo præter justum & honestum persuasus, quippiam ejusmodi contranitente conscientiâ perpetrem, ut non nisi post severius & diligentius examen, argumentorum vi & pondere victus, in contrariam partem concederem: quod benè novit vir optimus & eruditissimus D. Henricus Dodwellus, cujus fideli & utili amicitiâ per multos annos meritò glorior, qui me literis hac de re missis solus monuit.

Non opus erit, ut prolixam de hac lite dissertationem hic interponam: pauca præfationi editionis iteratæ, quæ hanc rem dirimere plurimis ab omni præjudicio vacuis videtur, superaddere sufficiet.

Quod adulti apud Græcos universi, cujuscunque ordinis aut gradûs, ex utrisque sacro-sanctis symbolis corporis & sanguinis Jesu Christi participent, testatissimum est. Hanc Ecclesiæ suæ praxim vindicant Græci Scriptores, potissimum Patriarcha Jeremias, ix *cap. primi responsi ad Theologos Wirtembergenses, necessitatem illius*

aut levitate animi aut partium ſtudio, à me, qui victrici veritati manus dederim, fieri putaturum. Verum eam mutationem reverendiſſimo & non minus ſapientiæ, eruditionis, & in tuendis Eccleſiæ Gallicanæ contra Romani Pontificis uſurpationes libertatibus zeli & fortitudinis famâ, quàm infulatâ dignitate illuſtri D. Epiſcopo Meldenſi cenſurâ, placidâ licet, pro candore mentis, quo maximè pollet, perſtringere viſum eſt, quaſi rejectâ hac de re vetuſtiſſimâ traditione, quod ſponte & prompto animo in prima libri mei de hodierno Græcæ Eccleſiæ ſtatu editione dixeram, id in ſecunda retractaverim, eo quod apud nos metueretur, ne ex hoc Græcorum exemplo parili Eccleſiæ Romanæ praxi quippiam munimenti & authoritatis inde accedat. Sed ejuſmodi ſolicitudo metuſve noſtras mentes non tenet, qui toti à ſacris oraculis & incorruptâ antiquitate pendentes, quid jam degener Græcia & à fide majorum in quamplurimis deſciſcens, modò in mutilanda communione paritèr erraſſet, præſertim in nuperis Synodis, amplectendum & credendum ſtatuat, parum curamus: quos tamen maximè miſereſcit tantarum corruptelarum,

telarum,quibus hodiè adeò miserum in modum deformatur. Præterea, ut nemo probus illud à me exigere vellet, sic sanctissimum Numen verè & ex animo testor, tantum abfuisse, ut qualicunque modo præter justum & honestum persuasus, quippiam ejusmodi contranitente conscientiâ perpetrem, ut non nisi post severius & diligentius examen, argumentorum vi & pondere victus, in contrariam partem concederem: quod benè novit vir optimus & eruditissimus D. Henricus Dodwellus, cujus fideli & utili amicitiâ per multos annos meritò glorior, qui me literis hac de re missis solus monuit.

Non opus erit, ut prolixam de hac lite dissertationem hic interponam: pauca præfationi editionis iteratæ, quæ hanc rem dirimere plurimis ab omni præjudicio vacuis videtur, superaddere sufficiet.

Quod adulti apud Græcos universi, cujuscunque ordinis aut gradûs, ex utrisque sacro-sanctis symbolis corporis & sanguinis Jesu Christi participent, testatissimum est. Hanc Ecclesiæ suæ praxim vindicant Græci Scriptores, potissimum Patriarcha Jeremias, ix *cap. primi responsi ad Theologos Wirtembergenses, necessitatem illius*

 officii

officii ab omnibus præstandi à verbis B. nostri Salvatoris vi. *S. Joan.* 53. *urgentes. Cujus quoque effati vi solâ infantes ad communionem admitti debere concludunt. Ratio enim horum æquè ac cæterorum eadem est. Christus neminem excipit, ne laicos, ne infantes, quo minus integrâ communione fruantur. Quâ enim necessitate ad alterutrum elementorum percipiendum, pari identidem ad utrumque obligantur. Igitur ex illorum sententia utrumque dari, aut istam necessitatem, quam tantoperè urgent, tolli oportet. Neque enim norunt* χρησφύγετον *illud concomitantiæ, quod institutioni Christi malè opponi solet. Sacro-sancta enim Sacramenta significant & mysticè repræsentant & reverâ exhibent, prout instituuntur, non prout nos fingimus, & eorundem fructus ex integro usu, quem omnibus seculis ad usque mundi finem observandum præceperit Christus, pendet, non ex humani ingenii subtilitatibus, quasi alterum in altero necessario involvatur. Hoc figmentum Græcis adhuc incompertum esse, pro comperto habeo. Quod etiam ex illorum praxi cuivis erit manifestissimum; quam iterum hic explico.*

Panis

Panis consecratus in exiles partes comminutus maximâ cum curâ vino itidem consecrato immiscetur, ut sic ex utrisque jam commixtis simul Laici communicent. Ex sacro calice pro more ita præparato exhaurit Sacerdos cochleari, quod communicaturis dandum est: nec ex alio calice, hoc est, solo vino absque margaritis immistis impleto, communicant infantibus. Supponatur jam, ut argumentum fortius vibrem, cochlearis cavitatem, solo sanguine, nullis micis, licet præ parvitate, quam facilè admittit panis fermentati fractura, quædam insensiles esse possint, adhærescentibus, madefieri: at si juxta mentem Ecclesiæ Græcanicæ unum elementum abundè sufficeret ad communionem infantum, quid opus erat, ut vino sacro tingatur sacer panis, aut sacro pani immisceatur sacrum vinum? Unde est, quod ex ejusmodi calice semper & necessario ritum istum sacrum administrari curant? Quod de pane quoque apud hodiernos Græcos in usum infirmorum reservato dicendum est. Quis enim non deridebit elaboratas Allatii in epistola de Græcorum communione sub specie unica nugas? Si hoc intendisset Ecclesia Græca, non de

pane intincto, qui ad Eucharistiam complendam necessarius est, adeò caveretur; neque panis madidi exsiccatione, quod ideò fit, ut melius & magis integrè servaretur, opus haberent. Neque enim alium panem consecratum in os moribundi ingerere pro instituto Ecclesiæ omninò licet. Cum ergò è calice, cui immixtæ panis micæ innatant, & solitâ maceratione in minutissimas partes, quæ absque periculo ab infantibus deglutiri possint, resolutæ, quasi fiunt concorpores & indivulsâ connexione adhærescunt, desumatur vinum, qua specie rationis aut similitudine veri quispiam infantes solo sanguine donari contendere possit, nisi etiam adultos eodem modo sub unica tantum specie communicare pari prætextu obtendat, non video: imò nullâ ratione id fieri posse certò mihi constat. Quod ex abundanti dictum est, etiamsi nullæ margaritæ, quod vix facile creditu est, in cochleari superfuissent.

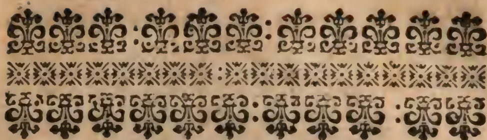
Cum ex hoc ritu, quem exploravi penitius, res liqueret, Metrophanis Critopuli, & Archiepiscoporum Tiberiopolitani & Samii testimonia testimoniis Caryophili, Goari & Allatii, qui ex professione & instituto vitæ dogmata Romanæ Eccle-

ſiæ defendenda ſuſceperint, oppoſui: neque ideo minùs idonei teſtes habendi ſunt Græci in cauſa ſuæ Eccleſiæ, eo quod in Anglia rogati ſententiam ſuam in re manifeſta protuliſſent, aut quod apud Proteſtantes libri eorum publici juris exſtitiſſent. Puduit ſanè Samium olim, cum à me Pariſiis hac de re rogaretur (iſte enim eſt, quem in iſta præfatione innuebam, tunc enim temporis favore Chriſtianiſſimi Regis ſedem figere in Gallia propoſuit,) veritatem fictâ cavillatione corrupiſſe: at cum Londinum appuliſſet, tergiverſationis ſuæ planè conſcius, tum ſermone tum epiſtolâ propriâ, ſponte errorem iſtum, quem ex linguæ præcipitantia & præ defectu ſedulæ & attentæ indaginis erraſſe faſſus eſt, verbis à me prolatis caſtigavit. Sed ab hujus bonâ aut malâ fide non pendet, quæ agitatur, controverſia, quam aliunde & ex natura rei abunde ſatis expeditam deciſamque eruditus Lector, uti non vanus auguror, cenſebit: nulluſque dubito, quin illuſtriſſimus D. Præſul, qui pacis Eccleſiaſticæ inter Chriſtianos diverſæ communionis ineundæ ſtudio, Scholaſticorum malè ſanas opiniones & recentium ſeculorum placita

ſub

ſub venerabili fidei Catholicæ titulo orbi obtruſa aut penitus rejecit, aut candidâ interpretatione emollivit; ſi morem iſtum corruptiſſimum in Latina Eccleſia (ut de cæteris placitis articuliſque doctrinæ temerè definitis hodieque obtinentibus nihil dicam,) contra inſtitutionem Chriſti introductum ſublatum iri non cupiat, ſaltem de Græcanicæ Eccleſiæ praxi in futurum aliter ſentire velit.

E Coll. D. Mariæ Magdalenæ Oxon. xxiv. Septembris, M.DC.LXXXV.

Responsio ad Objectiones Authoris Libri de Fide & Ritibus Orientalium.

NON diu erat, quin, postquam libellus de Fide & Ritibus Orientalium in lucem prodiisset, quamplurimi ex amicis me monendum duxerint, Authorem in ejusmodi scriptis & historiis Criticis satis exercitatum, qui sub larvâ adscititii nominis delitescere neutiquam potuerit, in Epistolam, quam de hodierno Græcæ Ecclesiæ statu ferè ante decennium edidi, Criticam suam quoque exercuisse. Cujus videndi desiderio impendiò quidem & acriter urgebar, tum argumenti, quod speciosus titulus præ se ferebat,

tum mei gratiâ, in quem virum nominis celebratissimi, amicè & citra omnem verborum injuriam, quod pro solito candore fecit, haud paucis animadvertisse aiebant. Exemplar tandem nactus, totum, omni sinistrâ suspicione ac præjudicio liber, perlegi semel iterumque, non sine delectatione, ne dicam fructu. Laudo ingenii subtilitatem, quæ ubivis se prodit, diligentiam, justam denique à communibus Missionariorum placitis dissentiendi libertatem, quam veritatis indagandæ & asserendæ studium, ut fas est credere, extorsit. An verò eam in omnibus assecutus sit, & Criticum verè & justè egerit, judicium meum nolo interponere. Officio meo probè satis, uti spero, apud viros cordatos defunctus videbor, si, quod idem veritatis, quam omni partium studio posthabito semper sacram habebo, amor jure merito postulat, censorium calamum in me malè districtum fuisse paucis ostendero. Neque enim in longum disputationem trahi, aut animus ab istiusmodi litibus nectendis prorsum alienus, fert, aut res ipsa patitur.

Cum in legendis Græcorum tum veterum tum cæterorum,qui ſequioribus ſeculis vixêre, ſcriptis aut Eriſticis aut dogmaticis nullibi,mihi ſaltem, occurriſſet vox nova & plane barbara μετουσίωσις, neque quemquam ex iſtâ gente ante Gabrielem Severum Archiepiſcopum Philadelphiæ eâ uſum fuiſſe deprehendiſſem, non abſque juſtâ causâ id mihi faciendum exiſtimavi, ſi Gabrielem iſtum Scholaſticorum tricis nimium quam irretitum, libroſque controverſiarum à Bellarmino cæteriſque Romanæ Eccleſiæ defenſoribus & Patronis editos quaſi quotidie verſantem, frequenti quoque hujuſce vocis uſu ſibi mire placentem, eam effinxiſſe rotundè aſſeruiſſem. Quod procul à me habui, veritus, ne me ad rem iſtam non ſatis attendentem planè fugiſſet inobſervata, aut apud alios Authores mihi neutiquam familiares redditos & planè incognitos reperiri potuiſſet. Ideo factâ deliberatione dixeram illum eidem effingendæ *primum vel ſaltem inter primos verſatile applicuiſſe ingenium.* Parum metuebam, ne ob modeſtiam, quacum in re non adeò ma-

nifestâ cautè loquebar, à quoquam malè haberer, si in simili indagine melius & felicius ei successisset. Animosè tamen in me insurgit Historico-Criticus, quem procul omni convitio imò honoris causâ à me ita appellandum pro certo credat: quod quasi coactus facio, cum ille proprio nomine nolit dignosci, dicam læsæ veritatis impingens. Esto quod contendit, alium illo Gabriele antiquiorem istud vocabulum usurpasse; non obstat tamen, quo minus ille inter primos saltem, apud quos frequenti in usu habetur, recenseri & possit & debeat. Sed quis ille unicus scriptor, in Scenam hic productus, cui honos usurpandæ vocis ad Latinorum mentem felicitèr satis cusæ conferatur? Gennadius ille est, qui post expugnatam Constantini urbem ad dignitatem Patriarchalem primus promovebatur, h. e. plusquam centum annis ante tempora Gabrielis. Mirum sanè videbitur, neminem tot annorum intervallo, vocabulo, quod authoritate suâ munierat Patriarcha, usum: omnes qui de Sacramentis aut de industriâ aut obiter

scripsere,

ſcripſere, ſcriptis ſive Eriſticis ſive Apologeticis ab illo tanquam inauſpicato quadam mentis religione abſtinuiſſe. Innotuêre ſanè Hieremiæ, qui ad Eccleſiæ Græcæ clavum poſtea non ſine ingenti laude aſſidebat, tanti Deceſſoris ſcripta, ſi in Archivis & Tabellariis publicis reponerentur aut alibi extitiſſent. Optimè norat Eccleſiæ, cui præerat, dogmata, nec in iis defendendis, quod abundè præſtitit, defuêre zelus vigorque animi. Si quippiam tale in ejus reſponſis ad Theologos Wirtembergicos, (neque enim marginalem annotatiunculam Cruſii aut cujuſpiam alterius, qui in Latinis Græcè vertendis non infeliciter luſit) occurriſſet, planè convictus obmutueram: ſed ab ejuſmodi telis ſecurus eſſe videbar. Ille antiquo Patrum vocabulo μεταβολὴ uti contentus, de altero novitio, modo id perſpectum habuiſſet, quod meritò dubitandum eſt, parum ſolicitum ſeſe oſtendit: aliud autem μεταβολὴ, aliud μετουσίωσις non opus eſt, ut hic importunè ingeram, id ſuo loco inferius oſtenſurus. Omnes Gennadio anteriores ſiluiſſe

palam eſt. Miſeret me cujuſdam Monachi Benedictini Angli, cujus memoriæ parco, qui hujus vocis originem à tempore primi Concilii Nicæni intolerandâ plane ſtultitiâ an audaciâ deducit. Fruſtra quis ſperet ſe hoc quod quæritur reperturum in theoriâ rerum ſacrarum S. Germani, aut in miſcellaneis Joannis Damaſceni operibus, cum nondum illo tempore Latinum vocabulum, quod jam adeò bellè Græcè exprimitur, excogitaretur, ut alios, puta Euthymium Zygabenum, Nicolaum Cabaſilam, Symeonem Theſſalonicenſem, Barlaamum cæteroſque poſterioribus ſeculis longâ ſerie ſuccedentes, qui ſcriptis diverſi argumenti, ubi hujuſmodi res ſacræ tractantur, inclaruêre, penitus omittam. Neſcivit id quoque Manuel Calecas, qui Latinorum partes contra Græcos ſuos tantâ cum verborum acritate ſuſtinuit. Denique in gratiam Romanæ Eccleſiæ, cui demerendæ diligentiſſimam impendebat operam, ob acceptam dignitatem Cardinalitiam, Beſſarion Nicænus Epiſcopus, eadem voce libentiſſimè uſus fuerat, potiſſimum in libro

de

de verbis consecrationis adversus Marcum Ephesium, si apud gentem suam vel minimum obtinuisset. Sed hisce diutius immorari planè piget. Nomen Gennadii apud me tantum non sacrum est, & magnæ authoritatis & momenti in hac re quâ de controvertitur. Ipsum ergo appellabimus & adibimus appellatum.

Quam pacis Ecclesiasticæ & unionis frustra toties tentatæ amans esset Georgius Scholarius, cum Concilio Florentino præsens adesset, & quantum Latinorum causæ in articulis, de quibus inter Græcos & Latinos illic convenisset, patrocinaretur, idem in Græciam reversus, & in solium Patriarchale assumptus, ab isto tempore mutato priori nomine, Gennadius nuncupatus, cuivis harum rerum paulum studioso è variis ejusdem orationibus & Apologiâ, quam dabimus Allatio, contra quod contendunt Arcudius & Caryophilus, illum scripsisse pro quinque capitibus Florentiæ definitis, satis patet. Exstantque ejusdem Patriarchæ διάταξις & ὁμιλία de præcipuis Christianæ Fidei articulis, quam

jussu

jussu Mohammedis Imperatoris, non longe post captam Urbem conscripsit. Frustra erit, si quispiam testimonium istud, quod ex Gennadio producit H. C. inde petitum somniaverit. Fatendum est, hunc magni nominis virum, quem prudens moderatio, ingens tollendi Schismatis, quod per tot secula Orientem ab Occidente discerpserat, desiderium, amor patriæ infidelium armis jamjam cessuræ æque illustrem ac dignitatis Patriarchalis apex fecerunt, multa inedita reliquisse, in quibus investigandis & enarrandis laudabilem & sedulam navavit operam Allatius. Quantos triumphos egisset ille, si in hunc thesaurum à Romanensibus quovis pretio redimendum incidisset. Ex Possevino citat quasdam homilias in Evangelia; sed planè incertus erat animi, utri Gennadio Catholico an Schismatico essent adscribendæ: neq; enim viderat; sed dato quod non mentitur titulus, vix cordatioribus persuadebitur rem controversam hisce homiliis tractari, quod neutiquam tacuisset Possevinus, siquis unquam,

In diatriba de Georgiis.

zelo

zelo ob honorem Ecclesiæ Romanæ hoc in articulo laborantis ampliandum quam maximè percitus. Auctoramento adeò ingenti ac sacro munitus, quanto furore contra Transubstantiationis eversores prodiisset, consensum Orientalium hoc nomine non sine convitiis objecturus. Quod verò Possevino, quod Allatio, quorum utriusque diligentia par erat, par quoque in defendendis Ecclesiæ Romanæ κυρίαις δόξαις contra Græcos zelus, hujus vero eruditio summa, esse tam beatis non licuit, id Meletio Syrigo, blandiente fortunâ, licet, cui honos iste reservatur. Ex hoc enim Græculo Tenebrione, partium studiis addictissimo, & in Collegio Græcorum Romæ, ni fallor, educato, habet H. C. quod contra nos Gennadii nomen & authoritatem obtendat. Deploro infortunium Caryophili in refutandâ Gergani Episcopi Artensis Catechesi & Confessione Cyrilli Lucarii pridem occupatissimi, qui planè ignorabat unde tantum subsidii causæ, quam susceperat defendendam, potuisset accrevisse. Proculdubio contra Patriarcham hæreticum Patriarcham ortho-

orthodoxum usu vocis aptissimæ Romanensibus consentientem allegasset. Felicem verò prædico Syrigum, in cujus manus incidebat hæc manuscripta Gennadii homilia : felicem etiam H.C. qui præclarum hunc Syrigi thesaurum utendum habuit. Non jam inquirere vacat in vitam & mores hujus novitii scriptoris, qui contra Cyrillum famoso libro debacchatur, qui, si tanti videretur extra cellæ cancellos in publicum erupisset, ne dicam homiliam Gennadii, qui rem confectam, uti illis fortè videtur, quasi dat, ut in dii luminis auras prodiret, dudum meruisse. Dolosè agit Monachus iste, si velit, quod verba innuunt, post hæresin Berengarianam, ut vocat, vocem μετουσίωσις inventam fuisse, quod gratis & absque vel minima probatione dicitur ; nec tantus est, ut ejus nudæ assertioni fidem adhibeamus : quem malæ fidei merito suspectum habemus, ne alium pro alio supponens triobolarem ignotumque scriptorem aut suiipsius effata sub venerabili Patriarchæ titulo orbi obtruserit. Quotus quisque enim est tam obesæ

Histoire Critique p. 211.

naris,

naris, cui non ſuboleat dogma hoc ævo Gennadii apud Græcos non adeò recoctum fuiſſe, ut in hiſce chartis ſuppoſititiis videre eſt. Non iſto tempore ejuſmodi ſubtilitatibus uſi ſunt Græcæ Eccleſiæ ſcriptores: (neque enim Græcos λατινόφρονας aut Romanæ Communionis Alumnos ne teruncii quidem æſtimo) ut irent aſſertum εἶναι τὰ συμβεβηκότα τοῦ ἄρτου χωρὶς τῆς οὐσίας τοῦ ἄρτου, καὶ τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν τοῦ σώματος κρύπτεσθαι ἐν συμβεβηκόσιν ἄλλης οὐσίας, *accidentia panis eſſe abſque ejuſdem panis ſubſtantiâ, & veram corporis ſubſtantiam latere ſub alterius ſubſtantiæ accidentibus*: & deinde, omnes Chriſtianos abſque ullâ hæſitatione credere oportere, quod ἐν μυστικῷ τούτῳ σώματι αὐτός ἐστιν ἀληθῶς κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὁ ἐκ τῆς Μαρίας παρθένου γεννηθεὶς, ὁ ἐπὶ σταυροῦ, ὁ ἐν οὐρανῷ νῦν, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁλόκληρος, ὑπὸ τοῖς συμβεβηκόσι τοῦ ἄρτου συγκαλυπτόμενος, *myſticum illud corpus ipſummet Dominum noſtrum Jeſum, Mariæ Virginis filium, qui crucifixus eſt, quique nunc eſt in cælo, illum eundem integrum eſſe, qui ſub panis accidentibus*

Pag. 200.

Pag. 202.

accidentibus delitescit. Nondum ejusmodi explicationes apud Græcos invaluerant, quæ Scholasticis, quibus erant inassueti, suam debent originem. Planè sapiunt alium Authorem, qui se totum Romanensium partibus addixerat, ab eo, sub cujus nomine citantur: quem utut unionis ineundæ studiosissimum, parum verisimile videtur novis terminis ac dilucidationibus adhærescere, planè antea incognitis, neminemque habere imitatorem, usque ad tempora Metropolitæ Philadelphiensis, quem gratis & sine fundamento, modo sublestam Syrigi fidem excipiamus, quispiam finxerit hoc vocabulum in libris Græcorum, præsertim in hac homiliâ Gennadii reperisse, quod reperire non potuit Hieremias Patriarcha.

Quod dixi, *Gabrielem Venetiis diu agentem, Scholasticorum placitis ac commentis abreptum*, dubitantis in modum addito, *ne dicam Romanensium fraudibus circumventum, licet alias acerrimum rituum Græcanicorum defensorem*, illud non malè nec temerè dictum credo, cui satis perspectum erat, non paucos

è Græcis

è Græcis tum Episcopis, tum Presbyterii, præcipuè, qui Italiam & Galliam studiorum aut stipis colligendæ gratiâ aut peregrinandi amore petunt, emendicatis distinctiunculis ad eludendas hac in re, quibus inter disputandum premuntur, difficultates, uti solere, & in quamplurimis dogmatibus sive imbibendis sive elucidandis pruritu novitatis prope accedere ad fidem Romanensium, utpote imbecillitate aut levitate mentis huc illuc raptos, aut incertis otiosisque traditionibus miserè delusos: cum essent interim rituum suorum retinentissimi; neque ullis machinis possent dimoveri à placitis Majorum, puta de processione Spiritûs Sancti tantum à Patre, de primatu & potestate Oecumenicâ Papæ, de Eucharistiâ sub utraque specie, de Infantibus communicandis, de Purgatorio, ne cætera dogmata recenseam, quibus mordicus adhærescunt. Non illum prece aut pretio à Romanensibus corruptum volebam, sed vel frequenti cum ipsis consuetudine aut argumentis palàm inter disputandum prolatis aut in libris, quos versabat,

exstanti-

exſtantibus, quibus pro modulo ingenii expediendis plane impar erat, inductum, hanc facilem ſacroſanctum illud myſterium aliquatenus explicandi methodum mirè deperiiſſe. Quod identidem ſæpe uſu venire quotidiè experimur, multos ad novum dogma Theologicum amplectendum cæco impetu & amore ex levi causâ orto ferri: eo in cæteris dogmatibus propugnandis magis impendio occupatos. Quod fatum erat Gabrielis, cujus neque amicitia & neceſſitudo, quam habuit cum Meletio, acerrimo licet Eccleſiæ Romanæ hoſte, uti appellatur, neque zelus in ſuſcipiendis Marci Eugenici contra Synodum Florentinam partibus, obſtant, quo minus hoc in argumento illum ſtudio Scholaſticæ Theologiæ nimium abreptum ingenio indulgere potuiſſe, & explicationibus, quas in Scholis ubivis obtinuiſſe perceperat, impenſius quam oportuit favere juſtè affirmari poſſet. Æque enim manifeſtum eſt, Gabrielem Scholaſticis deditiſſimum eſſe, ac Patavii olim ſtuduiſſe, & poſtea Venetiis vixiſſe. Id teſtatiſſimum

faciunt

faciunt singulæ ferè opusculi de septem mysteriis paginæ. Totum se ad formam & modum Scholasticorum ubique componit, quos imperite admodum quandoque transcribit, quod cæteri solent, aut imitatur, & quandoque parum aut perperam intelligendo pervertit. Quàm verò hisce in rebus deploratus fuerit Theologiæ Magister, satis superque ostendunt tot ineptæ allusiones, tot sacro-sanctæ Scripturæ loca miserandum in modum detorta, tot pueriles argutiunculæ, tot tricæ ineptiæque, ut judicii facultatem, quâ homines maximè sumus, aut nullam aut prorsus imbecillam in illo fuisse citra omnem invidiam & odium quispiam meritò dicat. Optandum sanè foret, illum à sancto proposito, quod olim amplexus est, in literis ad Martinum Crusium Venetiis A. C. M. D. LXXX. datis non descivisse: ἴσθι μὲν ἡμᾶς τῇ ἀληθεῖ διδασκαλίᾳ ἑπομένους, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων παραδόσεσι. ὅτι γε μὴν τοῖς περὶ στροφὰς λέξεων καὶ λόγους εἰς ἀέρα χεομένους ἐσχολακόσι, προσθήκαις τε καὶ ἀφαιρέσεσιν ὁσημέραι περιβαλ-

Turco-Græciæ, lib. viij. p. 523.

λογίδιοις. *Scito nos veræ doctrinæ assectatores esse, & horum, quæ à sanctis Apostolis tradita sunt: non autem illis assentiri, quorum otium & studium in argutiis dictionum, verbisque in aërem abeuntibus, consumitur, qui quotidiè aliquid doctrinæ addunt aut detrahunt.* Quibus verbis Scholasticos graphicè depingit, qui in saniori Theologiâ corrumpendâ otio & ingenio tantopere abusi sunt, quos tamen ille postea infeliciter æmulatus est. Nec verba tantum & terminos, sed argumenta quoque avidissimè & affectatò arripit, quantum compendii ratio sinit, quasi Græciam hac novâ arte & disciplinâ illuminaturus, ut jam per ipsum Theologiæ studiosi è Gente Græcorum non opus habeant Joannem Damascenum, nedum antiquiores, consulere in materiâ de septem mysteriis, quorum naturam & essentiam, effectus, qualitates, & quicquid illa consequitur, per quatuor causarum genera è Scholasticorum Commentariis adeò profundè tractavit. An verò laudandus sit, annòn potius reprehendendus hâc de causâ, hoc est, quod novum terminum, quo

paratior

paratior esset via, novo Transubstantiationis ad mentem & sensum Romanensium dogmati, introduxerit, judicent æqui rerum æstimatores. In præsenti sola de ipsa voce lis procedit, quam si ex aliquo genuino Scriptore Græco, (Gennadius enim iste Syrigi ὑποβολιμαῖος videtur) qui Gabrielem antecesserat, protulerit H. C. ipsi gratias habebo. De sensu & significatione ejus statim videbimus.

Cum talis sit Gabriel, non ipsum Romanensibus invidebimus, hujus præclaro testimonio causam suam muniant ornentque: hisce auxiliis, hoc defensore per nos licet glorientur, nunquam tamen obtinebit Joannes Cabassutius præ zelo in furorem adactus, ut *exinde quorundam hæreticorum Sacramentariorum præstigiosa impostura de Græcanicarum Ecclesiarum religione apud rerum imperitos mentiri audentium, liquidò convincatur*, quasi contra Sacræ Scripturæ authoritatem, Ecclesiæ Catholicæ dogma, Apostolicam traditionem, veterum Patrum scripta, contra leges naturæ, contra

In notitia Ecclesiastica. Lugduni 1680. pag. 658.

tra ſenſuum certitudinem, contra denique fidem & experientiam, unius leviculi Scriptoris teſtimonium tanquam argumentum ἀναντίρρητον objici debuiſſet.Sed jam non mihi res eſt cum Cabaſſutio, ſed cum viro ejuſdem religioſi inſtituti, ſi famæ publicæ credendum ſit, longè melioris ingenii, qui cauſam ſuam abſque abſurdiſſimis & iniquiſſimis convitiis, quæ Lex Chriſti bonique Mores vetant, tueri ſtudet.

Quo excuſatior ſit Gabriel, & illius fama illæſa & integra maneat, fictis iiſdem criminationibus (neque enim quiſquam ipſi vertit vitio, quod Scholaſticorum libros legerit, multo minus quod Patavii ſtuduerit, ſed quod ſtuduerit novitatibus) Cyrillum Lucarium involvere molitur H. C. illum nempe quoque Patavii literis operam navaſſe, neque à ſtudio Scholaſticæ Theologiæ alienum fuiſſe. Quibus hoc grave nec facilè piandum acceſſit ſcandalum, quod fidei confeſſionem, quæ tot tumultus concivit, Authorique invidiam, odium, exilium, cruentam denique mortem tandem conflavit ex Calvini inſtitutionibus penè ad

verbum

verbum desumpserit. Calvinum fortasse pariter ac Bellarminum præclarissimus ille Patriarcha legerat: & si in quibusdam placitis extra fidem positis, de quibus ne Theologi quidem omnes apud Romanenses idem sentiunt, in ejusdem abstrusioribus articulis, quos neque Scriptura nec Concilia definiverint, relictâ cuilibet judicandi libertate, Calvinum tanquam Magistrum sequeretur, hoc neutiquam aut fraudi aut præjudicio reliquis ipsius Confessionis propositionibus, non ex Calvino, sed ex Sacris Scripturis & Patribus primævæ Antiquitatis, quos accuratè perlectos, ad singularum probationem testes adhibet, collectis.

Quanto autem acri ac subacto judicio polleret Cyrillus, quam longè variæ eruditionis & ingenii laudibus ac famâ evehendus supra Gabrielem, & quam bene & sapientèr exercitatus in studiis Theologicis, non lubet jam longâ oratione operosius persequi, nec, ut credo, illud H. C. probus ingeniorum æstimator diffitebitur.

Fatetur H. C. Patriarcham Hieremiam (à quo Gabriel in Metropoli-

tam Philadelphiæ consecratus erat Constantinopoli A. C. M.D. LXXVII.) in eruditis responsis, quæ ad Epistolas Theologicorum Wirtembergicorum ab iisdem consultus, adornaverat, hoc vocabulum nullibi usurpasse: sed ne quippiam hac liberali concessione lucremur, hoc duplici de causa factum asserit, tum quod vox ista μετουσίωσις sit barbara, tum quod Priscis incognita, altera verò μεταβολὴ Græca, notissima & frequenti apud omnes usu. At res hæc meris conjecturis & ab omni specie veri alienis nequaquam transigenda est. Non adeò delicatus erat elegantiarum captator Hieremias, ut ab usu signantissimæ vocis, quæ in Græciam vocum novandarum satis cupidam, & quotiescunque necessitas postulaverit, peritam satis, ante centum annos, jubente nimirum Gennadio, transiisset, tantopere abhorreret. Esto nova, esto barbara: at novitas dictionis ob sensum, quem exprimit, dilucidiorem tolerari, & barbaries quoque commodâ interpretatione leniri possit. Quanto ergo verisimilius videtur ipsi planè incognitam fuisse, cum nulla

ratio ex ejuſmodi fictis cauſis ſubſit, cur omitteretur, ſi vocem iſtam agnoviſſet. At unam eandemque rem alterâ uſitatiori ſignatam contendit H. C. Quam verè & juſtè paucis erit diſpiciendum. Quibus vocibus olim in hoc auguſto ſacramento elucidando uſi fuerint antiqui ſcriptores, nemo harumce rerum adeò incurioſus, aut Græcè imperitus eſt, quin ſatis ſuperque nôrit. Occurrunt ſæpiſſimè τὸ μεταβάλλειν, μεταποιεῖν, μεταστοιχειοῦν, μετασκευάζειν, μεταῤῥυθμίζειν, etiam μεταφέρεσθαι (inde μετένεγξις) Eas venerabundâ mente admittimus & abſque vel minimâ hæſitatione amplectimur: neque quiſquam è Chriſtianis, qui rectè ſapiunt, unquam negaverit, poſt debitam à Sacerdote ritè inſtituto conſecrationem, è pane & vino fieri corpus & ſanguinem Domini, vel quod idem eſt, panem & vinum converti in corpus & ſanguinem Dominicum: at ex ejuſmodi locutionibus inferri & concludi μετουσίωσιν ſive tranſubſtantiationem (per quam intelligitur converſio phyſicæ ſubſtantiæ elementorum in carnem & ſanguinem Chriſti, ita ut tota

eorundem ſubſtantia penitùs deperdatur, & è rerum natura evaneſcat; utriuſque nihilo ſecius accidentibus ſolis remanentibus,) nec poſſe, nec debere, invictis argumentis probarunt Albertinus & Blondellus; nec opus eſt, ut ea retexamus. Ex hoc vocum cumulo τὸ μεταβάλλειν, μεταβάλλεσθαι, μεταβολὴ in hoc myſterio explicando, utpote ad mentem veterum, quos ſequitur, accommodatè & appoſitè ſatis, ubilibet & ex induſtria repetit Hieremias, quem fidem Græcæ Eccleſiæ explicantem cum ſumma modeſtia & veritatis laude prolatis verbis citavi.

Benè noram illum ſtrenuè
(a) Pag. 100. aſtruiſſe panem (*a*) τῇ ἀλη-
(b) Pag. 97. θείᾳ μεταβάλλεσθαι, (*b*) τὰ τί-
μια ταῦτα δῶρα εἰς αὐτὸ τὸ κυριακὸν σῶμα, τὸ ταῦτα πάντα δεξάμενον, τὸ σταυρωθὲν, τὸ ἀνα-
(c) Pag. 100. στὰν, τὸ εἰς οὐρανοὺς ἀνεληλυθὸς, (*c*) τὸν ἄρτον μεταβάλλεσθαι εἰς ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ: imò durius & impropriè τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ τεθεωμένον, *ipſum corpus Domini deificatum.* Sed nonne luce clarius videtur, illum hæc omnia urgere con-

tra nudorum ſignorum aſſertores? de deperditione & annihilatione elementorum, de ſolis relictis ſpeciebus (hanc quoque vocem cum altera cognatâ Græcâ (εἴδη) apud ſcriptores ab omni retro Antiquitate quiſpiam vix reperturus eſt) altum ſilentium, ne verbum quidem. Non magni intereſt; quomodo Theologi Wirtembergenſes illum intellexerint: licet aliis ejus mentem de admiranda elementorum converſione longè aliter interpretari: nec abſque ratione. Dum corpus Domini quod haſce ſubit mutationes, myſticum appellat, & planè ſtatuit, eandem converſionem jam fieri, qua fuerit, & eodem quidem modo, ac quando Chriſtus Sacramentum corporis & ſanguinis ipſius præſentibus Apoſtolis inſtitueret: at Chriſtum illo tempore carnem, quam geſtabat, Apoſtolis dediſſe comedendam & ſanguinem bibendum æque ac jam de cœlis corpus Dominicum deſcendere, planè negat, imo tanquam Βλάσφημον amoliri ſatagit: tamen ne nudam tantùm figuram in hoc ſacro ritu repræſentari quiſpiam imaginetur, eo ſolicitius adſtruit

μεταβολὴν

μεταβολὴν & μεταποίησιν, addens, τότε καὶ νῦν μεταποιουμένου καὶ μεταβαλλομένου τῇ ἐπικλήσει καὶ χάριτι τοῦ παντοδυνάμου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος διὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν εὐχῶν καὶ λογίων, τοῦ μὲν ἄρτου εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα, τοῦ δὲ οἴνου εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ κυρίου αἷμα. *Sed & tunc & nunc invocatione & gratiâ omnipotentis illius sacrorum rituum antistitis sacrarum precationum & divinorum oraculorum interventu panis quidem in ipsum Domini corpus, vinum verò in ipsum Domini sanguinem convertitur & transmutatur.* Sanè ex labyrintho,in quem vehemens disputandi ardor illum conjecerat, seipsum extricare haud benè potuit aut norat. Hæc ὡς ἐξ ἐπιμέτρου à me addita sunt, qui non immerito aut injuste, uti videtur, tantum asserui, *Græcam Ecclesiam Hieremiæ Patriarchæ tempore de modo conversionis,* qualem supponit Transubstantiationis dogma, nihil statuisse. Atque utinam intra hos cancellos omnium Christianorum fides sisteretur, nec ultra fuisset processum. Coram iisdem altaribus provoluti, eundem crucifixum Salvatorem in venerabili hoc Eucharistiæ Sacramento concordi

concordi pietate coluiſſemus; ab hiſce ſacris, communi Chriſtianorum jure, non tunc arcendi tanquam profani & hæretici: hoc ſolo nomine iniquiſſimis cenſuris, diris & excommunicationibus, ne dicam ferro & igni, obnoxii, quod dogma vel ipſis fatentibus inexplicabile cum longâ conſequentiarum ſerie, quæ non ſolum intellectum & rationem, ſed fidem quoque & imaginationem tranſcendunt, amplecti reſpuamus.

Quod paucos admodum fuiſſe, qui Gabrielem in hac κοινοφωνίᾳ, quâ ſibi tantopere placuit, ſequerentur, dixi, quivis lector, niſi qui ſepoſito ingenuo candore ex levibus aut nullis cauſis reprehendendi anſam captat, maléque interpretando aut ſenſum fingit alienum, aut ultra rei propoſitæ ſcopum quaſi fidiculis detorquet, facilè intellexerit, illud tum ad tempora, quæ Gabrielem & Cyrillum interceſſerint, tum ad Præſules alioſque, qui apud Græcos eruditionis famæ aut dignitabus pollerent, non ad quoſvis de trivio ſcriptores, nullius famæ & exiſtimationis, nullius meriti, nullius apud

ſuos

ſuos authoritatis, multo minus ad Monachos plane νεωτερίζοντας & Romanis artibus pro ratione inſtituti & educationis in Græcæ Eccleſiæ perniciem inſtructos, referri debere. Neutrum horum, quod fieri oportebat, præſtitit H. C. Quid ergo? tres novitios Græculos, qui poſt editam Cyrilli confeſſionem ſcripsêre nobis, objicit, quaſi ex horum teſtium, quos ut ineptos & liti decidendæ impares ſubmovebimus, arbitrio tota conteſtationis vis pependiſſet. Potuiſſet ſane æquo ſi non meliori jure allegaſſe ipſum Cyrillum, qui voce eâdem utitur. Ex quo enim tempore ille vir laudatiſſimus, quem nullæ difficultates, pericula nulla à ſtudio veritatis deterrere potuerunt, qui ad mentem veteris Græcæ Eccleſiæ & noſtræ Anglicanæ ἀληθῆ καὶ βεβαίαν παρουσίαν, veram, & realem, h. e. non fictam & inanem Præſentiam in Sacramento Euchariſtiæ ex animo agnovit, τὴν ἐφευρεθεῖσαν εἰκῆ μετουσίωσιν, temerè excogitatam tranſubſtantionem, rejeciſſet, quis iſtorum temporum vel aliquantillum gnarus, non mirabitur, plures Romæ
&

& alibi, imò in ipſa Græcia artibus Romanenſium inductos non extitiſſe, qui labantem cauſam & penè deſperatam tantâ vi ac authoritate oppugnatam quibuſque machinis tuerentur? Hæc origo, hic fundus omnium calamitatum Cyrilli, quibus tandem oppreſſus infeliciſſimè occubuit. Si in ejuſmodi ſcriptis millies reperiretur vox iſta, ecquis inde argumentabitur illam longe antea in communem & vulgarem uſum tranſiiſſe? De Gregorio iſto Hieronomacho (ſub cujus nomine Synopſis dogmatum Eccleſiæ Græcæ Venetiis A. C. M. DC. XXXV. prodibat) parum ſoliciti ſumus, an verus Author fuerit, an Proto-Syncelli magnæ Eccleſiæ, h. e. Conſtantinopolitanæ titulum ſibi juſtè vendicaverit; quod in dubium vocari debet, ſi de Eccleſia Chienſi, omnino præter morem, intelligatur, hoc nomen, quod quippiam grande ſonat abit in meros fumos. Qui iſta dignitate gaudet, Conſtantinopoli vix abeſſe ſolet, utpote à Patriarchæ, cui à conſiliis eſt, latere vix aliquanto tempore avellendus: Hic verò Gregorius ſedes fixiſſe

apud

apud Chienſes dicitur. Eſto verò Proto-Syncellus: non illum debito fraudabimus honore, at ſi cuipiam in mentem venerit, hanc inſulam, à quo tempore occupata fuerit à Turcis, Romanæ communionis Sacerdotes inſediſſe, nec Jeſuitas tunc abſuiſſe, non levis aut injuſta erit ſuſpicio, quibus ὑποφήταις adjutus, hæc oracula fuderit. Ille ſane, quo ſibi & opuſculo major adſtruatur fides in partem laboris Georgium Coreſium advocavit, quaſi illius curis, conſiliis, dictaminibus maximâ ex parte debeatur, quem honoris cauſa eruditiſſimum Theologum appellat. Gratas vices rependit Coreſius ὁ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Θεολόγος, inſigni elogio librum cohoneſtans, quod doctrinam veram & orthodoxam continet. De quo libro cum eſſem Conſtantinopoli, ne fando quidem audiverim: nemo ex Epiſcopis aut Calogeris, quibuſcum familiare habui commercium, de eo locutus eſt: apud quos ſi cujuſpiam eſſet momenti & ponderis vel argumenti vel Authoris cauſâ, mirari ſubit memoriam illius tam cito perire potuiſſe. At quis

Coreſius

Coresius ille? num ille professione Medicus, jam ætate grandior, ut videtur, magnæ Ecclesiæ Theologus factus? ille, qui Ecclesiæ Græcæ placita variis libris ingenti zelo elaboratis propugnavit contra Romanenses, in quos aculeato stylo invectus est, & quorum errores in libro, quem συντομίαν τῶν Ἰταλικῶν ἁμαρτημάτων inscripsit, gravissimè perstrinxit? ille de quo petulantissimi oris Caryophilus in Iambis adversus Ogdoadem Græcorum Scriptorum Londini duobus voluminibus editorum.

Λαλῶν ὃ μὴ γνοὺς ἰατρὸς ψυχοφόρος.

Idem omninò videtur. Ille, ille est, cujus vel solius nominis patrocinio victrix & æterna Urbs in deformatam & jacentem Græciam in futurum triumphabit. Interrogabo tamen unde hæc levitas & inconstantia animi, unde hæc perfidia, quibus argumentis tam subito mutatus & alius à se Coresius? Cum à Patriarcha Constantipolitano sacris interdiceretur, à nemine colloquio & congressu familiari dignandus,

quod

quod testatur Allatius, quidni conjecturam facere licebit impotentis animi hominem, qui infamiam hanc quam concoquere nequibat, iniquissime tulisse, & tandem bile & vindictâ motum, Romanensium gratiam & amicitiam aucupari, & quo se illis acceptiorem redderet, librum hunc Gregorii Chirographo suo munitum approbasse. De reliquis, quos laudat H. C. Meletio Syrigo, Michaele Cortacio Crete,& Agapeto montis sancti incolâ (quem tamen in libro Venetiis edito A. C.M.DC.XLI. fatetur vocabulis μεταπρέπειν, μεταποιεῖν, similibusq; uti, hoc est, omissâ voce, quâ de hactenus contenditur, licet veritatem rei miraculis nescio quibus adstruere allaborat) idem quod de Gregorio dicendum est, quod sint tempore posteriores; nec rem cujus causâ tanquam testes adhibentur, ullatenus attingunt. Egone putaverim hosce doctrinæ Cyrillianæ oppugnatores à voce, quâ ille, dum rem ipsâ signatam damnaverit, usus est, abstinere voluisse? Illud pro æquitate, pro sagacitate quâ est præditus, vix censebit H. C. Cum verò in ho-

rum

rum sententiis refutandis, licet sint partibus maximè obnoxii, ut vel tantillum immorer, neutiquam mihi ex necessitate incumbit, in præsenti contra hos Monachos indoctos, insulsos, & superstitiosos, & veri controversiæ statûs parum intelligentes opponere sat erit Gerganum Artæ Episcopum & Metrophanem Critopulum, si res non numero, sed pondere testimoniorum sit dirimenda, qui Cyrilli & Reformatorum causam scriptis suis propugnaverint. Veruntamen, utut pauci iique privati homines locuti fuerint, eâ de re non mihi adeò solicitè laborandum existimavi, cum vox ista nullâ publicâ authoritate hactenus firmaretur aut invalesceret: ne duabus quidem Synodis Constantinopolitanis sub Cyrillo Berrhœensi & Parthenio hoc solo nomine coactis, ut Cyrillum Lucarium ejusque confessionem anathemate ferirent, quorum utramque dixi ex elementis per Sacerdotis benedictionem & spiritus sancti adventum verum corpus & sanguinem Christi fieri statuentem, nihil ultra definivisse, nullâ interim μετουσιώσεως mentione factâ.

Exclamat H. C. quaſi re mali & inauſpicati ominis visâ exterritus, nihil poſſe videri, quod fundamento magis careat, & ad hanc ſententiam falſi convincendam vel micam communis ſensûs tantum requiri. Quâ cenſurâ an quippiam aut magis ineptè aut injuſte dici poſſit, ego à debito mentis ſtatu hac calumniâ neutiquam dimovendus, adhuc dum ambigo. Dia veritas, cui me totum abſque omni partium ſtudio devovi, vetet, ut communis ſenſus me vel per unicum momentum deſtituat: nec magis mei quam illius causâ, ne quiſpiam de illius bona fide malas alat ſuſpiciones, opto, quod hæc verba non adeò temerè effuderentur. Rem abſque ambagibus & involucris propoſui, duas haſce nimirum Synodos conveniſſe, ut cenſurâ damnatoriâ in articulos confeſſionis Cyrillianæ animadverteretur. Quid vero Cyrillus ille de hoc articulo ſenſerit, & quomodo mentem ſuam explicaverit, cum neminem latere putaverim, ex libro cuivis ſatis obvio, id conceptis verbis proferre nolebam: quibus tamen ex-

preſsè

presse & signanter damnat μετουσίωσιν, hac solenni professione simul adhibitâ se credere fideles μεταλαμβάνοντας ἐν τῷ δείπνῳ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐκ αἰσθητῶς τοῖς ὀδοῦσι τρύχοντας, καὶ ἀναλύοντας τὴν μετάληψιν, ἀλλὰ τῇ τῆς ψυχῆς αἰσθήσει κοινωνοῦντας, *corpus Christi manducare in cœnâ Domini, non dente materiali terendo,* (ut ad palinodiam coactus infelix Berengarius professus est, quod non ignoravit H. C. ignoravit insulsus Syrigus) *sed animæ sensu percipiendo.* Num isti assessores μετουσίωσιν à Cyrillo damnatam adstruunt aut ῥητῶς aut ex consequenti? Penè oculis diffiderem, nisi probe meminissem menti præoccupatæ tenebras, ne solitam perspicaciam exerat, à præjudiciis & affectibus offundi solere. Quid audio? Ambabus his Synodis placuit, si verba Gallica rectè verto, Cyrilli iisdem terminis propositiones proferre, & deinde anathemati subjicere. *Si Cyrillus iste in illa prætensa fidei confessione istâ voce* μετουσίωσις *usus fuisset, non ipsi harum Synodorum Episcopi ab ejusdem usu abstinuissent.* Vos omnes appello, quotquot divinam hanc artem profitemini,

an hæc Critica ritè jam exerceatur. Oculis veſtris, ſi vultis, litem decidere facilè poteſtis, non enim elaborato ſtudio aut perplexis cogitationibus, quibus cerebrum diffindatur, opus erit. Opponunt primæ Synodi aſſeſſores, Ἀνάθεμα Κυρίλλῳ δογματίζοντι καὶ πιστεύοντι μὴ μεταβάλλεσθαι τὸν ἐπὶ τῆς προθέσεως ἄρτον, καὶ ἔτι τὸν οἶνον διὰ τῆς τοῦ ἱερέως εὐλογίας καὶ πνεύματος ἁγίου ἐπιφοιτήσεως εἰς ἀληθὲς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. *Anathema Cyrillo dogmatizanti & credenti non tranſmutari panem Propoſitionis, & inſuper vinum per Sacerdotis benedictionem & Spiritus Sancti adventum in verum corpus & ſanguinem Chriſti.* Poſt, in altera Synodo, dum Cyrilli ſententiam illorum calculo reprobatam malè interpretantur, verba inſtitutionis ſolummodo explicant, ſine vel minimâ cujuſpiam μεταβολῆς, multo minus μετουσιώσεως mentione. Num hoc eſt adſtruere μετουσίωσιν; num juxta horum mentem annihilatur naturalis elementorum ſubſtantia? num his Judicibus ſolæ ſuperſunt ſpecies! Præterea, ubi Cyrillus ex elementis ritè conſecratis

Pag. 76. edit. Amſt. 1645.

corpus

corpus Dominicum vere factum, aut ab ipsis fidelibus manducatam, vel quod idem est, panem & vinum in corpus & sanguinem Christi transmutari negavit! Solam istiusmodi transmutationem negat, quam supponit μετουσίωσις, quam hi iniquissimi censores expressè fateri nolunt. Illum vero, qui veram & realem Christi præsentiam in Sacramento Eucharistiæ firmissimè credidit, nihil aliud divinæ Eucharistiæ εἰ μὴ τύπον ψιλὸν, nisi nudam figuram reliquisse, annon hoc est calumniari fortiter? Quibus argumentis criminationem impactam eunt probatum? hoc unico nimirum, οὐ φησὶν εἶναι σῶμα Χριστοῦ ἀληθινὸν τὸν ὁρώμενον καὶ ἐσθιόμενον ἄρτον ἤδη ἁγιασθέντα, ἀλλὰ τὸ νοούμενον πνευματικῶς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, φανταζόμενον, ὃ πάσης ἀσεβείας ἀνάπλεων, *non dicit panem jam sanctificatum, qui videtur & comeditur, esse verum Christi corpus, sed spiritualiter tantum intellectum, aut potius imaginando fictum, quod omni impietate plenum est.* At Cyrillus non negavit verum sive mysticum corpus illic adesse licet elementa

Pag. 128.

integram essentiam retinere absque omni fictâ annihilatione simul crederet. E præmissis satis constat, vocem μετουσίωσις veteribus Patribus incognitam, in Liturgiis Græcorum, symbolis, decretis & constitutionibus synodalibus, confessionibus & catechismis ad illud usque tempus non admissam fuisse, nihilque ab H. C. objectum, quod assertionum mearum fidem elevaret. Quibus vero artibus sibi postea imponi paterentur Græci, ut introductis jam voce & re, proximè accedant ad fidem Romanensium, tum ἐν ὁμολογίᾳ ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, quam aliquoties disertim citavi, tum in nuperâ Synodo Hierosolymitanâ, arcanorum omnium revelator dies docebit.

Ut nova lux litibus hisce de fide Græcorum ortis præferretur, & genius moresque Cyrilli, de quo pro vario affectu tanta cum discordia alterutrinque judicatur, melius innotescerent, visum erat H. C. brevem de illo historiam sive potius farraginem ex Allatio aliisque nominis Cyrilliani infensissimis hostibus, incertisque rumusculis corrasam inserere: cui quam mul-

ta à fide rerum geſtarum prorſus aliena, non ex induſtria & ſciens, abſit ut hoc ſentiam, ſed ſubſidiis deſtitutus, neque ſatis benè informatus, commiſcuerit, proximè ſecuturâ narratione, quam Anglicano noſtro idiomate ante quinque annos à me editam, jam in ejus aliorumque gratiam Latinè verto, demonſtrabo.

Jam opportunum erit, ut objectiunculis, quæ ſuperſunt diluendæ, reſpondeamus.

Tanta eſt vis veritatis, ut viam in mentes eorum, qui ipſam aut audaci inverecundia & aperto furore opprimere, aut ſubdolis technis & offuciis corrumpere moliuntur, aut inveniat aut faciat. Liberalitèr tandem concedit H. C. vocem μεϑουσίωσις neque apud Patres exſtare, neque in Liturgiis & Symbolis reperiri, ſed neſcio an exinde gratiam referre debeam; cum hoc abſque læsâ modeſtiâ pariter ac veritate à quoquam negari nequeat, & malè exiſtimationi & famæ, cujus ratio ab omnibus probis magni habetur, conſultum fuiſſet, ſi aliter feciſſet. At hoc argumento, quod negativum

appellat, nihil vanius adverſus nuperum μετουσιωσεως dogma convellendum fingi poſſe audactèr pronunciat, eò quod, uti ille criminatur, rem poſitivam ex ſimplici voce concluſum & aſſertum iverim. Potuit ſane advertiſſe non de voce ſolâ, ſed de ipsâ re ſignantèr expreſsâ argumentum proceſſiſſe, utramque nimirum veteribus Græcis incognitam fuiſſe, qualis primò ſtatuebatur in concilio Lateranenſi. Malè intelligit & applicat principia Proteſtantium, ſi velit illis eò abſurditatis provectos exegiſſe, ut quibuſcunque vocibus Eccleſia Catholica ad explicandos fidei Chriſtianæ articulos uti conſueverit, eæ, aut è ſcripturis ſacris, aut è ſymbolis derivarentur. Quid nobis cum Socinianis, qui adeò altum ultra omnem modeſtiam ſapiunt, ut id poſtulent quam iniquiſſimé. Si de fide dogmatum, quatenus in ipſis ſcripturis comprehenduntur, ſecuri ſimus, de vocibus illorum explicatius elucidandorum causâ ſummâ Authoritate poſtea additis, fruſtra contenditur. Doctrinam de adoranda Perſonarum Trinitate in una eademque

que Divinitatis individuâ essentiâ, de consubstantialitate Filii, reliquisque fidei Christianæ mysteriis, sine quibus nequit consistere, & quorum explicita fides & professio necessariò requiritur, ut quispiam verè Christianus habeatur & sit, ideò amplectimur, quod ab ipsis nascentis Christianismi initiis ejusmodi doctrina ab Apostolis, revelationum Christi præconibus, qui eam in usum omnium Christianorum, quotquot in Christum usque ad consummationem seculi credituri sunt, scriptis mandarunt, promulgata fuerit, & ab omnibus, qui isthoc sacro & venerabili nomine gaudebant, admitteretur. Neque alio argumento usi sunt Divinitatis Christi assertores contra Arianos, uti & alii contra totam hæreticorum, illos aut antecedentium aut subsequentium colluviem, qui doctrinam fidei perversis glossematis & interpretamentis incrustatam aut addendo aut diminuendo tantis viribus evertere sategerunt. Absurdæ & arrogantissimæ obstinationis reus est, qui receptissimis in Ecclesia Christi vocibus, doctrinam eiusmodi

in

in ſcripturis traditam ſeſe accommodare reſpuat: quod optimè monet Calvinus, cujus præterea ſententia, quam produxit H. C. digna eſt, ut hic quoque repetatur. *Quando temerè non ſunt inventa nomina, cavendum eſſe, ne ea repudiando ſuperbæ temeritatis arguamur.* At juſtiſſimè querimur nomen μεἶυσίωσις temerè inventum eſſe & abſque rei ſubſtratæ fundamento. Nec valet iſtud effugium, nondum ortam fuiſſe Berengarii hæreſim in Occidente, quæ dedit barbaram iſtam vocem [*Tranſubſtantiatio*] in Scholis primò efformatam inveniendi occaſionem, ut hujus ſubſidio eam felicius & facilius oppugnarent, neque opus fuiſſe Græcis, ut Latinum iſtud vocabulum, quod tam bellè rem exprimit, Græcè] verterent, antequam ipſis Berengarianis quippiam conſtitiſſet, hoc eſt, ex quo Cyrillus confeſſionem ſuam edidiſſet. Hanc eſſe veram omiſſæ per tot ſecula vocis μεἶυσίωσις rationem ſuavitèr ſomniant H. C. & Meletius Syrigus. Aliter oportuit H. C. mentem meam interpretari, & Reformatorum ſenſum, non ita ſubdolè & more planè ſophi-
ſtico

ſtico eluſiſſe: quod ne ignoravit quidem nec ignorare potuit, quod ab iſto Monacho libris noſtris inaſſueto neutiquàm erat exſpectandum. Præſcribimus enim contra novitatem dogmatis, quod vox nova ſignat, & hujus myſterii explicationem novis terminis inductam noviſque propoſitionibus fultam, quæ per multa ſecula latuerat. Quod de articulis fidei in ſymbolis Apoſtolico, Conſtantinopolitano, & Athanaſiano, ut vulgò appellatur, comprehenſis, in quibus explicandis quædam novæ voces erant adhibitæ, abſit, ut quiſpiam verè Chriſtianus vel minimùm hiſcere auſit.

Tandem ad ultimam cavillationem, quâ mihi imperitiam Theologiæ Græcorum objicit H. C. devenio, hac cenſurâ gravatus, eo quod dixi ſymbola conſecrata eodem tempore, quo ipſummet corpus & ſanguis Chriſti dicuntur, τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ab illis appellari. Cuivis maximè obvium eſt, (neque enim illud diffitebor) me ad Liturgiam S. Baſilii, in quà iſta verba occurrunt, reſpexiſſe. Novi equidem tum

tum Epiphanium Diaconum in ſecunda Nicæna Synodo, quo Patribus Conſtantinopolitanis contra cultum imaginum, ne in rei Chriſtianæ detrimentum & ſcandalum introduceretur, fortitèr dimicantibus, hoc potiſſimum argumento, Chriſtum nullum alium typum ſeu imaginem ſuiipſius reliquiſſe præter Sacramentum Euchariſtiæ, quâ verè repræſentatur, ac ideò imagines Chriſti efformari non oportere, recta iret obviam, rotundè aſſeruiſſe, elementa poſt conſecrationem non eſſe ἀντίτυπα, ſed ipſum verum corpus & ſanguinem Chriſti, ac proinde verba S. Baſilii de elementis nondum conſecratis intellexiſſe, tum Damaſcenum, alios, præſertim Marcum Epheſium & Hieremiam Patriarcham, qui non niſi poſt orationem de invocatione Spiritûs S. myſticum illum ritum peractum & conſummatum eſſe acerrimè contèndunt, ejuſdem Epiphanii interpretationem ſecutos fuiſſe. Ideo dicebam elementa conſecrata eodem tempore, quo ipſummet corpus & ſanguis Chriſti dicuntur, τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος.

αἵματος appellari. Neque enim ſe invicem tollere, ſed inter ſe facilè conciliari, nec ex aſſerta veritate corporis Chriſti, quatenus nudis typis & figuris contradiſtinguitur, μετουσίωσιν inferri debere, perfunctoriè tantum, & ὡς ἐν παρέργῳ innuebam. Nec putet H. C. ſe hoc grande Theologiæ Scholaſticæ Græcorum arcanum mihi revelaſſe. Interim an S. Baſilius haſce ſubtilitates in animo verſaverit necne, planè incertus, pleniſſimâ fide mihi conſtabat, tum ne Græcos quidem ſuperioris ævi talem mutationem in Sacramento, qualem requirit μετουσίωσις, fieri ſtatuiſſe, quod totius, quam illic ingeſſi, diſputationis de fide Græcorum, ſcopus clariſſimè demonſtrat, tum non paucos è Patribus, quod mihi erat cognitiſſimum, contra quam Synodi Nicenæ ſecundæ Aſſeſſores ſtatuerent, elementa ipſa poſt conſecrationem ἀντίτυπα corporis & ſanguinis Chriſti diſertim & expreſſiſſimè nuncupare. Id de Gregorio Nazianzeno S. Baſilii συγχρόνῳ ſatis patet; qui oratione undecimâ de ſorore Gorgoniâ hæc habet, quod, cum illa

Altari

Altari accedens τῷ παρ' ἑαυτῆς φαρμάκῳ τούτῳ τὸ σῶμα πᾶν ἐπαλειφοῦσα, καὶ εἴπου τι τῶν ἀντιτύπων τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος ἡ χεὶρ ἐθησαύρισεν, τοῦτο καταμιγνῦσα τοῖς δάκρυσιν, ὢ τοῦ θαύματος, ἀπῆλθεν εὐθὺς αἰσθομένη τῆς σωτηρίας, *hoc ſuo Pharmaco* (h. e. quod apud ſe reſervavit) *totum corpus perfudiſſet, & ſi quid uſpiam antityporum pretioſi corporis & ſanguinis Chriſti manus recondiderat, (rem admirandam) ſtatim liberatam ſe morbo ſentiret*—An hoc miraculum affrictione & inunctione elementorum non adhuc conſecratorum, ſed ſacris myſteriis tantum deſtinatorum fieri quiſpiam crediturus ſit S. Gregorium aſſeruiſſe? Cui addendus eſt Theodoretus, qui Dialogo ſecundo contra iſtud hæreticum dogma de humana Chriſti natura in divinam ita abſorpta, ut plane ceſſaret eſſe: cum id Eraniſtes, cui inter colloquendum conceſſum fuerat, panem & vinum poſt conſecrationem appellari corpus & ſanguinem Chriſti, hâc arreptâ occaſione animo conceperit ſe exindè evicturum, ὥσπερ τοίνυν τὰ σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ σώματος

Pag. 85.

ματος καὶ αἵματος, ἄλλα μὲν εἰσὶ πρὸ τῆς Ἱερατικῆς ἐπικλήσεως, μετὰ δέ γε τὴν ἐπίκλησιν μεταβάλλεται καὶ ἕτερα γίνεται· οὕτω τὸ δεσποτικὸν σῶμα μετὰ τὴν ἀνάληψιν εἰς τὴν οὐσίαν μετεβλήθη τὴν θείαν. *Sicut ergo symbola Dominici corporis & sanguinis alia sunt ante Sacerdotis invocationem, post invocationem verò mutantur & alia fiunt: ita Dominicum corpus post ascensionem in divinam substantiam mutatum est.*

Confestim respondit Orthodoxus, Ecclesiæ Catholicæ fidem asserturus, ἑάλως αἷς ὕφηνες ἄρκυσιν· οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως· μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τοῦ εἴδους, καὶ ὁρατά ἐστι καὶ ἁπτὰ, οἷα καὶ πρότερον ἦν· νοεῖται ἅπερ ἐγένετο, καὶ πιστεύεται καὶ προσκυνεῖται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἅπερ πιστεύεται. *Retibus, quæ ipsi texuisti, captus es. Neque enim symbola post sanctificationem recedunt à sua natura; manent enim in priore substantiâ, ac figurâ & formâ, & videri tangique possunt sicut & prius. Intelliguntur autem ea esse, quæ facta sunt, & creduntur & adorantur, ut quæ illa sunt, quæ creduntur.* Quæ

hic

hic ſymbola appellat, prius ἀντίτυπα appellavit, εἰ τοίνυν τοῦ ὄντος σώματος ἀντίτυπά ἐστι τὰ θεῖα μυστήρια, σῶμα ἄρα ἐστὶ καὶ νῦν τοῦ δεσπότου τὸ σῶμα, οὐκ εἰς θεότητος φύσιν μεταβληθὲν, ἀλλὰ θείας δόξης ἀνάπλεων. *Si igitur veri corporis antitypa ſunt divina myſteria, corpus ergo Domini nunc quoque corpus eſt, non in divinitatis naturam mutatum, ſed divinâ gloriâ repletum.* Eant nunc & Eraniſtam orthodoxè loqui & Theodoretum doctrinam iſtius ævi Catholicam veteremq; Theologiam, præ æſtu diſputationis aut perperam intelligere, aut malè interpretari, ſi placet, credant. Procul dubio hujuſmodi teſtimoniis convictus H. C. concedit Synodi Nicænæ ſecundæ Epiſcopos in hac materia facti erraſſe, tandem aliquando de tota re, de qua illic & hic diſputatum fuerit, conceſſurus, ni horrendum iſtud μορμολυκεῖον, Eccleſiæ præſentis infallibilis, uti fertur, authoritas obſtet. Sed nolo in hoc vaſtum & ferè immenſum controverſiarum pelagus memet immergere, bonas horas meliùs & utiliùs collocaturus. Quicquid ſenſerint

Pag 84.

iſti

isti Nicæni περὶ τῶν ἀντιτύπων, licetque concederetur Patres pristinos corpus Christi in Sacramento Eucharistiæ agnovisse, quod vult H. C. tamen ex vero istius vocis ἀντίτυπα sensu, quem argumenti materia interdum ita restringit, ut omni destituatur ambiguitate, certissimè constat, nihil aliud quam symbolum, imaginem, signum intelligi posse; & Gregorii Nazianzeni & Theodoreti hac voce utentium sententiam tantum abesse, ut ad favendum dogmati Transubstantiationis absque manifestâ injuria detorqueri possit, ut id penitus evertat.

Brevis & ſuccincta Narratio
DE
Vitâ, Studiis, Geſtis, & Martyrio
CYRILLI LUCARII
PATRIARCHÆ
Conſtantinopolitani.

Narratio

Narratio de Vita, Studiis, Gestis, & Martyrio Cyrilli Lucarii.

Yrillus Lucaris in Cretæ Maris Mediterranei insulæ principe Urbe natus perhibetur, cui, cum tota Græcia cum circumvicinis ferè omnibus Insulis Turcicâ barbarie inundaretur, & Ottomanorum tyrannidi & armis cessisset, per tot secula altâ pace frui felicissimè contigerat; prudentiâ & invictâ fortitudine Venetorum, qui Provinciam illam, Reipublicæ imperio assertam, summâ moderatione æquissimisque legibus administrarent, ut minus beatè olim sub propriis Imperatoribus viveretur. Insulani, sui juris ac

nullius libidini & arbitrio ſubditi, ritus ſacri cultûs juxta Eccleſiæ Græcæ inſtituta, ab omni moleſtiâ & faſtidio ſecuri, retinuêre, nec à quoquam vis aliqua adhibebatur, quo minus integrâ religionis exercendæ facultate, ut in ipsâ Græciâ nondum captivâ, uti liceret. Tantæ & cæteris Græcis invidendæ felicitatis ſenſu tacti, omni ſtudio ſategerunt palam facere, ſe neq; ingratos neq; beneficii immemores fore. Inde ex libertate crevêre vis & robur animi, incorrupta fides, debitumque erga Principes ſuos obſequium & qui libertatis perpetuus comes eſt, Artium Scientiarumque amor. Si quæ ſemina virtutum aut doctrinæ mentibus juvenum enata prorupiſſent, arte & diſciplinâ ea ſedulò fovebant, donec ad bonam frugem maturuerint: & cum jam mera barbaries ipſas Athenas occupaſſet, ad capiendum ingenii cultum, Venetias & Patavium miſſi ſunt, ſtudiis politioris literaturæ & Philoſophiæ ſub Magiſtris & Profeſſoribus, quos ſereniſſima Reſpublica liberalibus ſtipendiis aluit, ſolidiùs & ſeveriùs inſtituendi. Huc ſe ferre

ſolebat ſtudioſa juventus, tanquam ad alteram parentem almamque ingeniorum nutricem, nec Athenas in Venetiis deſiderarunt. Inter hos Cyrillus noſter, tam ab ipſis parentibus, quam proprio, quo ferebatur, mentis impetu, literis deſtinatus, hic loci optimum nactus eſt Præceptorem, ſub cujus tutelâ & magiſterio tyrocinium depoſuit, Maximum Margunium, Cytherorum poſtea Epiſcopum, non vulgaris doctrinæ virum, quod tractatus iſte Græcè olim Londini 1624. de proceſſione Spiritus S. editus teſtatur. Cyrillus verò, peractis, quibus imbui ſolet juventus, ſtudiis, jam à longo frequentique uſu & exercitatione, linguarum Italicæ & Latinæ apprimè gnarus, pro innato animi, qui jam ad longè majora adſpirabat, æſtu, Italiam, quam totam peragraverat, relinquens, ad cæteras Europæ regiones inviſendas, tum famâ literarum & religionis reformatæ, tum peregrinandi amore accitus, properabat, eo potiſſimum fine, ut uberiori doctrinâ, maturiori judicio, & certâ rerum experientiâ, optimâ illâ Prudentiæ Magiſtrâ,

quæ nunquam fallit, instructus, tandem redux, quibuscunque subsidiis & quantis posset viribus, miserrimum in modum afflictæ & laboranti Patriæ succurreret.

Ideo omnia curiosis oculis rimatus est, & quâ pollebat sagacitate sedulâ & fideli mentis applicatione in profunda rerum penetravit, nec se meris titulis aut nominum pompâ à recto abduci passus, dogmatum Theologicorum, de quibus tantâ cum acritate à diversæ Communionis hominibus disputatum erat, veritatem momentis rationis expendebat, ut hoc pacto Theologiam exactius calleret, & nervosius tractaret. Hic enim videtur si non unicus, saltem præcipuus disquisitionis ipsius scopus: nec talem animum rei tam sanctæ intentum, neque ejusmodi laboriosam investigationem destituit eventus. Hunc enim fructum capiebat tum è libris, quos diligentèr versabat, tum è conversatione familiari, quam habuit cum Theologis aliisque reformatæ religionis, ut Romanæ Ecclesiæ placita, de quibus non adeò bene sentiebat, cultûsque

ſacri, inductis tot ſuperſtitioſis ritibus, ad pompam & ſplendorem plurimum, ad pietatem ingenerandam parum aut nihil facientibus, deformationem, indies ab illo tempore magis magiſque faſtidire & odiſſe inciperet, ſimulque tenerrimo affectu miſereſcere ſortis contribulium ſuorum, qui longâ ſervitute oppreſſi, hac ex parte quoque laborarent, nec ſibi de erroribus & abuſibus, qui ſenſim obreperant, tollendis, in iſta fatali rerum viciſſitudine, ſubſidiis quibuſque, quæ mens libera, bonis literis adjuta, utpote in inveſtigandâ veritate alacrior, ſuppeditare ſolet, deſtituti, proſpexiſſent. Non jam mirari ſubit, ſi hac mente veri cupidâ præditus, reformatas Eccleſias, à quibus neutiquam alienus diſceſſit, propter veritatem ab offuciis errorum purgatam, poſtea in Patriam reverſus, quo ætate, quæ judicium firmat, magis proveheretur, majori in veneratione habuerit. Hiſce dotibus, quas ſancti mores pulcherrimè ornabant, omnium in ſe oculos convertebat, bonâ ſpe hinc conceptâ, quam magnus & qualis futurus eſſet,

& quam ingens labantis Patriæ columen. Nec diu latere poterat Meletium Pegam, genere quoque Cretensem, ad Patriarchalem Alexandriæ dignitatem postea promotum, qui juvenem eruditum, pium, industrium summo favore, humanitate, gratiâ, amore, prout par erat, excepit, inque ipsius familiam, quo de illo melius, prout res tulerint, mereretur, cooptavit. Ab illo in ordine Sacerdotali constitutus erat Cyrillus, & post factus Archimandrita. De Meletio pauca interserere omninò oportet. Ille quoque per multos annos in Italia studiis Theologicis occupatus, artibus & scientiis Latinorum Græcum ingenium temperavit: sed tantum abfuit, ut argutiis Scholasticorum tanquam victus, propiùs accederet ad fidem Romanensium, ut inde illa ipsi fastidio planè esse cœperit, quod simultatibus præjudiciisque gravioribus auctum, relictâ Italiâ, per totum vitæ curriculum retinuit altâ mente repositum; utpote, qui sive invidiâ sive veritatis amore accensus, in Romanam Ecclesiam acerrimis censuris invehi nunquam

quam cessaverit*. Illum tamen summè eruditum & subacti judicii fuisse ne Adversarii quidem, placido ore & absque omni bile sententiam prolaturi, negaverint: at si per æstum & indignationem Virum, quem tantopere oderint, justis suffragiis cohonestare nolint, id evictissimum dabunt libri multiplici eruditione referti, ut liber ille contra Judæos primùm Latinè, deinde Græcè & postea Leopoli A. C. 1593. Græco-Ruthenicè editus; dialogus, cui titulus, Ὀρθόδοξος Χριστιανὸς Vilnæ 1596. tractatus in Ogdoade Scriptorum Græcorum Londini 1624. 4°. Epistolæ variæ tam linguâ Latinâ quam Græca conscriptæ, ut illa †, quam ad Janum Douzam A. C. 1597. tunc temporis Constantinopoli degens scripsit, & * altera, quam ad Sigismundum Regem Poloniæ Cyrillo nostro transmittendam curaverat: in qua adversus oecumenicam Pontificis Romani potestatem

*V. hujus laudes apud Georgium Douzam in Itinerario Constantinopolitano, pag. 42. 45, &c.

† Pag. 112.

* Apud Regenvolscium in systemate Historico-Chronologico Ecclesiarum Sclavonicarum. Trajecti ad Rhenum 1652. p. 467.

solidè

Constantinus dux Ostroviensis idemq; Palatinus Kioviensis, (cujus piâ munificentiâ Sacro-Sancti utriusque Instrumenti codices exstant Ruthenicis characteribus, & linguâ, A.C. 1581. impressi) cæterique Græcæ Ecclesiæ fautores, è quâ fidem Christianam illorum majores acceperant, protestatione se de submissione istâ neque scivisse, neque consensisse interpositâ, sese strenuè opposuerunt. Legatis, quos Roma omni blanditiarum genere complexa est, & facile concessâ, quam petiverant, gratiâ, benignissimè dimisit, reversis, indicebatur Synodus Ecclesiastica Brestæ mense Octobri 1596. celebranda, ut totum hoc negotium unionis consummandæ, ab ipso Rege tantopere expetitæ, tandem ad optatum finem perduceretur. Quod ut facilius daret effectum, tres maximi nominis viros, Nicolaum Christophorum Radzvilium Ducem Olicensem una cum Cancellario & Thesaurario Ducatûs Lithuaniæ authoritate suâ, ut ejus vice coram essent, munivit. Hic quoque comparebant Dux Ostoroviensis, Episcopi ex altera parte, Archimandritæ,

mandritæ, aliique, quibus firmissimè constitutum erat, Græcæ Ecclesiæ, exemplo majorum, adhærere. Illis vero conventus suos seorsim agere placuit, tandemque concertationibus frustra adhibitis, publico instrumento, propositæ Unioni renunciare. Inter hos nomen suum professus est Cyrillus, qui tunc temporis Vilnæ operam, si Regensvolcio fides, juvenibus Græcâ linguâ instituendis navavit. Post cum res quasi in præcipiti steterint, & de Græcæ communionis sequacibus penè actum videretur, quo sibi & fortunis vitisque suorum melius irent prospectum, convenerunt una cum illis Vilnæ 1599. multi ex Protestantibus de unione in rebus quoque, quæ ad religionem spectant, si quo modo fieri potuisset paciscendâ. Sed frustra cessêre ista pacifica concilia: spem enim omnem primum præripiebat Lithuanorum pervicacia, qui tandem molliores facti, frequenti consultatione habitâ, se concordiæ Ecclesiasticæ satis cupidos ostenderunt; sed cum illis incommodum videretur in rebus ejusmodi quicquam,

Pag. 470.

quam, inconſultis Patriarchis Conſtantinopolitano & Alexandrino, ſtatuere, ab hiſce diſceptationibus ceſſatum eſt, & ſanctum iſtud negotium Communionis inter Græcos & Evangelicos arctius ſtabiliendæ, unde ingens emolumentum in rem Chriſtianam accreviſſet, in nihilum planè abiit.

Circa hoc tempus Sigiſmundi pro ingenti, quo inflammatus erat, propagandi Romanæ Eccleſiæ doctrinam deſiderio, edicto cautum erat quam ſeveriſſime, ut * nemo exterus quantaſlibet ipſius ditionis regiones, niſi veniâ prius impetratâ, ingredi auderet: ab his enim advenis valde metuebatur, ne Græcanica religio, quam diminutam & exciſam cupiebat, latius ſerperet & diffunderetur. Cum verò compertum habuerit, quantæ authoritatis apud univerſam Græcorum gentem eſſet Meletius, ad illum literas ſcribere dignatus eſt, conſulens, ut Romanum Pontificem agnoſcat & revereatur, tanquam ſupremum Eccleſiæ Chriſtianæ caput & Monarcham. Reſponſorias in Ægypto ſcriptas A. C.

* V. Literas Meletii apud Regenv. p. 467.

1600.

1600. omni obſequio, quod auguſtum illud nomen meritò exigebat, plenas, commiſit Patriarcha fidei & curæ Cyrilli, quem, utpote negotio quo de agebatur, parem, ipſius Exarchum conſtituerat, & Regi hiſce in literis tum ob probitatem, tam ob eruditionem maximè commendatum voluit. En ipſa verba Meletii, *à tuâ verò clementiâ hoc quidem tempore petimus, ut reverendum Patrem Cyrillum Lucari, Exarchum hujus Apoſtolicæ Sedis, & filium noſtrum, favore Regio dignetur, hominem & probitate & eruditione, Regio favore digniſſimum.*

Sed non Unitis grande periculum jam, ut olim, impendebat, quod auſi ſint Regis conſiliis contra ire, & in exteros animadvertebatur *. Nicephorus ſedis Conſtantinopolitanæ Exarchus captus, gulâ fractus miſerè periit. Prudentiâ & diſſimulatione non niſi difficultèr admodum evaſit Cyrillus, eaſdem pœnas aliter capite luiturus. Cum enim partibus Unitorum, jam gratiâ & præſidio regali fultorum, obniti ſummæ temeritatis

* V. Hottingeri Analecta in appendice, p. 553, 544.

merltatis eſſe videretur, probe quoque conſcius, ex afflicto ſuorum ſtatu, reſponſionem Meletii ad Theologos Proteſtantes, illum de ineunda pace Eccleſiaſticâ conſulentes, Regi maximopere diſplicituram, eam penitus ſupprimere conſultius exiſtimavit: & metu mortis tempori cedens, animo, prout conjectari licet, dejectus, quo ſe à periculo, quod capiti imminebat, expeditius eriperet, literis, quas reliquit apud Archiepiſcopum Leopolienſem iſtâ urbe menſe Januario 1601. ſcriptis, confeſſionem fidei Romanæ conformem protulit. Quod * ſola fide Scargæ dictum volo, niſi fortè quiſpiam dixerit, illum ex odio Cyrilli ad infamiam ipſi conflandam, & in opprobrium cauſæ, quam adeò turpitèr deſeruit, hæc effinxiſſe. Eſto, vitio humanæ infirmitatis cecidit Cyrillus, quod tandem mente obfirmatior, poſthabitis ſpretiſque imperteritâ mente minis, vita & ſanguine redemit, nullis periculis, machinis nullis expugnandus, propoſiti ſui uſque ad extremum halitum tenaciſſimus.

* Apud Regenv. p. 479.

Ad ſuos reverſus magis magiſque

inclaruit,

inclaruit, tum ob mentis inquietæ & ad ardua quæque enixissime contendentis ardorem, non deliciis, non torpore aut otio ignobili exstinguendum, tum ob prudentiam, quam tot itineribus repetitis confectisque, tot periculis, tantisque negotiis defunctus acquisiverit; cum res quoque Christianorum alicubi terrarum & in Oriente potissimum illi essent cognitissimæ, omnium consentiente judicio dignus habebatur longè excelsiori dignitatis Ecclesiasticæ gradu, in quo tanquam in amplo Theatro cumulatæ dotes solertis ingenii & sapientiæ latius explicarentur. Vota & desideria adeò auspicato emissa non sine ingenti gaudio tandem rata vident amici, quorum junctis operis, Meletio fatis functo, quem pietate, eruditione, zelo, ac studio procurandæ pacis publicæ æmulatus est, ad Thronum Alexandrinum evehitur. De illius gestis in Ægypto, cum nulla monumenta supersint quibus ejusmodi notitia haurienda est, nihil habeo enarrandum. Pauca hæc delibare sufficit præfationis quasi vice, antequam de eo, cum solium Patriarchale Constan-

tinopolitanum insedisset, verba sim facturus. Credibile tamen est, nec ullatenus dubitandum, Ecclesiam quaqua per Ægyptum sparsam, quæ Græcis sacrorum communione conjungebatur, illius curâ, quantum passa est vesana Mohammedanorum in Christianos insultantium impietas, floruisse, illumque per novemdecim annos † (eo usque enim illius Ecclesiæ clavum tenuit,) sanctum illud ac arduum munus optimè sustinuisse. Frequenti usu venit, ut cæteri Patriarchæ, tum ob honorem primæ sedi debitum, tum casuum, qui sub tyrannide Turcarum crebro contingunt, varietate adacti, Constantinopolim subinde petant, in commune totius Ecclesiæ Orientalis commodum unâ consultaturi. Hac de causa, cum Cyrillus A. C. 1612. Constantinopoli adesset, lites illæ agitari cœperant, quæ non nisi cum vita ipsius finem essent habituræ.* Feriis enim

† Hotting. p. 555. ex Antonio Legero, qui, dum Constantinopoli ageret, arctissimam cum Cyrillo Patriarcha coluit amicitiam, illoque usus est perquam familiariter.
* Ex Literis D. Pauli Pindari Equitis Aurati tunc temporis Serenissimi Regis Jacobi primi apud Portam Ottomanicam Legati.

quadragesimalibus, cum Kalogerus quidam è Neapoli oriundus, Jesuitarum, quibuscum familiare ac pene quotidianum exercuit commercium, artibus instigatus, maloque animo erga patria instituta propensus, concione habita, multa, quæ Romanensium doctrinæ faverent, effræni audaciâ effudisset, animique Græcorum hisce novitatibus distraherentur; facilè subodoratus Cyrillus Græcam Ecclesiam non diu permansuram & integram fore, nisi his versutiis illam pessundaturis maturè occurreretur, totis viribus, quas Pietas in patriam Religionem, quas zelus submittit in subsidium bonæ causæ, collectis, ad hosce conatus oppugnandum sese accinxit. Non ignoravit, quales quantosque Adversarios, qui ingentibus Patrociniis in ipsa Constantinopoli securi, & doctrinæ, ingenii, eloquentiæ pariter ac nummorum copiis nimium quam fidentes, res Græcorum hactenus quietas commiscere moliebantur, quasi de paupere & afflictâ Græciâ faciles triumphos acturi, esset habiturus. Quos tamen sibi neutiquam terrori esse

ostendit:

ostendit: sed vis animi eò fortius & violentius erupit, nec sivit illum interquiescere, donec repressâ hâc insolentiâ lites istæ sopirentur. Cum autem jam pro comperto haberet, ab hisce subdolis hostibus Græciam selectâ Græcorum manu debellaturis Ecclesiæ ruinam impendere, à Jesuitis, quos ab hoc tempore penè execratus est tanquam pacis Christianæ in ipsa Turcia perturbatores, maximè cavit, iisdemque bellum ἄσπονδον indixit, cum ipsis nunquam in gratiam rediturus.

Vertente anno aut paulo serius, (neque enim minutias temporum expendere jam vacat) Neophytus Patriarcha Constantipolitanus Sedi ante quinque annos denuò restitutus, ab Achmete Imperatore, qui imperium capessivit A. C. 1604. pulsus, in insulam Rhodum relegatur in exillum; quo absente Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, utpote gradu & dignitate proximus, ἐκάθισε ἐπιτροπικῶς, ut loquitur † Philippus Cyprius, h.e. junctis Episcoporum suffragiis summam

† Chronico Eclesiæ Græcæ, p. 16.

 regendæ

regendæ Ecclesiæ Orientalis potestatem & curam sibi habuit concreditam; quod jus quoque ejus antecessor Meletius sede vacante pridem obtinuerat, ἐπιτηρητὴς τοῦ θρόνου γενόμενος, vel ἐπιτηρητὴς Κωνσταντινουπόλεως, (quo titulo ille usus est) donec sufficeretur novus, aut exauctoratus pristinâ dignitate, quâ exciderat, ex gratia Imperatoris redonaretur; quod non illi iterum contingebat. Mortuo Neophyto de subrogando Successore consulitur. Dolendum est sæpenumero id usu venire, ut litibus ex invidia, ambitione, cæterisque malis affectibus ortis, Metropolitæ reliquíque Episcopi, (penes quos, Imperatoris permissu, indicto Ecclesiastico conventu, Patriarcham eligendi facultas est, inter se quam indecore committantur, inque diversas abeant factiones. Quod fit maximo cum gaudio & risu Infidelium, qui pecuniæ qualicunque prætextu & quocunque modo corradendæ avidissimi, inde ansam expilandi Græcos captant. Vizirius enim cæterique Bassæ, quorum gratiam utraque pars contendentium

V. Douze itiner. p.122.

aucupatur,non ſine cumulatis muneribus adeundi ſunt. Accedit etiam,quod nemini quidem, quanquam unanimi omnium conſenſu eligeretur, neque quiſpiam repertus fuerit, qui ambitu interveniſſet indeptâ dignitate frui aut quicquam Patriarchicæ poteſtatis ex jure debitæ exercere liceat, niſi electionem, utut maxime legitimam canonicamque, ratam eſſe jubeat Imperator. Quod ſi vero ille quempiam ex ordine infimo, tantæ dignitati imparem plane & ineptum, ex mero arbitrio aut animi laſcivientis motu, quaſi ludens, aut ex conſilio Baſſarum commendaverit, invitis licet ſuffragiis cooptandus eſt,nec dedecus hoc & dehoneſtamentum à ſe amoliri poſſunt.

Aliquanto poſt captam Urbem tempore, Græci hac ex parte ſui juris eſſe videbantur, neque in rebus hujuſmodi Eccleſiaſticis ſeſe immiſcuere Turcæ, donec * Trapezuntii mille aureos Imperatori obtuliſſent in gratiam cujuſdam Monachi Symeonis, ex eadem urbe prognati, ut aliqualis

* V. Hiſtoriam Politic. in Turco-Græcia, p. 22.

honor in Patriam redundaret, modo ad iſtud faſtigium eveheretur. Illico duplicata ſumma eo uſque eundo crevit ex avaritia & rapacitate Quæſtorum publicos reditus procurantium, ut dudum in Legem tranſierit, neminem, niſi munere amplo, & quod dignitati Regiæ aliquatenus reſpondeat, prius exhibito, in Pontificatu iſto inaugurandum fore. Ita mali homines impiis largitionibus ſibi poſteriſque ſervitutem adſcivêrunt, eo magis magiſque dolendam, quod poſt ſe trahat mala, quæ Græcanica Eccleſia in omne ævum luitura eſt. Quo quiſque enim profligatiſſimus magis opibus abundat, eo causâ ſuperior evadit, Eccleſiæ & conſcientiæ pacem titulorum ſplendori affectatâ ambitione poſthabiturus.

Omnes boni cupiebant totius Eccleſiæ curam, quam pro tempore precariò & per modum delegationis ſummâ laude adminiſtraverit Cyrillus, in illum tandem plenario jure collatum iri; ſed ille amicorum, qui id ſtrenuè egerunt, poſtulatis intercedens, dignitatem iſtam ſub iniquiſſimis conditionibus, hoc eſt, aucto muneris pretio

& προικεσίου sive annuæ pensionis tributo, comparare noluit. Non defuêre invidi, quorum oculos tantæ integritatis splendor præstrinxerat, malè conscii se vix tutos fore, nec impunè laturos, quod nuperis novitatibus studuissent, qui pervicacissimè refragarentur. Horum ope apud Turcas, qui rem pecuniariam maximè curant, adjutus, veterum Patrarum Episcopus Timotheus, Patriarchale solium planè ἐπιβάτης ascendit, pactum illud, dato pignore, ex integro præstiturus. Hac re tam prosperè gestâ, dum ille, dum alii, quos habuit fautores, sese efferunt, lætantur, triumphant; cæteri, quibus hæc infamis & turpis Simonia displicuerat, dolent, horrent, execrantur. Hæc dissimulavit Allatius, vir cætera maximus, & de Græcis literis præclarè meritus, sed præter omne jus fasque partium studio nimirum quantum addictus, qui implacabili odio adversus Cyrillum agitatus, inanes rumusculos, meras fabulas, calidissima quæque mendacia, & calumnias nullâ veri specie subnixas, pro oraculis venditare

V. Hotting. p. 555.

 solet,

ſolet: eo quidem lubentius ac avidius, quo uberiorem calumniandi materiem ſuppeditent, ejuſque memoriam nigrioribus maculis inurant.

Ingenti hac licitatione Turcis charus redditus Timotheus, illorumque præſidio fretus, in quoſcunque, qui aut conſilio aut opera impedimento, quantum in ipſis, fuerint, quo minus ſupremæ hujus dignitatis potiretur, impotenti æſtu animi animadvertit, his aut fugatis, aut in ordinem redactis; Cyrillo maximè infenſus, quaſi cum ipſo de Patriarchatu contendere auſo, cui jam non ultra licuit Conſtantinopoli vitam incolumem agere. Ideo variorum itinerum anfractu tandem ad ſuos revertitur Alexandrinos. Timotheus, cui nihil jam ex Adverſariorum proſtratis viribus erat metuendum, per octennium & quod excurrit, ſummâ pace & otio fruitur, niſi de hoc uno fortaſſe aliquantiſper ſolicitus, quomodo ingens illud æs alienum, quod contraxerat, Turcis efflagitantibus, nec tamen differendis, diſſolvi poſſet. Tandem ætate confectus fato omnium hominum communi

cedit.

cedit. Sed quid non fingit mens exulcerata, & ad maledicendum propendens, quo vindictam & odium exerat fortiùs. Non puduit * Allatium famæ mendaci, quæ incautum credulumq; vulgus non rarò decipit, sapientes verò rarissimè, fidem adhibere; Patriarcham ad mensam Batavici Oratoris adhibitum ferale istud poculum exhausisse, & ne virus illud exitiale in venis diffusum torpesceret, Pharmacis potentiori veneno infectis, Medico ad id sceleris exequendum mille aureis conducto, mortem acceleratam fuisse.

* De Ecclesiæ Occident. atque Orientalis perpetuâ consensione, p. 1074.

Jura hospitalitatis tam horrendo scelere pollui, aut his impiis artibus patere mentem ingenuæ simplicitatis amantem & dissimulandi nesciam, qualem præ se fert Batavorum gens, & mores naturâ insitos, & apertissimam humanitatem, quæ amicos hilariter quidem sine omni malo dolo tractare solet, exuere, re melius perspectâ, penè tædebat dixisse. Sed *post epulas Josaphatus Archimandrita Andrius venenum propinaverat*, in hujus sceleris quasi

mercedem

mercedem & pretium Archiepiſcopatu Chalcedonenſi donandus à Cyrillo, qui licet iſto tempore procul abeſſet in Ægypto, in partem trahendus eſt. Quale hoc commentum & quam abſurdum, quod aliis ſe mutuo tollentibus ſuffulcitur! Cyrillum gratiam malè referentem & omnis conſilii ſtupidiſſimè expertem illum, cujus malo miniſterio uſus fuerat, novâ hac dignitate ſpoliatum, ſatellitibus Turcicis gutture prius eliſo in mare demergendum dediſſe, & impium iſtum hominem, quem mala mens exagitaverat, totam rem aperuiſſe. Quibus vero! num illis ipſis Græculis, quibuſcum confabulatus eſt Allatius? cujus vindicta nullos noverat fines quin in mortuum inhumaniſſime ſævire uſque geſtiebat, hoc unicum magno cum molimine agens, ut Cyrillus, quem falſiſſimis ſpurciſſimiſque proſcindit convitiis, omni pudore, fide, humanitate, religione vacuus, & ſceleratiſſimus habeatur.

Cyrillus conſentiente Antiſtitum cæterorumque, ad quos jus eligendi, pro more, qui dudum obtinuerat, quoquo

quoquo modo ſpectat, ſuffragio 5 die Novembris A. C. 1621. renunciatur Patriarcha, frendentibus licet Græcis, qui ſteterant à partibus Romanenſium, maxime verò Jeſuitis, aliiſque religioſi, ut vocant, inſtituti zelotis, qui non contenti res ſuas & ſuorum ſub præſidio Legatorum ejuſdem Communionis ſecurè procurare, pro innata, quam acuebat zelus, dominandi libidine alienam Provinciam, animo quidem res Græcorum interturbandi, invadebant. Malum hoc omen jam ceſſaturæ, quâ ſeſe in gentem obnoxiam, & ſpecioſis fictæ humanitatis & amicitiæ officiis facilè deludendam, gratiæ, & moliminis ſubdendi Græciam ruituri videbatur iis qui facili fide metuebant, Cyrillum, cui inerat invictum mentis cedere neſciæ robur, ſollers ingenium, indefeſſa induſtria & acerrimum vindicandæ avitæ religionis ſtudium contra quaſcunque molitiones, quod antea ſatis experti ſunt, non ſibi defuturum; & quo majori apud ſuos polleret authoritate, eo magis ſedulò curaturum, ut ſublatis, qui ſenſim gliſcente ſuperſtitione

ſtitione obreperant, nævis, priſtinus Eccleſiæ decor reſtitueretur. Ex metu odium, ex odio enaſcebantur conſpirationes ſumma arte & ingenio elaboratæ, adverſus Cyrillum de fama, de dignitate, de vita jam ab hoc ipſo tempore periclitaturum, ut non ad dignitatem novam, ſed ad novos labores, quibuſcum deinceps confligendum erat, aſſumptus videretur. Cum enim id haberent perſpectum, ſe adulatoriis artibus, ſimulatæ & inſidiatricis amicitiæ ſpecie & aucupio commodi inde percipiendi, parum aut nihil proficere, omnibus modis illum peſſundare ſategerunt, iis quidem, ut juſta metuendi plane ſubeſſet cauſa, ne Chriſtianum nomen in Oriente exſtinctum penitus excidiſſet: nec ceſſatum erat, donec illorum operâ & importunâ delatione, quâ nihil ad illum perdendum potuit excogitari efficacius, ſuſpectæ & dubiæ fidei Turcis nimium credulis, iſtud crimen implacabilitèr ulciſcentibus, redditus, obſtinationem cruentâ morte luiſſet.

Horum motuum initia & progreſſum, ſaltem per quinque aut ſex

priores

priores Cyrilliani Patriarchatûs annos enarrabo, non tam ex historiolâ omni fide dignâ, quam ab oculato teste Galatæ 1628. scriptam edidit D. Rivetus 1633. cujus veritatem frustra vellicat Allatius, quam ex chartis D. Thomæ Rowæi Equitis Aurati tunc temporis Serenissimi Britanniarum Regis ad Portam Oratoris ordinarii, qui rem istam continuâ serie, & quidem longe cumulatius, multis, quæ istum Authorem latuisse videntur, additis, optimâ fide contexuit. Eas, quas in Musæo nobilissimi Viri D. Gulielmi comitis Denbighiæ reperi, jam in compendium redigam, integras tandem aliquando in publicam lucem daturus.

Hujus vero illustris Viri hoc qualequale breve elogium, suis meritis longe inferius, ut hic interponam, & pietas & gratitudo à me exigunt duplici ex causa, tum, quæ mihi cum cæteris, qui illius thesauro literario uti norunt, ob codices Græcos & Arabicos manuscriptos quantivis pretii, quos redux in Angliam Bibliothecæ nostræ Oxoniensi dono dedit, tum, quæ me propius

propius tangit, ob operam fidelissimè & strenuè admodum Constantinopoli navatam, cujus non mediocre subsidium & momentum ad hunc diem usque, quotquot ibi degunt, experiuntur. Vir erat subacti in rebus Politicis judicii, quod eruditio, studium, diligens rerum observatio & usus, variæque legationes in Germania, India & Turcia summa cum laude obitæ consummaverant; literis etiam humanioribus insignis & ingenio florentissimus, sed quem multo spectabiliorem eddebant sancti mores & incorrupta fides; animi quoq; imperterriti, & qui nunquam passus est dignitatem, quam sustinuit, vel apud barbaras gentes vilescere; in legatione Turcica post varias cum periculo capitis, prudentiâ tamen summa administratas concertationes, hoc tandem consecutus, ut sacrum illud jus Legatorum, quod arrogantissimi mortalium Vizirii ante per multos annos conculcaverant, ab omni violentia immune & integrum servetur, & commercium mercatorium, quod admodum nutavit, eratque continuis Bassarum rapinis obnoxium,

noxium, novis privilegiis & ſanctionibus Imperatoriis muniatur, & deniq; qui de Græca Eccleſia, ne malis quorundam artibus, quod unice vellent, exſcinderetur, optimè meritus eſt, nec de hac ſola, ſed de univerſo orbe Chriſtiano, cujus paci & commodo prudentiſſimè iverat conſultum, quod literis ad ipſum datis, quas vidi, generosè admodum & gratanter agnovit ſereniſſimus Polonorum Rex Sigiſmundus.

Cyrillus in hoc faſtigio poſitus, nihil prius habuit, quam univerſæ, cui præerat, Eccleſiæ prodeſſe, & rem Chriſtianam ſub Turcica tyrannide ubilibet oppreſſam prudentiſſimis conſiliis ſanctiſque laboribus promovere. Interim invidiâ turgebant & ringebantur οἱ ἐξ ἐναντίας: tum Græci, quorum ignaviam & imperitiam ipſis tanti nominis ſplendorem ferre neutiquam valentibus exprobraſſe videbatur, tum Jeſuitæ qui ex hiſce initiis edocti, ſe ſuaſque res, quas dudum in Oriente moliti ſunt, vix in tuto fore, ſimultatibus, quas clam in pectore à longo tempore aluerant, in contumelias

apertumque odium erumpentibus, favore & patrocinio Gallici Oratoris illum submovere, inque ejus locum Gregorium Amasiæ Antistitem, qui agnitâ Pontificis Romani potestate, ab illorum arbitrio penderet, substituere junctis consiliis operisque annisi sunt. Doluit illis Cyrillum cum Legatis Anglico & Hollandico arctam necessitudinem coluisse, mutuæ charitatis & fraterni amoris officiis hinc inde redditis, qui eo magis exacerbati, & zelum Religionis tuendæ malignitati prætexentes, infami Hæreseως ex familiari eorundem conversatione contractæ notatum tollendi speciosiorem ansam captant. Quod cum per totam Urbem innotuerit, (neque enim res jam clanculum agebatur) quo sese & pacem Ecclesiæ contra hosce audaces perniciososque insultus tueretur Cyrillus, assistentibus quatuor Archiepiscopis cum reliquo Clero, quem pro more solenni in Ecclesia magna congregaverat, in Gregorium irreligiosi ambitûs manifestum & ritè damnatum, excommunicationis sententiam tulit. Hâc censurâ ad incitas quasi redacti, & ab

ipsa

ipſa deſperatione conſilium ſumentes, facinus horrendum & Chriſtianis maximè propudioſum aggrediuntur. Coram Vizirio, quem muneribus corruperant, ſiſtitur Cyrillus, à ſubmiſſis delatoribus læſæ Majeſtatis poſtulandus, quod jamjam illius conſilio inſulæ cujuſdam ſitæ in mari Ægæo incolæ ſeſe in fidem & clientelam magni Ducis Hetruriæ, cujus triremes, fruſtra reluctantibus Turcis, inſulas illic ſparſas, maritimáſque oras infeſtabant, eſſent tradituri. Hâc criminatione obrutus, fruſtra innocentiam ſuam coram iniquiſſimo Judice obteſtatur Cyrillus, fruſtra teſtes in examen vocandos adjurat, fruſtra de ficti criminis falſitate importunis lamentis conqueritur: nil profunt preces, exceptiones legitimæ, argumenta, Apologiæ; tanquam reus capitur, & à dignitate Patriarchali pulſus, jubente Vizirio, qui tum omnia potuit, (rebus miſerè turbatis ob infeliciſſimum expeditionis Polonicæ ſub Oſmane Imperatore ſuſceptæ, qui iſto anno Prætorianorum tumultuantium ſeditionibus amotus, inque carcerem ſeptem Turres dictum

trusus elisis faucibus strangulabatur, eventum,) mox Rhodum deportatur.

Jam Gregorio anathemate percusso, si per conscientiam liceat, licet per Vizirium solium vacuum occupare, modò ingentem summam viginti mille thalerorum pro stipulatione initâ soluturus sit. Græci verò, mussitationibus jam in acres queremonias & convitia conversis, grave hoc onus, cui planè succubuêre, sibi irrogatum iri ægerrimè ferentes, detrectant quippiam ex privato peculio conferre, quo Turcarum rapacitati satisfiat: nullisque pecuniis, quas avidissimè expectarunt, Româ in subsidium allatis, facilè persuasum erat Gregorio, postquam per decem septimanas sese pro Patriarcha ostentasset, ne perpetuo carcere aut morte, quasi Regium Fiscum defraudaturus, malè mulctaretur, locum cedere commodè intervenienti Anthimo Episcopo Hadrianopolitano, (ille enim inter egestatem & sordes Græcorum opes non modicas coacervavit) quem repetitis importunisque precibus urserunt ad oblatam dignitatem amplectendam. Ambitioni

velifi-

velificaturus miſer iſte opes profundit, numeratâ Exactoribus Turcicis pecuniâ, jamque in Thronum adſcitus, quicquid erat reliqui, à Græcis ſuis, aſſignatâ pro libitu proportione, vi extorquet, armato Milite, ſi opus fuerit, muniendus.

Hujus victoriæ fama, quæ Romam citò advolaverat, omni cum lætitia excipiebatur. Summis laudibus ad cœlum uſque quiſque efferebat Comitem de Ceſi, cujus heroicis virtutibus acrique promovendæ Catholicæ Religionis ſtudio effectum erat, ut Græcia, quæ hactenus ſchiſmatis fovendi amore obſtinatiſſima perſtiterat, jam quaſi agnito errore victa & triumphata manus ſupplices æternæ Urbi porrectura videretur. Tanti nempe erat exulaſſe Cyrillum, ut hac de cauſa ab Urbano octavo in ipſis Pontificatûs initiis, * literis biennio poſt hoc egregium facinus peractum Româ

* Quid autem Conſtantinopoli egeris, jam pridem plaudens laudibus pietatis tuæ Romana Eccleſia audivit. Filium illum tenebrarum & inferni athletam, Pſeudo-Patriarcham, ſcimus quæ calamitates perculerint, quantumque hæreſi vulnus inflictum ſit, dum venerabilem Patrem Antimum iſti Eccleſiæ præfici curaſti. V. ad finem Codini, de Officiis & Officialibus Curiæ & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, Pariſ. 1648.

Constantinopolim missis, gratulationem & Apostolicam benedictionem meruerit Legatus ille Gallicus,in quibus in Cyrillum jure sedis olim æmulum Patriarcham, & τὰ ἶσα πρεσβεῖα obtinentem,acerbissimâ & maximè indecorâ indignatione invehitur.

Sed spes istæ, quas læti conceperant, in irritum cessêre, plaususque & triumphi, quos perpetuos fore somniarunt, alternantibus Providentiæ vicibus, quasi ex improviso evanuêre. Illustris enim Rowæus serenissimi Regis Jacobi, quem hac de re consuluerat, jussu opportunus advenit, & laboranti Ecclesiæ Græcæ & pene exspiraturæ succurrit, violentiam Legati Gallici, quem, licet ingenio præfervidum, stimularunt Jesuitæ, sufflaminaturus. Hoc ille aliique primum obtinuêre, ut Cyrillo, quem à ficto crimine purgaverant, libertatis compoti Constantinopolim redeundi venia concederetur. Quo nuncio recreatus ille, festinat ad Urbem proficisci, quam Septembre repetiit, ibique privatis ædibus Galatæ sese occulens, ad declinandam invidiam & periculum inde oriturum,

turum, rerum secundiores exitus forti animo pacatisque affectibus præstolatur. Interim Græci frequentes accedunt salutandi causâ, omne obsequii genus illi, utpote vero Patriarchæ, deferentes. Quod cum intellexisset Anthimus, jam sibi usurpatæ potestatis satis conscius, partim conscientiæ stimulis exagitatus, partim metu, illum quoque omni cum debita humilitate clam adiit, fide datâ, modò Cathedram vellet resumere, se illico à Patriarchatu, quem invasisset, cessurum, moxque à Patriarchio se proripuit: non amplius illic habitaturus. Cujus defectio ita exasperavit mentem Legati Gallici, sese hisce litibus immiscentis, majori quam antea zelo, famæ & dignitatis tuendæ, quam restituto Cyrillo apud omnes diminutum iri credidit, causâ, ut Jesuitarum consiliis inductus, Anthimum ad Palatium suum accersiverit. Ibi coràm cum illo graviter expostulans, hominem animi nutantis & invalidi partim largis pollicitationibus aggreditur, illum nempe sub protectione, de qua securissimum esse jusserit, Regis Galliarum tutum

fore, seque, ut jus illud asseratur, quadraginta millia thalerorum erogaturum, partim minis, ut his machinis expugnatus Anthimus planè cesserit,ac novo vigore quasi animatus, dignitatem retinere apud se constituerit. Quo facto, illum, quasi res ista ab ipsius arbitrio pependisset, publico Præconio Galatæ, quasi iterum annunciatum Patriarcham, & Dragomanorum sive interpretum satellitio stipatum ad Ecclesiam Cathedralem reducendum curavit; insolentiâ planè inauditâ & quæ ultra omnes tum prudentiæ tum modestiæ limites evagata est. Sed postquam rem sedatis affectibus & seriò iterum perpendisset Anthimus, veritus, ne si Cyrillus, illo invito, jussu Imperatorio restitueretur, crimen admissum, novo reatu ex obstinatione auctum, infamiam, carcerem aut mortem post se traheret, inconsulto Gallico Oratore, planè mente consternatus, noctu Cyrillum denuò accessit, crimenque fassus, misericordiam ipsius humillimè imploravit, seque à munere penitus abdicavit, atque solenni voto suscepto protestatur ne in-

tentatâ quidem morte fallaciis quibuſcunque in hac re nunquam pati ſe deinceps deludendum.

Tanto labore & impenſis illi conſtabat Patriarchatum, vel per tres ferè menſes, tenuiſſe. At ille metu & noxâ liberatus, jam mundi planè pertæſus, ſe in montem ſanctum ſubducit, in Monaſterio S. Athanaſii, quod ἁγία λαῦρα, honoris cauſâ, nuncupatur, reliquo vitæ tempore rerum cœleſtium contemplationi vacaturus.

Solus jam remanſit Patriarcha Cyrillus, non tamen ſedi abſque ingenti pecuniæ vi reſtituendus, quam Turcæ, ad lites injuriaſque Græcorum inde conſequentes alioqui parum advertentes, jure novæ inveſtituræ exigebant.

Januario A. C. 1623. Calogerus quidam nuper Monaſterii præfecturâ donatus, Româ Conſtantinopolim appulit, Cyrilli hoſtibus fidem faciens, nummos inde ſubmittendos, modò de Cyrillo deponendo illorum operâ certò conſtiterit. Sed res hæc intempeſtivè propalata citò in fumos abiit. Utcunque propoſitum aſſequendi illud

arte & prudentiâ non omnem ſpem abjecêre. Cum enim id apertâ vi nequicquam fieri triſti experientiâ edocti eſſent, quid effecturæ ſint fraudes & verſutiæ experiri placuit. Sæpe enim fit, ut qui vim elato animo repulit, neutiquam expugnandus, blanditiis laxatâ mente cedat. Hac methodo facilè quidem hoc negotium expediri poterat, quippe ſi pronas aures iſtiuſmodi propoſitionibus adhibuiſſet Cyrillus, de illo actum fuiſſet, & ſub violatæ fidei & pietatis infamiâ apud amicos laboraſſet. Hac de cauſa Februario 1624. tres Emiſſarii Româ erant ablegati, quorum primus Berillus, Jeſuita ſagacis & ſubtilis ingenii, curaturus erat, ut Cyrilli ope & hortatibus ad bellum cum Turcis gerendum incitarentur Coſaki, Patriarchæ Conſtantinopolitani authoritati in ſpiritualibus obnoxii: crimen, quod mille mortibus, ſi quiſpiam totidem vitis renovatis donaretur, apud Turcas in læſæ Majeſtatis reos quam maximè ſævientes erat luendum. Alteri, qui Laicus erat, viam ſternere fœderi inter Hiſpanos & Turcas ineundo pro-

poſitis

positis articulis incumbebat. Tertius, Cannachius Rubeus Nauplius, in Romano Græcorum Collegio educatus, attulit instructiones manu & sigillo Cardinalis Bandini munitas de rebus cum Cyrillo Patriarchâ pacificè componendis; quarum summa hæc erat, Pontificem Romanum animo satis prono inclinare ad erogandam non mediocrem pecuniæ vim, ut unio Græcæ Ecclesiæ fieret cum Romana, illum tamen non videre aliqualem hujusce ineundæ rationem, si verax esset, quæ de præsenti Patriarchâ spargeretur, fama, illum nempe negare Invocationem Sanctorum, cultum Imaginum, Transubstantiationem, quam ibi dolosè appellare placuit realem præsentiam Christi in Eucharistia, humani arbitrii libertatem, Conciliorum & Patrum authoritatem, Confessionis auricularis necessitatem, (confuso modo illum criminando hac articulorum strue, quorum penultimus omni veritate destituebatur: nemo enim Patres & Concilia secundum Scripturas majori in veneratione habuit) illum juvenes in Angliam & Germaniam educandos

educandos misisse, quo eadem dogmata per universum Orientem propagarentur, Catechismos ejusmodi erroribus refertos inter Antistites suos, quo morem gereret Legatis Hugonottis, distribuisse: denique si vellet illorum, qui Romæ degunt, gratiam & commendationem sibi acquirere, Florentinum Concilium amplecti oportere, ac Lutheranorum & Calvinistarum errores & blasphemias damnare & anathemati subjicere. Hisce auditis, Cyrillus Legati Anglici palatium petiit, quid sibi faciendum esset, consulturus. Proposuerat autem animo fidem, quam profitebatur, ad singulas criminationes respondendo, scripto tueri: sed ab hoc proposito justis, quas allegaverat Legatus, rationibus convictus destitit. Silentium hoc in sinistram partem tanquam indicium obstinationis & contemptûs interpretabantur Jesuitæ, qui diuturnionis moræ impatientes, quod articulis isthoc auctoramento propositis non consensisset, ad assuetas artes rediêre, quosdam suarum partium Episcopos ad illum iterum à sede deturbandum, admotis iræ stimulis facibus-

facibusque, excitantes, oblatis viginti mille thaleris, ut quispiam ex ipsis in iila sede firmaretur. Hisce incalescentibus motibus, paululum secessit Cyrillus, donec amici ejus arcanum illud consilium totumque negotium, quod agitaverint Emissarii supra memorati, Bassis imperium isthoc tempore administrantibus patefecerint, quorum tamen vorax avaritia opimâ decem mille thalerorum offâ pro more explenda erat. Tanti aut pluris constat pax Ecclesiastica apud Græcos per hosce Ciniflones.

Græci sperabant se pacis, quam tam charo comparaverant, beneficio tandem frui posse: sed vanum hoc fuisse augurium tristis eventus monstrabat. Nam de Græcia novis motibus agitandâ, quousque victoriæ vel minima spes affulserit. Romæ erat consultum. Ad eam certius & securius obtinendam, commodissimum visum est, Anti-Patriarcham, licet solo suffraganei Apostolici titulo ornatum, mittere, adjuncto Quæstore,penes quos summa erat quidlibet, prout libitum fuerit, faciendi, quod ad rem magis conduceret,

conduceret, facultas. Eadem de causa identidem multi ex ista communione titulo tenus creantur Episcopi, puta, Smyrnæ, Naxi, cæterarumque insularum, quos Græcis, gradu & ordine quidem paribus, sed ingenio & eruditione longè inferioribus, utpote subsidiis, quibus istiusmodi dotes & vitæ decora acquiri solent, destitutis, opponant. Suffraganeus iste longâ exspectatione expetitus, Naxum tandem appulit, quo honoris & salutandi causâ missi erant a Legato Gallico, Sacellanus ejus, titularis loci Episcopus, & duo Jesuitæ, ut inde majori cum pompa & splendidiori comitatu deduceretur. Proximè Chium appellit, ab insulanis tantâ cum veneratione exceptus, ut ne majori quidem ipse Pontifex Romanus, cujus subibat vices, potuisset. Sed ille planè animi impotens, præ nimio fastu, quo tumebat, quantum posset, intempestivè ostentavit, omnia ad se pro arbitrio rapiens, ut non mediocre scandalum apud suos ex hac arrogantia & dominandi libidine oriretur. Græcis verò, qui hujus insolentiam, temeritatem, audaciam non satis mirari poterant,

terant, suboluit de Ecclesiæ suæ libertatibus illico actum fore, si in iis subvertendis ita impunè & absque omni impedimento dehinc procederetur: ideò mediantibus amicis se ac sua tanto successu Vizirio commendârunt, ut periculi ex longiori morâ subeundi jam satis gnarus suffraganeus iste, præcipiti fugâ, in quam metu exanimatus se dederat, satellites Turcicos vix tandem evasit: Episcopis novo vacuoque honore turgidis, quibus non suppetebat par elabendi copia, frustra intercedente Gallico Oratore, ne hoc malo infortunio afficerentur, in carcerem conjectis.

Græcorum rebus hoc modo pacatis, eo acrius mentes malevolorum ussit hæc infamia, quod eam neque ferre, neque ulcisci potuerint: inde dissimulatâ indignatione, sibi acquiescendum esse è re sua putarunt, usque dum rerum novandarum melior occasio sese obtulerit: quâ non diu se carere posse sub Turcarum imperio, qui vel leviuscularum suspicionum umbras captantes, quicquid novum aut insolens videtur, ne in detrimentum quoquo

modo cedat, in sinistram partem interpretari solent, ingentis solatii loco habuêre. Quod penè expectato citius accidebat.

Junio 1627. Navi mercatoriâ, quæ Londino solverat, vectus, Constantinopolim venit Calogerus quidam, Nicodemus Metaxa, ortu Cephaleniensis, qui, cum advertisset, quantam popularium suorum mentibus caliginem ex ignorantia ortam longa servitus obduxisset, pietate erga patriam subsidiis, quibus solet propagari eruditionis, mentem captivo corpore liberam effecturæ, studium, carentem motus; prela, typos reliquumque rei Typographicæ appàratum advehi curavit, ut catechismis enchiridiisque vili pretio vulgatis, si non eruditi, saltem in fide & doctrina Christiana magis instructi redderentur. Quo instituto nihil laudabilius, nihil sanctius, nihil fructuosius laboranti Græcæ Ecclesiæ excogitari poterat. Verentibus autem iis, quorum maximè intererat, ne tota sarcinarum moles à suspicacibus Turcis, hac novitate offensis, diriperetur, Archiepiscopus Corinthiacus jubente

Cyrillo

Cyrillo Anglicum Legatum convenit, orat, obſecrat, obteſtatur, ut eam tanquam peculii ſui eſſet, vindicaret. De re admodum difficili & periculoſæ aleæ plenâ aliquandiu erat deliberandum: mox repetitis Græcorum efflagitationibus vinci ſe paſſus eſt. Quo modo id fieri poſſit, præſentibus Cyrillo & Geraſimo Patriarchâ Alexandrino, ac etiam Oratore Batavico, in ipſius ædibus in commune conſulitur. Ille ad omnem invidiam & malam ſuſpicionem amoliendam conſultius eſſe duxit, rem ipſam apertè & citra omnem ambagem, ut ſi quippiam malè ſucceſſerit, omnis queremoniæ ratio ceſſaret & præcideretur, Vizirio referre: cujus permiſſu merx iſta pretioſa rapaces Portitorum manus feliciſſimè evaſit. Cuivis eorum planè perſpectum erat, quantis difficultatibus & vix facilè ſuperandis negotium illud Typographicum ſubeſſet ex pervicacia & ſuperſtitione Turcicorum Judicum & Sacerdotum, qui pro zelo tuendæ ſuperſtitionis Mohammedicæ ad alendas injuſtas opiniones apti nati eſſent, ne Chriſtiani editis libris con-

tra illorum fidem quippiam occultè molirentur. Sed longâ maturâque deliberatione habitâ, ne inde periculum, justâ occasione datâ, oriretur, prudenti omnium curâ satis provisum erat.

Postquam verò Gallico Oratori & Jesuitis innotuerit, omnia jam parata esse, & de edendis libris Græcos Antistites seriò meditari, mille cogitationes mentibus illorum turbatis obversabantur, quasi jam Ecclesiam Romanam acribus invectivis essent impetituri, & mox publicatis in usum plebis facillimis Christianæ Religionis institutionibus, Scholæ Jesuitarum adolescentulis Græcis, quos ex perquam laudabili instituto gratis erudiendos curaverant, magno applausu Græcorum, qui hac benevolentiâ inescati, ad partes Romanensium quandoque incautè & suavitèr transibant, destituerentur.

Hisce incommodis occurrere plusquam unius diei consilium erat. Primò Metaxam operarum informatorem & ἐργοδιώκτην, utpote qui artem hanc in Angliâ satis probè edidicisset omni blanditiarum genere aggrediuntur,

tur, quibus ſurdas obvertebat aures: deinde terribiles minas homini in os intentant, miniſque admiſcent convitia, illum Lutheranum & Hæreticum appellando: ſed hiſce quoq; telis pectus habuit impervium. Ea propter in Metaxam bilis illorum maxime excanduit, quod cum ſenſiſſet, monitus quoque à quibuſdam ſe de vita ſive vi ſive inſidiis tollendum eſſe, impendentis periculi metu ita exhorruit, ut animo planè deficere videretur, lachrymas & ſingultibus D. Legatum rogatus, ut ſingulis noctibus à Typographio redux, in ipſius palatium reciperetur, præ ingenti ſcilicet metu, qui imis medullis reſederat, ne ſicariis conductis, ſi in ſuis ædibus pernoctaſſet, fracto gutture enecaretur.

En verò primitias preli Conſtantinopolitani. Cyrillus pro ſagacitate ſua, quatenus virum bonum famæque tuendæ cupidiſſimum decuit, præ ſtudio ſeſe à calumniis Jeſuitarum, qui aures Græcorum perpetuis clamoribus obtunderent, illum nova dogmata à fide majorum aliena in Orientalem Eccleſiam introduxiſſe, vindicandi, libellum de

fide & doctrinâ Ecclesiæ Græcæ typis imprimendum dederat, quem, longe antequam appelleret cum supellectile Librariâ Metaxa, maturimâ deliberatione compositum, in Angliam, ut id publici juris fieret, transmittendum in animo habuerat, & mortuo serenissimo Rege Jacobo, cujus Augusto nomini inscriberetur, eundem jam sub nomine & patrocinio Regis Caroli primi, fortissimi Ecclesiæ Anglicanæ usque ad sanguinem Assertoris & Athletæ, beatissimæ & immortalis memoriæ, apparere voluit. Sed Zelotæ Pontificii, ne hoc in maximum Romæ & Galliæ dedecus cederet, malè metuentes, ad rabiem jam adacti, nova consilia adversus Cyrillum, qui id ausus fuerit, ineunt, quasi parum esset prelum illud infame evertere, nisi illum dignitate & vita simul quoque exuissent. At! at! Quis viros nobiles, Religiosos, Gallos, quibus non adeò benè convenit cùm Romanæ Curiæ placitis, Christianos denique, facinus impium, turpe, irreligiosum & Christiano nomine indignissimum moliri crederet? Quid verò non cogit sacerrimi zeli

insania!

insania! Cum enim alius Cyrilli liber in illorum manus diligenti curâ quæsitus, in Anglia pridem editus, tandem incidisset, in quo beatissimi nostri Salvatoris D. Jesu Christi divinitatem contra Judæos & Mohammedanos adstruxerat, quicquid acrius dictum adversus horum præsertim deliria, qui hoc necessarium Christianæ fidei dogma risu & sannis excipere solent, disputaverit, accuratè excerpunt, nimirum quod bilem moveat Turcis, quibus totum illud horribile arcanum revelandum curant, ope cujusdam callidi nebulonis apud Vizirium summâ gratiâ valentis, quocum propositâ mercede egêre, ut hâc, si Dis placet, infami & blasphemiarum plenâ chartâ in ipsius manus traditâ, simul in aurem diceret, Metaxam sub monachali habitu militem agere, illumque esse artis bellicæ peritissimum; libris his editis Græcos ubi ubi per imperium sparsos ad seditiones incitari posse, & ad fidem Alcorani oppugnandam facilem patere viam, cujus rei libellus iste Cyrilli clarum erat indicium specimenque; hujus copiam procurante

Metaxâ ex Anglia reduce jamjam ubique prostare venalem; totum hoc artificium conscio imo miris modis favente Anglico Oratore, administratum; denique exemplaria nuperrimè inter Cosakos distracta fuisse, ut illi, mox absuturo Imperatore, qui isthoc tempore expeditionem in Asiam meditari visus est, ad opportunius invadendum imperium, spissis argumentis à religione petitis, impellerentur.

Hisce auditis, credulus admodum Vizirius, nullo prævio examine habito, an quippiam veri aut falsi impactis criminationibus subesset, (primo enim impetu omnem deliberandi curam suffocari peculiari vitio gentis frequenti usu venit) præ irâ & indignatione, quam tuendæ religionis zelus & imperii cura in animo accenderant, certus Metaxam, effractis ipsius ædibus, in quibus hæc mala cudebantur, in ipso actu deprehendendi, mandavit ordinis militaris ductori, ut centum & quinquaginta Janizariis in subsidium sumptis, rem istam sedulò curaret. Ingens hoc & præclarum facinus quarto die Januarii erat peragendum,

agendum, quod biduo, procurante Gallico Oratore,consultò differebatur: intellexerat enim, solenni Epiphaniorum festo ab Oratore Anglico Venetæ Reipublicæ Legatum, ejusdem cum Gallo Romanæ communionis, sed longe mitioris ingenii, salvo inter utrosque amicitiæ jure, licet in quibusdam apiculis ad essentiam religionis ipsis neutiquam convenisset, Patriarcham Cyrillum aliosque è primoribus gentis Græcorum, ad convivium invitatos fuisse. Adulto jam die, ad hilaritatem istam superveniente incommodo & dedecore interpellandam, armati milites ædes Metaxæ occupant, à quibus ille isthoc tempore auspicatissimè aberat Galatæ, nescius, quantum periculi ipsius capiti & fortunis impenderit inter redeundum,Oratoris Secretario comitante. Licet aliqui illum digito monstraverint, aliis tamen ob galerum, quem gestabat, eum esse Anglum & ex familia Oratoris asserentibus, per medios milites in platea ferocientes elapsus, tandem palatium ingreditur penè exanimis. Ductor iste, amissâ cui maximè inhiabat prædâ,

famulos, quos conduxerat Metaxa, manibus ad tergum revinctis, captivos detinet, arcas effringit, officinâ tot tantarumque machinarum arce accuratissimè lustratâ, quicquid inibi reperiri potuit, prela, typos, libros, papyrum, argentum, miscellamque supellectilem statim corripiens, spoliis istis, quæ ad summam septem mille thalerorum excreverant, onustus, Constantinopolim revertitur, rerum gestarum rationem Vizirio redditurus. Cyrillus læsæ majestatis postulatus, pedem efferre non ausus, illic pernoctavit, donec re melius explorata, Turcarum ira deferbuerit. Die proximè insequente Vizirius, convocatis Turcicis Sacerdotibus, iis examinandum commisit feralem Cyrilli librum, blasphemiis contra Mohammedem, quod illis à morione supra memorato persuasissimum erat, scatentem: paginam, ne oculos effugeret, ante plicatam interpretantur duo Græci Apostatæ. Cognitores loca & argumentorum circumstantias exquirunt, judicant, perpendunt, examine, prout credere oportet, subinde repetito. Tandem

dem convicti fatentur, nihil inde exsculpi posse, quod per leges vel Authorem vel Typographum in periculum capitis adducat. Discusso jam metu, innocentiâ suâ fretus coram Vizirio isto die comparuit Cyrillus, ut fictas criminationes dilueret. Perendie Legato Anglico consultissimum videbatur audientiam à Vizirio rogare, tum ut de injuria illata expostularet; tum ut suspiciones quasdam de Metaxa conceptas nondumque planè depositas amoliretur. Concessâ adeundi facultate, Vizirium primò puduit temeritatis suæ, deinde prolatis sermonibus dixit, se impudentiam eorum, qui meras imposturas, figmenta & fabulas ipsi nimium credulo obtrusserint, non posse satis mirari: & mox curaturum, ut bona quæcunque ante triduum expilata, si salva fuerint, restituerentur. Occupatâ Vizirii gratiâ, qui jam, ut olim, de illo optimè & honorificè sentiebat, eadem, si non major solicitudo remansit animos Sacerdotum Turcicorum, quasi ad religionem illorum evertendam conspirasset, pacandi, ut res tum suæ gentis tum

 Græcorum,

Græcorum, quas nuperæ tempestates agitaverant, in tuto collocarentur, Muftium quoque adire placuit. Post, hisce gravissimis injuriis provocati, Legatus & Patriarcha, ille, eo quod omnem ipsius existimationem sparsis ingestisque calumniis, non in ipsum solum (has enim generoso & forti animo contempsit) sed in Regem, quem Cannachius pridie ante expilationem totius supellectilis librariæ, colloquiis cum Cyrillo habitis, Hæreticorum caput appellasset, apud Turcas adimere molirentur; hic, quod vitæ ipsius insidiarentur, justæ indignationi paulò indulsêre, & facilè apud Vizirium impetrarunt, quicquid in contrarium intercesserit Gallus, ut Græcus iste & Jesuitæ, hujus conspirationis architecti, in carcerem conjicerentur. Quos omnes laqueo ab irato Vizirio destinatos, supplicatione interpositâ Anglicus Legatus misericordiâ & reverentiâ erga Christianum nomen, quod dehonestaverant, simul commotus, à pœnæ capitalis jamjam infligenpæ periculo eripuit, sententiâ ista damnatoriâ in mitiorem conversâ, ut Jesuitæ

ſuitæ iſti Conſtantinopolitani, una cum ſuis ſodalibus tanquam pacis publicæ conturbatores, motuumque nuperorum promotores ab imperio Turcico expellerentur.

D. Rowæo jam brevi patriam repetituro, ſuccedebat D. Petrus Wichius, equeſtri dignitate ornatus, præclariſſimis verò animi dotibus longè ornatior, cui res Græcorum æquè cordi ac curæ fuêre, & qui Cyrillum eadem benevolentiâ & amore complexus eſt. Ille verò rogatus, ad reddendas amicitiæ vices, & in affectûs, quo Eccleſiam Anglicanam proſecutus eſt, indicium, Legati filium Conſtantinopoli natum, hodiè ſuperſtitem & tanto Parente digniſſimum, impoſito ſuiipſius nomine, ſacrum baptiſmatis ritum Anglico Sacerdote, Legato a Sacris, peragente, de lavacro lubens ſuſcepit. Sed cum hujus literas (heu toties fruſtra quæſitas) in Angliam, dum legatione iſtâ Conſtantinopolitanâ fungeretur, de ſtatu Græcorum ſcriptas, obtinere non liceat, reliquam hiſtoriæ, quam exorſus ſum, ſeriem ex aliorum Schedis & collectaneis pro viriſi pertexam.

D. Cor-

D. Cornelius de Haga Batavicus Orator, partium Cyrillianarum egregius quoque fautor, confessionem fidei Latinè scriptam, quam Græcè editurus esset Author, si per nuperas tempestates, quæ universam rem Typographicam illic loci jacturâ irreparabili absorpserant, licuisset, in orbem Christianum transmisit publicâ luce donandam. Ut verò omnis justæ suspicionis ansa tolleretur, an Cyrilli fuerit necne; licet Cyrilli nomen præ se tulerit, ad finem ipsius, nomine & titulis, qui fidem vel à maximè timidis & ad malas suspiciones pronis extorquerent, appositis, rem signantissimè attestatur amplissimus Orator. Edita erat A. C. 1629. cum hoc titulo, *Confessio fidei reverendissimi Domini Cyrilli Patriarchæ Constantinopolitani.*

Ex hoc classico exhorrescere visa est Roma, ac si bello indicto hostis jamjam instaret portis. Primo quidem merâ fraude Protestantium orbi obtrusam esse geminatis vociferationibus quiritantur; Oratorem Batavicum publicâ suâ authoritate abuti calumniis subinde ingestis exclamant, omni

fide,

ſide, quam jus gentium ejus teſtimonio deberi ſpondet exigitque, abnegatâ: hoc leviculo prætextu, ſolis fatuis & obeſæ naris hominibus perſuaſuro, veriſimile parum videri, Græcum Latinè ſcribere, aut velle aut poſſe. Utcunque Matthæus Caryophilus, genere & ortu Cretenſis, titulo tenus Archiepiſcopus Iconienſis, neſcio an ſponte, an juſſu eorum, ad quos propagandæ religionis cura ex officio ſpectabat, reſponſionem paravit hoc titulo, *Cenſura confeſſionis fidei, ſeu potius perfidiæ Calvinianæ, quæ nomine Cyrilli Patriarchæ Conſtantipolitani circumferatur*, Romæ 1631. quam ſequente anno Græcè edidit.

Poſtquam intellexiſſet Cyrillus, confeſſionem ore omnium celebratam varias ſubiiſſe cenſuras, ſua quam maximè intereſſe putavit Januarii 1631. Græcè converſam cum quatuor quæſtionum & reſponſionum appendice ſibi vendicare. Ea poſtea, nempe anno 1633. Genevæ procudebatur. Ab hoc tempore omnis malæ ſuppoſitionis ſuſpicio evanuit: neque jam amplius quiſquam dubitaverit, an genui-

nus

nus Cyrilli habendus esset partus. Suum esse, interrogatus agnovit, nec dubitanter aut meticulosè, sed tamen modestè; & licet, animo constanti, tamen absque omni arrogantiæ notâ & indicio. Neque enim eum rem, cujus singula momenta perpenderat, negare aut dissimulare siverunt aut probitatis studium aut veritatis amor: & judicium firmavit dies: nullis enim periculorum denunciationibus, nullis argumentis, blanditiis nullis, ne intentatâ quidem morte, quam postea fortissimè subiit, ad retractandum flecti potuit: quod ex vita secutura abunde patebit. Jam illustre exemplum dabo, quam firmâ mente fuerit, & quam sibi benè constaret, in mediis difficultatibus & angustiis positus, quæ quemlibet alium propositi minus tenacem dimovissent. Quod ex literis D. Cornelii de Haga Januario xvij. 1632. Constantinopoli datis exhausi, qui rem istam fide sua hoc modo narrat.

Dicit Cyrillum honoris & gratulandi causâ Gallicum Legatum Comitem de Marca Villa, qui nuperrimè Constantinopolim advenerat, invi-

sentem,

ſentem, omni cum obſervantiæ & benevoli affectûs demonſtratione ab eodem exceptum fuiſſe. Colloquio linguâ Italicâ inito, Patriarcham titulo Eminentiæ & Eminentiſſimi Domini, qui pro more non ita pridem introducto Cardinalibus ex peculiari Pontificis gratia & juſſu competebat, inſignire pro aulica comitate Legato placuit. Poſt prandium, Legatus porrectâ manu ipſi oſtendit confeſſionem fidei, quam dixit ſe à Legato Gallico, qui Romæ reſidebat, accepiſſe, Pontifice ſive ordinante ſive conſulente, ut Cyrillum vellet ſciſcitari, an compoſuerit, & ſi in eadem ſententiâ permanſerit. Libello in manus ſumpto, poſtquam diligenter inſpexiſſet Cyrillus, faſſus eſt ſe fuiſſe Authorem; citra moram addens, illos, antequam ad iterandam alteram quæſtionis partem, hoc eſt, an eadem planè adhuc dum ſentiret, pergeretur, errores, ſiqui fuerint admiſſi, ex ſcripturis demonſtrare oportuiſſe: ante quingentos annos Eccleſiam Græcam à Romana ſeceſſionem feciſſe; nihil ſibi eſſe cum Papa, neque ad rationem Pontifici

tifici adpostulanti, aut cuipiam, qui ejusdem authoritate fultus exegerit, reddendam aliquo jure obnoxium; ipsius jurisdictioni plusquam centum metropolitas & Episcopos, præter ingentem minoris dignitatis clerum, subesse, quibus satisfaciendis, si opus fuerit, legitimâ totius Ecclesiæ Synodo convocatâ, semper fore paratissimum, & quicquid de hisce rebus controvertitur, Scripturis Sacris & priscis Patribus referre decidendum.

Replicavit Legatus, Romæ & etiam in Gallia Eminentiam ejus pro Calvinista haberi, Regem Christianissimum, Dominum suum, istam sectam odio habere: & opto, inquiebat, Eminentiam vestram fore, quod ad religionem spectat, Romano-Catholicam, qualis est Rex Christianissimus, cujus gratiam & munificentiam hoc modo promereri licebit. Sapientissimo & fortissimo Patriarcha non opus erat longâ deliberatione, quid sibi esset respondendum: quod citra omnem verborum ambagem citissimè fecit, se nimirum in rebus maximi momenti, in quibus fides & æterna animæ salus verteban-

vertebantur, neque Regis Galliarum
neque cujuſpiam alîus conſilium aut
exemplum temerè ſecuturum, neque
quicquam facturum, niſi directrice
conſcientiâ præeunte. Mox finitâ diſ-
ceptatione, ſummis gratiis D. Legato
ob humanitatem, quâ lautiſſimè ex-
ceptus erat, actis, diſceſſit: ſed ne
quippiam ſiniſtri ex hiſce colloquiis
in mentes eorum, quorum benevolen-
tiam fore integram ſummoperè ſtude-
bat, irreperet, Legatis Reformatæ re-
ligionis reliquiſque totam rem nudè
& planè aperuit.

Nullus dubito, quin ἡ καλὴ ὁμολο-
γία, ſive hæc proba & generoſa profeſ-
ſio coram Legato Gallico reddita, cu-
jus quoque erat, quoad vixerit, reti-
nentiſſimus, apud omnes veri amantes,
quibus citra præjudicium aut affectum
rem explorare integrum erit, valitura
ſit ad ipſius vindicias contra quaſcun-
que criminationes, quibus ab hoſti-
bus, quos flagrans iſte zelus veritatis
defendendæ, ad invidiam & odium
planè irreconciliabile contra humani-
tatis & Chriſtianæ charitatis jura ex-
ſtimulaverant, impetebatur. E ſupra

dictis ultra omnem cavillandi aleam satis constat, studio ac arte quam maximè laboratum fuisse, ut à fide & mentis, quam tenuit, constantiâ dimoveretur: neque æquis rerum æstimatoribus minus constare poterit, illum, si rem turpem, h. e. questum, & seculare commodum, & quietam longamque dignitatis possessionem vel minimum curasset, simul atque nisi animum adversus omnes blanditias ac comminationes obfirmasset, spretis quibuscunque aggressionibus, à quibus nunquam cessatum erat, ut tandem lassatâ vel victâ patientiâ cederet; denique nisi solo veritatis amore & conscientiæ stimulis excitus hæc omnia fecisset, facillimâ quidem operâ vitam, otium, & famam quoque redimere potuisse: & procul ab omni læsæ majestatis suspicione integrâ fide apud Turcas, senio confectum, siccâ morte ex hac vita decessisse.

Unicuiq; sententiam suam jam proferre licet, an* Grotii criminatio, quod hanc fidei formulam

* In discussione Apologetici Riveriani; sumenda est Ecclesia Græca, non qualem ex suo capite Cyrillus nuper inductus pretio confinxerit.

lam è cerebello effinxerit Cyrillus pretio inductus, aliquâ vel minimâ veri ſpecie ſuffulciri poſſit. Amplum ſanè præmium retulit tantorum laborum: ſed quale? non opes congeſtas, non ipſo uſu evaneſcentes mundi delicias, ſed pacem conſcientiæ, ſed martyrii coronam. Num ex Anglia & Hollandia miſſi erant nummi, ut cauſam ſuam apud Turcas, qui magis munerum quam juſtitiæ amore & intuitu controverſias decernunt, felicius tueretur? ne teruncius quidem. Non dixerit D. Grotius, Romanum Pontificem nullos in hac cauſa oppugnanda feciſſe ſumptus. Quinam illi, qui tot nummorum ſacculos ſuppeditaverint? ſanè ne hoſtium violentiâ opprimeretur, ad Legatos Anglicum & Batavicum ſe contulit, illorumque opem & patrocinium imploravit; hi verò non tam partium ſtudio, quam juſtâ Chriſtiani nominis reverentiâ moti, nihil niſi quod ſumma ratio, prudentia, charitas exegerint, nihil niſi quod ſe & provinciâ,quam ſuſtinebant, dignum fuerit, præſtitêre. Non horum amicitiæ procurandæ causâ de Græcia

reformanda cogitavit ille, cui Romanensium errores à multis annis, antequam ipsis innotesceret, displicuerant: non lucri spe, quæ sanè nulla erat, nec esse potuit, multo minus pretio conductus: (quis enim sanæ mentis compos, si per conscientiam liceret, vexatissimis ærumnis & molestiis sponte & avaritiæ causâ implicaretur?) quod comminiscitur D. Grotius; de quo viro maximo & de literis omne genus optimè merito utinam longè justior & verisimilior suspicandi causa non suppeteret, hanc injustam criminationem tam ex immoderato conciliandi dissentientes in rebus religionis, magno cum dispendio veritatis, amore & studio, quam ex nimio erga Jesuitas, quorum gratiam omni modo, & potissimum conculcato Cyrillo, inire voluit, affectu processisse.

At D. Grotius cum Cyrillo paulò humanius egisse videbitur, si respiciamus, quam hostili animo, quam iniquissimis censuris horrendisque calumniis illum tractaverit D. Arnaldus. Quis crederet virum, merito suo maximi nominis, injustæ indignationi habenas lax-

are poſſe, & tanto cum impetu extra omnes Chriſtianæ moderationis limites ſe velle abripere? In dogmata Cyrilli pro zelo, quo fertur, acritèr animadvertere licuit, quod nemo vitio vertiſſet: at illum in perſonam ſævire, & indigniſſimis ac ſpurciſſimis convitiis viri optimi famam proſcindere, ſolius Allatii teſtimonio fultum, hoc eſt, quod ipſi objicimus, quod exprobramus, quod meritò querimur. Suſpectæ fidei & ad convitiandum propenſiſſimo teſti, qui ſibi hoc dari negotium credidit, ut falſis criminationibus exagitaret Cyrillum, non ita facilè fides erat adhibenda. Duos integerrimos viros, titulis, geſtis publicis & muneribus tam in patria quam foris in exteris regionibus illuſtres, Græculo opponimus, qui motâ hiſce concertationibus Græciâ coram aderant, quorum teſtimoniis jam à me productis de Cyrillo ab his fictis criminibus purgato, annon magis credendum ſit, omnibus relinquo perpendendum: nec mihi hæret, quin mitioris ingenii, probæque ac ingenuæ indolis homines vel Romanæ Communionis, potiſſimum

ſplendidioribus natalibus orti & paulo liberius educati, pro iis, quorum dignitas & fides & rerum geſtarum cognitio teſtes maximè idoneos & omni juſtâ exceptione ſuperiores efficit, non obſtante religionis diſſidio, contra Allatium ſententiam ſint laturi. Quia vero * D. Arnaldo viſum eſt deteſtandæ diſſimulationis crimen Cyrillo impingere, eo quod ritus Eccleſiaſticos, quos ſuperſtitionis damnaverat, in ſacris peragendis, pro inſtitutis Eccleſiæ Græcanicæ, retinuiſſet, jam ipſius conſcientiam appellabo, annon multi ritus in Eccleſia Romana ad hunc diem ſuperſint, præſertim in officio Miſſæ, quos ſuperſtitionem vanamque pompæ affectationem redolere, utpote, veræ religioſi cultûs indoli parum congruos, novit & fatetur: & quos ad religionis hiſce offuciis dehoneſtatæ decus melius conſervandum, cupit amotos? à quibus tamen utendis credo illum non abſtinere, hac de cauſa, eo quod Eccleſiaſticis ordinationibus, quæ à longo tempore ubiq; obtinent, & apud omnes in uſu ſunt, morem

* La perpetuité de la foy livre 4. chapitre 11.

morem gerat; & an patienti animo laturus ſit, ſi quiſpiam inde pro certo ſtatuat illum contra conſcientiam, quoties ſacrum facit, agere, & pro inſigni hypocritâ eſſe habendum?

Quæ Bethleemiticæ Synodi Aſſeſſores, (ſive potius libelli, qui illorum Decretis præfigitur, ſcriptor) de Cyrillo nuper retulêre, tantâ abſurditate laborant, ut non poſſim non mirari ineptam illorum confidentiam, qui iſtorum temporum hiſtoriam & rem facti novis audacibuſque commentis, quantum in illis eſt, corrumpunt pervertuntque †, nimirum Cyrillum neque in Synodo, neque in Eccleſia, neque in ædibus cujuſpiam Orthodoxi, nec publicè nec privatim ea aut dixiſſe aut docuiſſe, quæ ipſi adſcribuntur; hæc eſſe amicis, qui illum familiaritèr norant, planè incomperta; * nullum ſcriptum, ejus chirographo munitum, quippiam hujuſmodi continere, & jam ſibi ipſis adeſſe mille teſtes τῆς παῤῥησιαςικῆς ἐυσεβείας Cyrilli, qui aſſerunt illum ab omni Hæreſeως labe immu-

† Synodus Bethleemitica Pariſiis Anno 1676. pag. 33.

* Pag. 34.

nem esse: hoc est, quod nihil eorum quæ sub ejus nomine publici juris fierent, in ejus mentem venissent. Quæ adeò frivola, puerilia & falsa sunt, ut ex supra dictis patet, ut non aliquâ refutatione egeant. Addunt, spissum librum Cyrilli propriâ manu scriptum superesse, in quo continentur homiliæ, quas diebus dominicis & festis Constantinopoli pronunciaverit, πᾶν ἐναντίον ἀποφαινόμεναι τοῖς ὑποβολιμαίοις ἐκείνοις κεφαλαίοις, doctrinam istis suppostitiis capitibus, h. e. confessioni fidei, contrariam declarantes. Ita hi præclari innocentiæ, virtutis & orthodoxæ pietatis Cyrilli assertores: nempe οἱ ἐναντίοι sive hæretici, ut orbi palpum obtruderent, nomen & authoritatem Patriarchæ confessioni ab ipsis effictæ, illo planè inscio, illo repugnante & contrariam doctrinam docente, pro vanitate & vafritie suâ prætexebant. At! at! vecordiam hanc quis non obstupescit? quasi res coram mille millenis testibus per plures annos transactæ mera essent somnia, fabulæ, & imposturæ. Non puduit Cyrillum editæ confessionis,

quam

quam sine omni metu, imo non sine quapiam modestâ exultatione & placido gestientis animi sensu coram omnibus, ut suam, ad mortem usque vindicabat. Hæc enim sola, ut dixi, inimicitiam, odium, asperrimas molestias, exilia, mortem denique ipsi conflavit. Miserum & stupidum Cyrillum, qui, cum hæc omnia, rejecto libello subdititio & spurio, effugere potuisset, innocentiam alienis criminibus commaculare, & sub tali infamia carnificis manu mori gestiebat. Benè interim succedit, quod horum Synodicâ sententiâ Cyrillus orthodoxus, pius, & innocens habetur. Non jam in dubium vocabo, utrum spissus ille homiliarum liber sit Cyrilli necne: quod tamen merito quidem & absque omni injuriâ fieri potest. Veruntamen pace eorum dixerim, nihil in istis ἐκλογαῖς, quas publicæ luci donarunt, exceptâ unicâ (modo in hac quoque edendâ malam fraudem non adhibuerint, unicum aut alterum vocabulum, quod à Prototypo abesse poterat, immittendo) occurrere, quod τοῖς ὑποβολιμαίοις κεφα-

λαίοις, uti confeſſionem Cyrilli falſiſſimè appellant, contradicat & refragetur. Lectoris patientâ abuti videar, hiſce nugis falſi revincendis tamdiu immorando. Quod verò objiciunt cum aliqua veri ſpecie, neque Epiſcopos neque reliquum Clerum, qui Patriarchæ perpetuò adſiſtunt, iſta capitula aut noviſſe, aut manu ſubſcripta approbaſſe, quod quoq; urget † D. Grotius, juſtam reſponſionem ſuppeditant eædem literæ D. Cornelii de Haga, fide ſua rem compertam enarrantis, vix aut ne vix quidem aliquem iſthoc tempore è Metropolitis cæteriſq; Antiſtitibus Græcæ Eccleſiæ, qui multi & frequentes Conſtantinopoli aderant, reperiri potuiſſe, quin ſe fortunas, vitam, & quicquid vitâ charius haberi poſſit, pro Cyrillo, inque ejuſdem confeſſione tuendâ, ſi opus foret, prodigere aperto ore profeſſus fuerit. Sed omiſsâ Apologiâ, quam jam non ex profeſſo molior, eam aliis relictu-

† Contra quam fecit Conſtantinopoli Cyrillus, qui ſine Patriarchis, ſine Metropolitis, ſine Epiſcopis novum nobis propinavit Symbolum. D. Grotius in append. ad Comment. de Antichriſto. Amſtel. 1641. p. 49.

rus, ad ſeriem narrationis intermiſſam redeo.

Cyrillo, licet jam victi & triumphati viderentur hoſtes, pax planè incerta & infida erat: ad nova enim prælia continuò vocatur.

Intercedente modico tempore, Româ Conſtantinopolim miſſi erant duo ex Græcis Antiſtitibus transfugis, unus Sophiæ Metropolita, alter Achridæ, eo fine, ut rebus denuò agitatis Cyrillus è cathedra pelleretur, aliuſque, modò Romanæ Sedi debitum obſequium ſit præſtiturus, utut vitâ, moribus, animique dotibus inidoneus, in ejus locum ſuccederet. Hos in ædibus ſuis excepit Gallicus Orator, cujus patrocinio ac tutelâ fiſi, rem, cujus cauſâ illud iter ſuſcepiſſent, protinus aggrediuntur. Cyrillum primo atrocibus dicacibuſque convitiis inſectantur, non alio titulo in privatis colloquiis, quam Hæretici, Lutherani, Infidelis, dignandum: deinde Metropolitis, qui à Cyrilli partibus ſteterant, palam & feriò minitantes, ſe poſt receptas directrices literas, quas exſpectarunt, Patriarchatum à Turcis pactâ annuâ

pensione conducturos. Obortâ hac novâ tempestate, Cyrillus, consultis prius Episcopis & Græcæ gentis Proceribus, qui alacres promptique in eandem sententiam consenserint, è re tum suâ, tum Ecclesiæ esse judicavit quid jam novi hospites ex condicto molirentur, Vizirio patefacere.

Sed cum specialem horum tumultuum per insequentes annos sibi invicem cedentium notitiam ex nostratium chartis authenticis comparare hactenus non contigerit, curiosum Lectorem ad appendicem Hottingerianam remitto, è quâ pauca delibabo, quibusdam tamen insertis aliundè acceptis. Post tot varios conatus, & consilia, quæ ex Cyrilli & amicorum vigilantiâ & curâ, sive potius ex misericordi Numinis providentiâ in irritum cessêre; mense Octobre 1633. Cyrillus Contarius Berrhaensis Episcopus, pecuniis, quas ordinante Cyrillo, cujus literis munitus erat, quo Ecclesiæ necessitatibus melius subveniretur, peragratâ Moscoviâ aliisque Græcæ communionis regionibus, collegerat, Patronum optimè meritum ab illius

sede

ſede movere ingratiſſimus mortalium ſatagit, exutâ veterum beneficiorum memoriâ ex indignatione & tædio novæ repulſæ, quam nuper ab eodem paſſus fuerat, ob negatum ſcilicet, quem petierat, Archiepiſcopatum Theſſalonicenſem ; jam irarum plenus hanc injuriam & dedecus ulciſci omnibus viribus contendens, oblatis quinquaginta mille thaleris, muneris, ut in ſingulis mutationibus aſſolet, loco, ad ſolium Patriarchale adſpirat. Sed hominem, malâ illius fide irritati, quos inanibus promiſſis deluſerat, Turcæ, poſt ſeptiduum ad inſulam Tenedum amandant : inde exilii pertæſus, ſimulatâ pœnitentiâ, literis ad Cyrillum miſſis, pœnam, quam ſubiit, ex crimine admiſſo jure irrogatam mœſtus fatetur : non diu poſt, ſedi priſtinæ, è qua exciderat, reſtituitur. Sed nimiæ lenitatis erga impium hominem exhibitæ Cyrillum mox pœnitebit.

Mercimonium illud ſacrum, munus voloPatriarchicum, utpote ſpecie ſplendidum, licet malis artibus poſſidenti quam maximê infauſtum, Turcis quaſi ſub haſta vendentibus, novos non

rarò

rarò allicit emptores. Martio 1634. Athanaſius Patellarius Cretenſis, Archiepiſcopus Theſſalonicenſis, ad Sacerdotium primi ordinis ab ipſo Cyrillo adſcitus, infortunii, quod Berrhaenſem nuper premebat, immemor, & ſtultâ ſpe longe felicioris eventûs animum honoris plus æquò appetentem lactans, eodem pretio, (neque enim vel uno aſpro id diminutum vellent Turcæ) mercatur, relegato Tenedum Cyrillo. At non diu emptâ dignitate fruitur infamis Simoniacus, ille menſe vix exacto quoque pulſus. Sede aliquamdiu vacante, Junio ſequente, Cyrillus multum adjuvantibus amicis, argento magis, jus ſuum antiquum repetit.

Nondum malorum Cyrilli finis, quæ ſolâ morte terminabuntur. Anno enim 1635. Cyrillus Berrhaenſis ultricibus furiis & Jeſuitis, è quorum conſiliis totus pendebat, adhuc dum ſub eorum diſciplina erudiendus, ſolutis quinquaginta mille thaleris, thronum Conſtantinopolitanum iterum occupat. Omnia jam fiunt ex arbitrio magiſtrorum, quos habuit fautores & conſiliorum

consiliorum participes, nihilque infectum relinquitur, quod huic injustæ possessioni in longum diem stabiliendæ aliquatenùs conducat: quotquot Cyrillo favissent, à sedibus suis moti, Cyrillus ipse in exilium actus ad Rhodum usque. Invasor Cyrillus ab omni oppressæ partis molimine securus despoticum in Græcos exercet imperium, otio & deliciis tempus fallit, tam insperatâ felicitate quasi obrutus, ut vix sui compos esset. Vino exhilaratus in mediis poculis arcanum illud, de quo non inanes erant conjecturæ, recludens, gloriatur in hisce cum Pontifice Romano transigendis olim convenisse. At qualis homo! sordidissimæ indolis, ingenii procacis, lucri & gloriæ simul avidissimus, vindictæ & iræ impatiens (sæpe enim Episcopos furore actus pugno malè tractabat) & nullo modestiæ aut religionis vinculo retinendus. Ille quasi juramento ad tuendum regalia S. Petri obstrictus, profitetur, modo suppeditarentur nummi, se non solas Papæ manus, sed pedes etiam osculaturum: nec dubito, quin iisdem conditionibus gauderet

cæteris

cæteris titulis addidiſſe, Imperatoris Turcarum & Romani Pontificis gratiâ. Interea Cyrillus triſti exilio fatigatus & penè confectus hoc habuit metuendum, ne nautæ Melitenſes aut Florentini, qui mioparonibus & triremibus Ægæum mare infeſtabant, factâ in terram exſcenſione, illum in prædam captum Romam ad novorum triumphorum materiem ſuppeditandam deportarent. Ne vero hiſce opimis ſpoliis onuſti redirent, inſulæ Præfecto hujus propoſiti gnaro in præſidium magis introrſum recedens, non niſi ingenti periculo adeundum, Cyrillum ſubducere commodum videbatur.

De Cyrillo abſente benè mereri non ceſſant amici, de ipſius libertate procurandâ ſoliciti. Lentum procedit negotium, difficultatibus haud facilè ſuperandis obſeptum. Poſt ſeſquiannum, plurimis apud Turcas, ſolo argento expugnabiles, intercedentibus, inter quos maximè eminuit Neophytus Metropolita Heracleenſis, gratum ſe præſtans Cyrillo, qui illum bonis literis erudierat, diſcipulum, tertio reſtituitur. Neophytus ille ipſius, ingenuæ

nuæ cum exulaſſet, res non ſolum privatas,ſed quæ ad Eccleſiam ſpectabant, procuravit. Quâ de cauſa à Philippo Cyprio dicitur, Πατριαρχεύσας νομίμως καὶ κανονικῶς, quod de ſolo jure delegationis videtur intelligendum. Cyrillo enim reduce ceſſit.

Hoſtibus Cyrilli non defuit nocendi voluntas, non vindictæ ſtudium, non malitia,quæ mentes illorum novis facibus admotis exagitavit.Interdum victi, interdum victores, variatis quaſi vicibus, de bello inſtaurando iterum cogitant. Quotquot novis dignitatibus, quas ſub invaſore Patriarchâ nuperrimè poſſederant, erant ſpoliati, ad priſtinas ſordes & incitas redacti, immortales alunt inimicitias, neque quiſquam facilè in animum inducat, Jeſuitas depoſitis ſimultatibus, invidiâ & odio cum Cyrillo benevole acturos. De neutris illud erat exſpectandum. Mœſti & indignabundi vident Cyrillum omnes eorum fraudes & inſidias eluſiſſe ; toties depoſitum & exulantem, eorum ingratiis toties reducem,toties jus ſuum recuperaſſe ; conſtantiam & firmiſsimum animi robur nullis malis,

nullis

nullis incommodis, non calumniis, non carcere, non exilio laſſari potuiſſe; conatus ejuſmodi irritos; illum omnibus ſuperiorem; illo vivente ſpem omnem propoſiti obtinendi evaneſcere; cum illo omnem difficultatem ſimul facilè amovendam, neque ſe ſalvos aliter fore. Igitur cœlum terræ miſcent, vociferantur, diſcurrunt, inſaniunt, conſiliiſque initis omnes methodos ſanguinarium iſtud decretum, quod impendio volebant, aſſequendi, idque fere per integrum biennium, explorant; quo modo id tandem Dei permiſſu effectum dederint, non tam ex relatione Nathanaelis Conopii Protoſyncelli; quam ex ore reverendi, eruditiſſimi & præſtantiſſimi viri D. Pocockii, ædis Chriſti Oxon. meritiſſimi Canonici, qui iſthoc tempore Conſtantinopoli degebat, brevi enarrabo.

Cyrilli hoſtes, cum ſatis compertum haberent ſe fruſtra id aggreſſuros, manentibus in Urbe Imperatore & Vizirio, apud quos Legatorum Anglici & Batavici interpellationes multum erant valituræ, de exſcindendo Cyrillo egerunt cum Bairamo Baſsâ tum maximè

imè gratiâ florente, quod ille largis muneribus corruptus lubens ſuſcepit; moxque artibus ſubdolis effecit. Imperator enim Morates anno 1638. bellicam expeditionem Perſidem verſus ad Bagdadum expugnandum moliturus, Bairamum, ut omnia in promptu eſſent, quæ Urbis munitiſſimæ longa & difficillima obſidio exigeret, cum expedita militum manu præmiſit, dum ille & Vizirius, bipartito pabulationis causâ exercitu diverſis itineribus, lento gradu ſequuntur. Cuncta ex voto fieri diligentia Bairami lætus Imperator vidit, & coram gratulatur; ſæpe cum illo de caſtrorum munitionibus & de Urbe oppugnandâ verba miſcens. Ille arreptâ hac occaſione, adjutus operâ Huſaini Baſſæ, quem facinoris conſcium admiſerat, Imperatori retulit, Cyrillum Patriarcham apud Græcos ſuos maximâ authoritate valere; illo inſtigante Coſakos Azekam, oppidum ad Tanaim non procul à lacu Mæotide ſitum, nuper aggreſſos diripuiſſe; hominem eſſe præcipitis conſilii, de quo hoc præſertim tempore erat metuendum, ne jam, Conſtantino-

poli militibus vacuâ, Græcos ad sedi-
tionem cieret, neque hæc mala caveri
posse, ni Cyrillus de vita tolleretur.
Imperator irâ & suspicionibus tumens
hujus consiliis cessit, & feralem mortis
sententiam illico signat, Constantino-
polim expedito cursore quam celerri-
mè perferendam. Præfectus Urbis
Cyrillum, sibi triste illud ac ultimum
fatum instare parum cogitantem, mis-
sis Janizariis in Patriarchio deprehen-
sum, in Occidentale castrum, quod
Bosporo imminet, amandat. Junii 27
die, vespere satellites illum in lem-
bum trudentes dixerunt, se ad portum
S. Stephani, qui paulo infra Constan-
tinopolim est in litore Thracico, rectâ
ituros, ut illic navi impositus ad quan-
dam maris Ægæi insulam traducatur.
At oram solventes, dum se ad carni-
ficinam destinatam accingunt, ille
flexis genibus ad Deum optimum
maximum magna tum animi tum vo-
cis contentione preces effudit, jamjam
moriturus. Venerandum senem pri-
mo omni contumeliarum genere pro-
sequuntur, deinde faciem colaphis
cædunt, tandemque gutture chordâ
elifo

eliso suffocant. Corpus, vestibus exutum, in mare projectum nacti Piscatores ad littus exponunt, quod aliquanto post ab amicis terræ mandatur. At hostium ipsius livor & odium non cessant: in mortuum enim inhumanissimè sæviunt. Malè enim offensi, quod tumulum reperisset; Kaimakamum (ita Urbis Gubernatorem nuncupant) adeunt, ut effosso tumulo corpus in mare projiceretur. Iterum ex aquis receptum corpus in quapiam ex insulis sinui Nicomediensi objacentibus, clam omni turba tumulabatur. Posteaquam vero Cyrillus Berrhoœensis, variis criminibus à Græcis Antistitibus apud Imperatorem, è bello Persico reducem, infamatus, sede, quam impietate summa invaserat, motus, Tunetum, ubi laqueo vitam finiit, relegaretur, Parthenius Patriarcha effossas reliquias cadaveris Constantinopolim efferri curavit: inde post solennes in templo Patriarchali exequias, quibus ille, & è Metropolitis non pauci, ingensque cæterorum Græcorum, qui viri optimi dirum ac triste fatum justâ miseratione tacti veris lachrymis deflebant,

bant, multitudo interfuêre, decenti funebri pompâ, plurimis quoque comitantibus, in Templum apud Ortakui, quod ad Bosporum jacet, terræ instratum corpus recondebatur. Ita hostium invidiâ, odio, & fictis injustissimisque criminationibus oppressus cecidit vir maximus, Cyrillus Lucarius, quem ob inculpatos mores nullis probris commaculatos, & ob acerbissimas vitæ calamitates, & cruentam mortem, quam obiit religionis Evangelicæ defendendæ causâ, quicquid censeat D. Arnaldus, & Sanctum & Martyrem habebo.

Hymnus
MATUTINUS
GRÆCORUM.

Hymnus Matutinus Græcorum.

UM plurima de libris Liturgicis Græcorum,& præſertim de hymnorum & precum formulis illic reperiendis, quæ non minimam ſacri cultûs partem conſtituunt, non inutilitèr obſervari poſſent, ex harum ingenti copiâ vetuſtiſſimam juxta ac piiſſimam Doxologiam paucis illuſtrare propoſui, tum quod invictiſſimum Catholicæ veritatis argumentum contra nuperos Dogmatiſtas, qui ſub ſincerioris Theologiæ titulo antiquam & Apoſtolicam de ſanctiſſimæ Trinitatis & Divinitatis D. noſtri Jeſu Chriſti myſteriis

fidem ſubdole & impiè depravarunt, meritò debet æſtimari, tum quod in Eccleſiæ Anglicanæ Liturgiâ, quæ reſectis, quas aſſuerat ſuperſtitio, laſciniis, juxta regulas primævæ Antiquitatis reformata & compoſita, poſt ſuſcepta ſacratiſſimi corporis & ſanguinis Chriſti ſymbola, quaſi ad complendum ritum Euchariſticum, cani, aut præeunte Sacerdote junctis omnium, qui ſacris interſunt, vocibus, recitari ſolet.

Apud Græcos ſingulis diebus manè, ut ex ἀκολουθίᾳ τοῦ ὄρθρου patet, & ἐν τοῖς ἀποδείπνοις, ſive precibus poſt cœnam peractam, antequam eunt dormitum, fuſis, in Monaſteriis, ubi indefeſſæ pietatis adhuc-dum vigent officia & ἀσκήσεις, legitur, diebus verò Dominicis & celebrioribus anni feſtis pſallitur μελωδικῶς.

Communiſſimè apud illos nuncupatur ἡ μεγάλη δοξολογία, ſive magna doxologia, ut ab altera, (quam μικρὰν δοξολογίαν, ſive minorem doxologiam, utpote in breve verborum compendium contractam, Sanctiſſimæ Trinitatis glorificationem appellant) diſtinguatur

guatur quam post singulas Psalmorum στάσεις sive sectiones, & sæpe alias, ex præscripto & prout officiorum ratio postulat, subinde repetunt, hac formulâ, δόξα Πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι,* καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritu Sancto, & nunc & semper & in secula seculorum. Amen.* De qua obiter (neque jam id ex professo agitur) annotabo, hanc quoque apud S. Athasium περὶ παρθενίας exstare, nisi quod τῶν αἰώνων illic desit; & apud S. Basilium de Spiritu S. ad Amphilochium, c. 7. μετὰ τοῦ υἱοῦ τὴν δοξολογίαν προσάγομεν τῷ πατρὶ & cap. 27. εἴρηται ἕν, ὅτι ταυτὶν ἐστὶ πρὸς διάνοιαν εἰπεῖν, δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ σὺν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, καὶ δόξα πατρὶ, καὶ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Cum verò hanc posteriorem formulam, cui ab antiquo populus assueverat, cum priori commutaverit, mirum quantam invidiam, & quam acres censuras sibi peperit apud plurimos, quibus hæc displicuerat innovatio; hinc illum criminandi ansam arripientes, quasi de Spiritu S. parum sanè & Ca-

* Quandoque τὸ καὶ ante νῦν omittitur.

tholicè

tholicè ſenſiſſet: ut inde iſtum librum Apologeticum ſui purgandi causâ ſcribere fuerit coactus.

Alio nomine appellatur * Hymnus Angelicus, ob antelogium, quo recentiſſimos Chriſti natales celebrarunt Angeli, αἰνοῦντες τὸν Θεὸν S. Lucæ cap. 2. Antiquitus verò ob quotidianum Chriſtianorum uſum † προσευχὴ ἑωθινὴ, oratio matutina, & rectiùs ὕμνος ἑωθινὸς ſive hymnus matutinus. Iſte enim titulus præfigitur poſt odas è ſcripturis deſumptas, quæ Pſalmos ſequuntur, in codice Alexandrino, antiquitatis venerandæ, quam characteres præ ſe ferunt, gemmis ἀντιτάλαντοις longè pretioſiori, quem ad ſereniſſimum Regem Carolum primum dono miſit reveverendiſſimus D. Cyrillus Lucarius, qui ex Ægypto, ad Thronum Conſtantinopolitanum adſcitus, illum extulerat. Hunc juſſu ſereniſſimi Regis Caroli ſecundi auguſtæ memoriæ utendum habui, ut diligentiſſima

* Apoſtolic. Conſtitut. lib. 7. cap. 47.
† Ita inſcribitur in libro Hymnorum vetuſto M.S. Bibliothecæ Bodl. de quo ſtatim, pag. 72. Ymnus Angelicus Græcâ linguâ compoſitus; ſed vide Reverendiſſ. Uſſerium, de ſymb. Apoſtol. p. 33.

cum

cum Vaticano exemplari collatione factâ integer excuderetur. Quibus verò de causis in opere elaborando non processum fuerit, effari non licet, multo minus queri licebit.

Hinc sane videtur rectissimè concludi, hunc hymnum Davidicis annexum, in publicis Christianorum cœtibus, quando *stato die* (h. e. dominico) *ante lucem convenire carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem* soliti essent, quod de illis testatur * Plinius, ab ultima antiquitate olim fuisse recitatum; inque eorum numero, quos ex libro adversus Artemonis hæresim memorat † Eusebius ἀπ' ἀρχῆς sive à primis Christianismi initiis à fidelibus, qui summis laudibus Christi Divinitatem concelebraverint, conscriptos, referendum || plusquam verisimile videri; & denique cum cæteri ψαλμοὶ ἰδιωτικοὶ, h. e. à privatis hominibus pro more istius ævi, quorum

* Epist. 97. lib. 10.
† Hist. Eccles. lib. 5. cap. 28. ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες.
|| V. Reverendissimi J. Vsserii Armachani diatribam de Symbolo Apostolico, pag. 34.

pietatis

pietatis & zeli quam prudentiæ in ejuſmodi ſacris compoſitionibus potior ratio haberetur, contexti, vigore penultimi canonis Synodi Laodicenæ, quæ illos publicè in Eccleſia cani vetuerat, in deſuetudinem abiiſſent, tanquam ab aliquo θεοπνεύστῳ dictatum, apud Chriſtianos ubivis per univerſam Aſiam, Syriam, & Ægyptum obtinuiſſe. Hoc innuere videtur * S. Athanaſius, qui Virgines, ad quas ſcribit, monet, ut, quamprimum diluceſceret aurora, quo ſacris pietatis officiis majori cum fructu ſeorſim vacare poſſint, hunc decantatiſſimum hymnum repetant, poſitis, quæ ab initio occurrunt, verbis, cum quod reliquum erat à cujuſvis memoriâ facillimè potuiſſet ſuppeditari. Dum vero vulgatiſſimum hujus hymni uſum, dum antiquitatem à primis ſeculis repetitam, dum apertiſſimos & ſimpliciſſimos Theologiæ veterum Chriſtianorum

* Περὶ παρθενίας versus finem. Πρὸς τὸν ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον λέγετε, ὁ Θεὸς θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω, ἐδίψασέ σε ἡ ψυχή μου. διαφαῦμα δὲ, εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα τοῦ κυρίου τὸν κύριον. δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἑξῆς.

ſenſus

ſenſus ſeriò contemplor & ob oculos pono, planè adducor, ut credam, eundem prorſus eſſe cum ᾠδῇ πολυωνύμῳ, cujus meminit Lucianus in Philopatride, in qua impiiſſimus iſte ſcurra peculiaria Chriſtianæ religionis dogmata, ſacrumque, qui tum in uſu erat, cultum ex induſtria traducit, hiſce Triephontis ad Critiam verbis, ὥστε ἔασον τούτους, τὴν εὐχὴν ἀπὸ Πατρὸς ἀρξάμενος, καὶ πολυώνυμον ᾠδὴν εἰς τέλος ἐπιθείς. Quæ ſic intelligo, iſtius ævi Chriſtianos preces ab oratione Dominica auſpicatos, hoc hymno, qui varias Dei & Chriſti appellationes continet, addito quaſi colophone, iiſdem defungi conſueviſſe. Mihi enim videtur εὐχὴν & ᾠδὴν diſtingui debere. Cæterum, ſi quiſpiam unicam eandemq; orationem ex ſupplicationibus & laudibus ſimul compoſitam eſſe velit, non multum refragabor, modò concedat, quod mihi ex materia indè petita perſuaſiſſimum eſt, ad hanc inſigniſſimam oden, potius quam ad Orationem Dominicam, licet in cultu ſacro nunquam omiſſam, alluſum fuiſſe.

Exſtat

Exſtat Doxologia hæc Græcè edita in fine Liturgiæ S. Chryſoſtomi, ab Ambroſio Pelargo Niddano, ordinis Prædicatorum, Wormatiæ 4°. *an.* 1541. quem Simeon Siracuſanus (uti ille loquitur) Popponem Trevirorum Archiepiſcopum è Terra Sancta, quam religionis forte causâ inviſerat, redeuntem comitatus, Treverim attuliſſe fertur. Codicem autem hunc miræ vetuſtatis eſſe deprædicat, ac ante mille annos deſcriptum fuiſſe, & ante octingentos plus minus annos Treverim allatum. Pauculas variationes in margine appoſui ſub nota Tr. Librum autem iſtum, rariſſimum quidem & vix alibi reperiendum, ex ipſius Bibliotheca, quantivis pretii ceimeliis refertiſſimâ, utendum dedit vir conſummatiſſimæ eruditionis, & omni laude major, D. Thomas Marſhallus S. Theologiæ Profeſſor, Collegii Lincolnienſis Oxon. Rector & Decanus Eccleſiæ Cathedralis Gloceſtrienſis, qui, ut dolorem, quem ex deſiderio tam chari capitis, licet ægerrimè quidem, taceam, ingenti ſacrarum literarum damno nuper ex hac vita deceſſit. Facilè quoque

videbis

videbis formam iſtam, quæ in Libro Conſtitutionum Apoſtolicarum paulò amplior occurrit, cùm Codice Treverenſi magis convenire, quàm cum noſtro Alexandrino. Sed diſcrimen utriuſque adeò leve & nullius momenti eſt, ut in cæteris mirifica conſenſio perplaceat. Reperi quoque hunc diviniſſimum Hymnum ad finem duorum Pſalteriorum Græcorum MSS. in Bibliotheca Bodleiana, quorum alterum num. 15. in 8º. inter Codices Baroccianos, ſcriptum erat ante quingentos & ſeptuaginta plus minus annos, ut ex circulis Paſchalibus poſt præfationem S. Baſilii, Theodoreti, & Coſmæ Indico-pleuſtæ illic deſcriptis abunde liquet. Horum enim primus incipit ab anno Creationis *66*13. ſive Chriſti 1105. ultimus verò deſinit anno ejuſdem Epochæ *66*48. ſive Chriſti 1140. Circa hujus intervalli initia codicem deſcriptum fuiſſe hæ tabulæ ad computum Eccleſiaſticum ſpectantes, quæ futuris annis, uti ſolent Ephemerides & Calendaria, proſpicere meritò cenſendæ ſint,liquido teſtantur.* Alte-

(*) N.B. 2. 17. in quarto.

rum

rum vero in 4°. exaratum ante ſex ſecula (niſi antiquioris exemplaris planè ſit Apographum) ut edoctus ſum è circulis Paſchalibus non longè ab initio præmiſſis, quorum primus incicipit A. M. 6459. ultimus, ni fallor, deſinit in annum 6512. eo uſque enim conjectari licet paſchales illos circulos continuari in quatuor foliis eſectis, in quorum extremitatibus manent veſtigia circulorum.

Interim non negaverim verba ſubinde interſperſa, puta μῆναν, γλῦνα, & iſtiuſmodi (ut nihil de characteribus Ruthenicis huc illuc occurrentibus dicam, cum à recentiori manu potuiſſent adjici) tantam antiquitatem haud ſapere. Pariter quoque occurrit una cum cæteris odis ad finem Pſalterii Græcè ſcripti in Bibliotheca Collegii ſanctæ & individuæ Trinitatis Oxon. quod olim fuerat inſigniſſimi viri, D. Thomæ Pope, Equitis Aurati, Fundatoris. Id entidem S. Notkeri Antiphonarium ſive librum Hymnorum MS. in * Archivis Seldenianis pulcherrimè, additis notulis muſicis, deſcrip-

* Num. 27. quarto, formæ minoris.

tum,

tum, monitu eruditiſſimi mei Amici, D. Edvardi Bernardi, S. T. D. & Saviliani Profeſſoris Aſtronomiæ, conſului, in quo præter verſionem Latino Sermone expreſſam, (quam Eccleſia Anglicana juxta Rituale in Eccleſiis Occidentalibus ferè ubivis locorum uſu receptum ad amuſſim ſequitur) niſi quòd ab antiquiſſimo Græco exemplari paulò variatum ſit, Græcè quoque, characteribus licèt Latinis, exſtat. Variantes Lectiones literâ N. notatas habebis.

Deniq; reperi bis Græcè, ſed Latinis literis, iiſdem prorſus verbis in alio non mediocris vetuſtatis hymnorum libro, tempore, ut mihi videtur, quo Saxones rerum in Anglia potirentur, deſcripto, cui varii muſicorum modulorum accentus ad dirigendos cantores apponuntur.

Membran. quarto oblongo, num. 63. ſuper Art. A. in Bibliotheca Bodleiana, pag. 28. 72.

Ὑμνὸς Ἑωθινὸς

Juxta exemplar Alexandrinum, *uti illic inscribitur, uti etiam in tribus aliis codicibus MSS. quos consului.*

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
Ἐν ἀνθρώποις (*a*) εὐδοκεία.
(*b*) Αἰνοῦμέν σε,
Εὐλογοῦμέν σε,
(*c*) Προσκυνοῦμέν σε,
Δοξολογοῦμέν σε,
(*d*) Εὐχαριστοῦμέν σοι,
Διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν.
Κύριε Βασιλεῦ
Ἐπουράνιε,

(*a*) *Ita pro more in isthoc codice vetustissime scribitur pro* εὐδοκία, *uti quoque in Constitut. Apost. lib. 7. cap. 47. & apud S Athanasium* περὶ παρθενίας, *Psalter. Oxon. & Psalter. Coll. Trin. Oxon. & alter iste tropariorum codex. Treverensis Codex & S. Notkeri Antiphonarium habent* εὐδοκίας.

(*b*) *Vice* τοῦ αἰνοῦμέν σε *substituitur apud S. Athanas. in Psalt. Oxon. 8o. Cod. Trin. & in Horologio* ὑμνοῦμέν σε. *In Cod. Tr. inter* αἰνοῦμέν σε *&* εὐλογοῦμέν σε *interponitur* τὸ ὑμνοῦμέν σε, *uti etiam in Const. Apost. & Psalter. Oxon. 4o.*

(*c*) *Postponitur* τὸ δοξολογοῦμέν σε *in Constit. Apost. post, immediatè verbis planè interpolatis sequitur,* διὰ τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως, σὲ τὸν ὄντα θεὸν, ἀγέννητον ἕνα, ἀπρόσιτον μόνον, *deinde* διὰ τὴν μεγάλην ——

(*d*) Εὐχαριστοῦμέν σε, *Psalt. Oxon. 8o. malè deest omnino in Tr. & Const. Apost. at habet vetus exemplar Wormatiense, uti annotavit Pelargus.*

Θεὲ (e) πατὴρ παντοκράτωρ,
Κύριε υἱὲ (f) μονογενῆ,
Ἰησοῦ Χριστὲ,
(g) Καὶ ἅγιον πνεῦμα·
Κύριε ὁ Θεὸς,
(h) Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,
Ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς,
Ὁ (i) αἴρων (k) τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου·

(e) Πάτερ παντοκράτορ, *Tr. Const. Apost. Psalter. Oxon. Cod. Trin. N. & Horolog. post* παντοκράτορ *in Const. Apost. cætera, quæ sequi debuerant, ita confunduntur,* Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ πατὴρ, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, ὃς αἴρει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ· ὅτι σὺ μόνος ἅγιος, σὺ μόνος κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς τοῦ Θεοῦ πάσης γεννητῆς φύσεως, τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, δι᾽ οὗ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας.

(f) *Ita quoque Psalter. Oxon. 4°. at Tr. Psalter. Oxon. 8°. unà cum libris impressis rectius* μονογενές. *N. habet imperfectè* μονογενῆ. *Alter hymnorum liber Monogeni.*

(g) *Desunt hæc verba de Spiritu S. in N. utpote quæ in fine reponuntur. Cæteri codices, etiam liber alter hymnorum, hîc habent, uti in proprio & debito loco.*

(h) *Deficit articulus* ὁ, *Tr.*

(i) αἴρον *Tr. mendosè: & fortasse non Librarii sed Typothetæ mendum.*

(k) τὴν ἁμαρτίαν, *numero singulari Const. Apost. Psalteria Oxon. Cod. Trin. uti etiam N. & alterum Antiph. & quantum est codicum impressorum, juxta Evangel. S. Joannis cap. 1. v. 29. Schol. in Marg. in 4°. ex Theodoreto,* τοῦ Ἀδὰμ λέγει, ἢ τὸν θάνατον τὸν αἰώνιον· *concordant verò omnes in sequente versiculo, habéntque Pluraliter —* τὰς ἁμαρτίας *— ubi hoc Scholium eidem Codici apponitur è Theodoreto,* τὰς τοῦ πλήθους λέγει.

Ἐλέησον (*l*) ἡμᾶς,
Ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου·
Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν,
Ὁ καθήμενος (*m*) ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς
(*n*) Ἐλέησον ἡμᾶς,
(*o*) Ὅτι σὺ εἶ μόνος ἅγιος,
(*p*) Σὺ εἶ μόνος κύριος,
Ἰησοῦς Χριστὸς
Εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν.

(*l*) ἡμῶν. *Tr. malè.*

(*m*) *Psalter. Oxon.* 8°. ἐκ δεξιῶν.

(*n*) *Græci in* ἀκολουθίᾳ τοῦ ὄρθρου, *& alibi, nescio quâ authoritate freti, semper hîc præfigunt* καὶ, *quod planè redundare videtur.*

(*o*) *Deest* εἶ *in Const. Apost. uti supra videre est, in N. & in altero Antiph. Occurrit quippiam simile in Constit. Apost. lib. 8. cap.* 13. εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, εἷς Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός.

(*p*) *Post* σὺ εἶ κύριος μόνος *sequitur in N. & in altero Antiphonario* σὺ μόνος ὕψιστος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς— *habet quoque Psalt. Oxon.* 4°. σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς—

Hymnus

Hymnus Matutinus (*a*) ex *Antiphonario S. Notkeri.*

Gloria in excelsis Deo,
Et in terra Pax,
Hominibus bonæ Voluntatis.
Laudamus Te,
Benedicimus Te,
Adoramus Te,
Glorificamus Te,
Gratias agimus Tibi,
Propter magnam gloriam Tuam,
Domine Deus, Rex Cœlestis,
Deus Pater Omnipotens.
Domine fili Unigenite
Jesu Christe,
Domine Deus,
Agnus Dei,
Filius Patris,
Qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis,
Qui tollis peccata mundi,
Suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dextram Patris,
Miserere nobis,

(*a*) *Ita quoque in Psalterio Lat. NE. A. 3. 7. 4°. minori.*

Quoniam Tu solus Sanctus,
Tu solus Dominus,
Tu solus altissimus,
Jesu Christe,
Cum Sancto Spiritu,
In gloria Dei Patris. Amen.

Sequuntur in eodem venerandæ Antiquitatis Codice hi Versiculi, è Psalmis maximâ ex parte collecti, tanquam Hymni pars, iisdem uncialibus characteribus & planè στιχηρῶς *descripti; neque dubitandum videtur, quin simul ac eodem tempore olim recitarentur; quod hodiè faciunt* Græci,*uti ex Horologiis manifestissimum est: malè ergo Hymni Vespertini, à quodam Viro eruditissimo,titulo insignitus est. Variantes lectiones hîc quoque annexas habes.*

(*a*) Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε,
Καὶ αἰνήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα,
Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ (*b*) αἰῶνος.

(*a*) *Quando recitatur* ἐν ἀποδείπνοις, *reponunt,* καθ' ἑκάστην ἑσπέραν.

(*b*) *Post hunc Versiculum sequitur in Psalter. Oxon. 8°.* κύριε καταφυγὴ *ad finem; inde repetunt,* καταξίωσον— *Immediatè post finem sequuntur hi versiculi.*

Κύριε τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα,
Κύριε τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδῃς.
Σοὶ πρέπει αἶνος. σοὶ πρέπει ὕμνος.
Σοὶ δόξα πρέπει τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καταξίω-

Καταξίωσον κύριε καὶ τὴν ἡμέραν (c) ταύτην
Ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς.
Εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν
Καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ
Ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν (d)
Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με
Τὰ δικαιώματά σου.
Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με
Τὰ δικαιώματά σου.
Εὐλογητὸς εἶ κύριε, δίδαξόν με
Τὰ δικαιώματά σου.
Κύριε καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν
Ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ.
Ἐγὼ εἶπα, κύριε ἐλέησόν με,
Ἴασαι τὴν ψυχήν μου, ὅτι ἥμαρτόν σοι.
Κύριε πρὸς σὲ (e) κατέφυγα,
Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά
Σου, ὅτι Σὺ εἶ ὁ Θεός μου.
Ὅτι παρὰ (f) σοὶ πηγὴ ζωῆς.

(c) Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, *Psalt. Oxon. in* 8°. *& Codices impressi.*

(d) *Post in* ἀκολουθίᾳ τοῦ ὄρθρου *& in* ἀποδείπνῳ μεγάλῳ *&* μικρῷ *inseritur hic Versiculus,* Γένοιτο κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ Σέ. *Uti etiam in Psalt.* Oxon. 8°. *Occurrit quoque in altera repetitione hujus partis in* 4° *post hymnum vespertinum, ubi tamen omnes versiculi non recitantur, sed alii etiam adduntur.*

(e) *Psalterium utrumque Oxon. habet* κατέφυγον, *uti etiam Codex C. Trin.*

(f) Σοῦ, *Cod. Trin.*

Ἐν τῷ φωτί σου (g) ὀψόμεθα φῶς.
(h) Παράτινον (i) τὸ ἐλαιός σου
Τοῖς γινώσκουσίν σε.

(g) Ὀψώμεθα. *Psalt.* 4°.
(h) Παράτεινον.
(i) *Ita ex usu istius Codicis pro* ἔλεος. *In Psalterio Oxon.* 4°. *in fine additur* ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς.

Per singulos dies benedicam Te,
Et laudabo nomen tuum in seculum,
Et in seculum seculi.
Dignare Domine die isto
Sine peccato nos custodire.
Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum,
Et laudandum ac glorificandum est
Nomen tuum in secula. Amen.
Benedictus es, Domine,
Doce me justificationes tuas.
Benedictus es, Domine,
Doce me justificationes tuas.
Benedictus es, Domine,
Doce me Justificationes tuas.
Domine, refugium Tu factus es nobis,
In generatione & generatione.
Ego dixi, Domine, miserere mei,
Sana animam meam, quia peccavi in Te.
Domine, ad Te confugi,
Doce me facere voluntatem tuam;

Quia

Quia Deus meus es Tu.
Quoniam apud Te est fons vitæ;
In lumine tuo videbimus lumen.
Prætende misericordiam tuam
Scientibus Te.

Hymnus Vespertinus Græcorum.

FOrte non abs re erit, nec id pio Lectori displiciturum credo, Hymnum Vespertinum, cum sit cognati argumenti, & ejusdem ferè cum Matutino antiquitatis, in ejus conspectum hic quoque dare.

A Græcis, quod ex officio λυχνικοῦ sive Lucernarii manifestum est, sub occasum solis, hodie recitatur, qui à primis seculis longo usu eum derivasse videntur. Nemini autem in dubium vocari poterit, quin prorsus idem sit cum ἐπιλυχνίῳ εὐχαριστίᾳ, de qua * S. Basilius de Spiritu Sancto ad Amphilochium hoc modo disserit, ἔδοξε τοῖς πατράσιν ἡμῶν, μὴ σιωπῇ τὴν χάριν τοῦ ἑσπερινοῦ φωτὸς δέχεσθαι, ἀλλ' εὐθὺς φανέντος εὐχαριστεῖν.

* Cap. 29.

ριϛεῖν. καὶ ὅϛις μὲν ὁ πατὴρ τῶν ῥημάτων ἐκείνων τῆς ἐπιλυχνίου εὐχαριϛίας, εἰπεῖν οὐκ ἔχομεν. ὁ μέντοι λαὸς ἀρχαίαν ἀφίησι τὴν φωνὴν, καὶ οὐδενὶ πώποτε ἀσεβεῖν ἐνομίσθησαν οἱ λέγοντες, Αἰνοῦμεν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεοῦ. *Visum est Patribus nostris vespertini luminis gratiam haudquaquam silentio arripere, sed mox, ut apparuit, agere gratias. Quis autem fuerit Author illorum verborum, quæ dicuntur in gratiarum actione ad lucernas, dicere non possumus. Populus tamen antiquam profert vocem: neque cuiquam unquam visi sunt impietatem committere, qui dicunt, Laudamus Patrem & Filium & Spiritum Sanctum Dei.* De Authore sibi non constare ait expressissimè: ideò illos ratio maximè fugit, qui illum in sequentibus Athenogeni adscribere volunt. De alio enim hymno loquitur, quem sanctus ille martyrio per ignem * jamjam consummandus cecinit, & apud amicos reliquerat, in quo eadem de Spiritu Sancto effata occurrebant. Athenogenes autem erat S. Clementi Alexandrino σύγχρονος, cujus ætatem longe exsuperare videtur hic

* Vide Martyrolog. Roman. ad xviij. diem Januarii.

hymnus,

hymnus, quem ob antiquitatem plusquam semel laudat * S. Basilius. Et videtur, (nam hic solis conjecturis agendum est) sive ex communi decreto institutus, sive invalescente consuetudine receptus, & apud populum maximè familiaris redditus, qui pro more solenni hanc gratiarum actionis formulam appetente nocte usurpabant. Malè igitur Græci, quo auctoramento freti nescio, hunc hymnum Sophronio Patriarchæ Hierosolymitano adscribunt. Hanc verò ἐπιλύχνιον εὐχαριστίαν perperam confundit Vir maximus D. Usserius cum ἐπιλυχνίῳ ψαλμῷ, qui est Psalmus CXL. juxta numeros Græcos, uti Psalmus Lxii. dictus est ὄρθρινος: quod ex Athanasio in Epistola ad Marcellinum, & de Virginitate, & † ex constitutionibus Apostolicis abundè patet.

* Ante dixerat se coactum proferre hunc hymnum in testimonium διὰ τὴν τοῦ χρόνου ἀρχαιότητα propter temporis antiquitatem.

† Lib. 2. cap. 59. & lib. 8. c. 35. nam proximè sequitur c. 36. προσφώνησις ἐπιλύχνιος, sive Oratio Lucernalis, à Psalmo distincta, & εὐχαριστία ἐπιλύχνιος à nostra omninò diversa, & longè amplior, cap. 37. uti illa quoque, quæ post hymnum matutinum sequitur, & titulum præfert ἑσπερινοῦ, lib. 7. cap. 48.

Ὕμνος

Ὕμνος ἑσπερινός.

Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης ἀθανάτου Πατρὸς, οὐρανίου, ἁγίου, μάκαρος, Ἰησοῦ Χριστὲ, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν, (a) ὑμνοῦμεν Πατέρα, (b) υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα (c) Θεόν. (d) Ἄξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι φωναῖς, (e) αἰσίαις, Υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδοὺς, (f) διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.

Ita Hymnum hunc exhibent codices impressi.

(a) αἰνοῦμεν, *ita apud S. Basilium de Spiritu S. ad Amphiloch. cap.* 29.
(b) καὶ υἱὸν *apud S. Basil. uti etiam ad finem Psalterii in Bibliotheca Bodleiana in* 4°.
(c) Θεοῦ, *apud S. Basil. & in Psalt. Oxon.* 4°.
(d) Ἄξιος εἶ, *Psalter. Oxon.* 4°.
(e) ὁσίαις *Psalt. Oxon.* 4°.
(f) δι᾽ ὃν ὁ κόσμος ἑορτάζει. *Psalt. Oxon.* 4°.

Hymnus Vespertinus.

Lumen hilare sanctæ gloriæ immortalis Patris, Cœlestis, Sancti, Beati, Jesu Christe, quum ad solis occasum pervenerimus, lumen cernentes Vespertinum, Laudamus Patrem & Filium & Spiritum Sanctum Deum. Dignus es tempore quovis sanctis vocibus celebrari, Fili Dei, Vitæ dator, quapropter mundus Te glorificat.

ENΩTIKON

ΕΝΩΤΙΚΟΝ;

SIVE

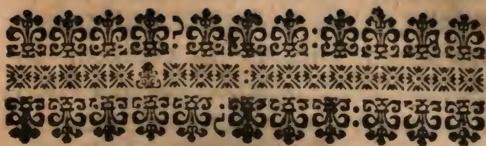
De Causis Remediisq;

Dissidiorum,

Quæ orbem Christianum hodie affligunt,

Exercitatio

THEOLOGICA.

ΕΝΩΤΙΚΟΝ,

SIVE

De Causis Remediisque Dissidiorum, quæ orbem Christianum hodie affligunt, Exercitatio Theologica.

QUANTUM salutaris illa Christianæ Religionis doctrina conducat universæ paci stabiliendæ, ultra quam humani ingenii vires in unum collectæ vel comminisci possint, utinam id tum eventu congruo, tum vitâ & moribus Christianorum adeò compertum haberetur, ac ex designatione Christi éque debitis sanctissimæ Institutionis finibus sit testatissimum. Ne simultates in inimicitiam

micitiam erumpant, ne inimicitia in odium, quali severitate vel primos affectuum impetus in ordinem cogendos docet perfectissima illa vivendi norma! quale imperium dat menti, ut tumultus qualescunque, quos ira, quósve cupido ciet, facilè compescantur! Quali curâ vel Deo dignâ illic cautum est, ne quis de proximo malè mereatur, ut neminem, ne hostem quidem, animo hostili tractet, magísque ab injuriis retorquendis quàm à morte subeundâ metuat, ut omnibus, non segnitèr quidem inertíque voto, sed pro virili, benefaciat, ut denique vitam salutémque propriam alieno commodo posthabeat! Quali majestate verborum divinus ille legis Christianæ lator sanciendum curavit, ut cuipiam jura, sorte nascendi, vel qualicunque modo, quem communis vitæ usus legúmque civilium vigor introduxêre, debita, ipsi constent, integráque maneant! Quam felix autem mundum bearet pax nunquam interrumpenda, si nulla vis adhiberetur, si ab alienis invadendis penitùs esset abstinendum, si propriâ,
quam

quam largitur Deus, sorte quisque contentus, in illud quod aliorum est vi & armis non grassaretur! Ita à Christo optimè consultum erat humani generis commodo, ultra omnem vel prudentissimiorum Legislatorum institutionem. At de iis, qui ipsi nomina dederint, & in omne ævum daturi essent, quanto sanctiori curâ æstuabat Christi pectus, ut mutuus ille amor, quem eadem Fides, quem eorundem Sacrorum communio, quem ejusdem beatissimæ sortis in cœlis fruendæ spes tot tantísque nominibus poposcerat, promptissimâ sibi invicem benefaciendi voluntate, charitatísque, cum frequens postulaverit occasio, officiis augeretur & in æternum perennaret! in hoc adeò intentus erat, quasi animam effusurus, antequam cruci affixus moreretur, utpote qui mundo valedicturus in illa divinissima Oratione, apud D. Johannem, cap. xiv. quâ Discipulos non tam docuit, licèt & docuit potentissimè, quam demissè, si ita loqui fas sit, & humillimè, & affectu planè obstupescendo obtestatus est,) nihil antiquius potiúsve

ve habuit duxítque, nihil, quod ipsi charius, illísve utilius videretur, nihil, quod ipsius amorem ostenderet magis, aut magis ipsorum curam mereretur.

Huic autem postulato, cui præsidio erant tum summa illa, quâ nititur, auctoritas, tum æquissima ratio, ne sine impietatis & sacrilegii reatu, aut sine periculo propriæ salutis à quoquam violaretur, quis crederet ipsos Christianos, Christi juxta ac sui immemores, usque adeò audere, ut contra eant, quasi non amore mutuo aut animorum consensu, sed convitiis, sed partium studio, sed dissentionibus, sed odio Christiani esse dignoscerentur? Diu est, ex quo hanc vesaniam luens, tantis malis ingemuerit Ecclesia Catholica, infidæ, uti videtur, paci, à tot lanienis stragibúsque, quibus ab Ethnicis Imperatoribus, qui collabentem Idololatriam his quasi tibicinibus suffulciendam putaverint, ubique sævitum erat, & sibi denuò restituta, ut à Christianis longè atrociora pateretur, per quorum ferociam vix habuit, quod de Neronibus, de Deciis, de Diocletianis

cletianis vel minimùm quereretur. Quos enim metus, quos pudor, quos Christiani nominis reverentia, quos commune periculum sibi invicem anteà intimo affectu conciliaverant, cum jam non amplius à Gentilium Magistratuum Tribunalibus, ab armatis militibus, à crucibus, à leonibus, à flammis metuendum esset, cum securissimè liceret esse Christianis, cum Imperium Romanum quantum quantum erat, in fidem, quam tanto furore nuper amolitum iverit, transiisset, hâc stupendâ felicitate & otio, quod Deus fecerat, malè usi, in se, cum hostes deessent, procacitèr satis insolescere cœperant. Fidei simplicitate insuper habitâ, de opinionibus & ritibus, quasi salus æterna ab iisdem pependisset, acritèr certatum est, unde amissâ charitate, dum quisque altercando victoriam sibi meditatur, malæ suspiciones & jurgiaSchismati viam aperuerint. Hinc altare adversus altare, cathedra adversus cathedram erigitur,& malesani seditiosíque oratores è pulpitis classicum canunt ad bellum sacrum,tanquamcum hostibus Christi pro summa Religio-

nis conflicturi: hinc à mutua communione utrinque abstinendum esse pietati ducunt, quasi cum Ethnicis & Judæis minori cum periculo & reatu esset communicandum. Hinc odiosæ criminationes impactæ, execrabilésq; tituli, quasi à Fide Christiana penitùs defecissent: è quibus iniquissimis censuris tandem oritur odium planè irreconciliabile, & nullâ arte, obsequio nullo, dum hasce malas opiniones animo insidere patiuntur, emolliendum.

Tantum verò abest, ut fatale hoc incendium, quo dudùm exarsit Ecclesia, quicquam hodiè remittat virium, ut, novo fomite addito, majori impetu sæviat, ita ut flammis ipsius neutiquam sit obsistendum. Quotusquisque est à misericordia, à pietate,ab affectu humano adeò alienus, qui tumultuum, quibus adhuc dum concutitur orbis Christianus, meminisse totus non horreat? non illos volo tumultus, quibus, flagrante bello, iratis manibus tot opimis victimis impio & barbaro ritu immolatum est, sed quos hæc sacerrima circa Religionis apices dissidia excitarunt, in quibus ne ani-

mabus

mabus quidem parcitur, dum illæ ad Gehennam, ad æterna supplicia dirissimis excommunicationibus sententiisque decretoriis, quantum valet furiosus hic Zelus, damnantur. Ita nimirùm summæ pietatis esse videtur malè iis augurari, a quibus vel in leviculis erit dissentiendum. Interim dum quisque ambitioni, famæ, ingenio strenuè velificatur, dum parti, quam vel fors ingerit, vel præjudicium, institutio, aut commodum suadent amplectendam, perquàm immoderatè favet, dum mundanus amor, metúsque, ne quicquam famæ, honori, pompæ indè decedat, veritati obstruunt, dum præfracta mentis obstinatio omnem tolerantiæ aditum præcludit, licèt dissidia æterna fortassè nolimus, invidiámque tantæ criminationis à nobis ipsis ingenti cum industria amoliamur; per socordiam proterviámque nostram planè obstat, quo minus ea sopiantur, dum non, juxta præscriptum Apostolicum, in Epistola ad Romanos, cap. 14. v. 19. *quæ ad pacem faciunt, sectamur, nec quæ ad mutuam ædificationem.*

In horum tumultuum, quibus Christiani in opprobrium tam sanctæ & venerandæ professionis tantâ cum acritate inter se hodiè committuntur, originem inquirendum proposui, unde nimirum ac quibus de causis ab hac mansueta indole, & ab hoc pacis & mutuæ ædificationis studio, quod his in verbis affectu paterno suadet, & authoritate Apostolicâ jubet Sanctus Paulus, discessum fuerit; deinde ecquid spei redintegrandæ pacis Ecclesiasticæ inter Christianos reliquum sit, quibúsque tandem remediis, horrendis istis malis, quibus orbis Christianus propemodùm conficitur, occurrendum sit, exploratum ibo.

Quod ad primam disquisitionis nostræ partem spectat; Ea quæ Christianorum dissidiis originem dederint, & ne fraterno, qualem esse decet, affectu, eorundémque sacrorum consortio simul coalescerent, maximè fuerint impedimento, his sequentibus capitibus concludam; cæteris omissis, quæ sunt levioris momenti, vel ad hæc facilè reducendis.

Quorum primum & præcipuum videtur,

videtur, eò quòd à ſimplicitate fidei Chriſtianæ immane quantum diſcedatur.

Cum naſcente Chriſtianiſmo Apoſtoli miraculis reliquíſque Spiritûs Sancti donis ad id muneris felicitèr exequendum cœlitùs inſtructi, quilibet nempe in propria provincia,prout ipſi ſortitò obtigiſſet, Evangelii præconium fecerint, non res erat adeò operoſa, quod ad fidei doctrinam ſpectat, nec tantâ diſquiſitione indigebat, fieri Chriſtianum: cujus equidem myſteria in ingentem non excreviſſe numerum hinc abundè conſtat, quod ſumma credendorum in brevem epitomen formulámque ab iiſdem redigeretur, eámque ſimplicem, ac ſine difficilibus tortuoſíſque verborum nodis ambagibúſque nudè & clare propoſitam, ut licèt res ipſæ humani intellectûs vim planè exſuperent, & ab ingenio, utut ſubtili & curioſo, fruſtrà captentur, ne Idiotæ quidem, minúſque gnari, ſiquid ſapiant, ſibi quoque hâc in re non conſultum fuiſſe cauſari debeant. Hæc autem fides in regionibus maximè diſſitis, quibus

 nullum

nullum commercium intercesserat, una eademque emicuit; non aliter Romæ aut Corinthi quàm Hierosolymis credebatur. Eodem spiritu acti, Christianos, quotquot uspiam erant, eadem creditu necessaria docuêre: inde mirabilis ille istiusmodi Dogmatum apud omnes consensus erat, quasi non seorsim sed communi Apostolorum simul præsentium Consilio totum illud sanctissimum negotium perageretur. Extremo enim Orienti hâc ex parte cum Britanniis nostris conveniebat, quasi primis illis Ecclesiæ seculis sine beneficio & usu Pyxidis nauticæ, ingenti Oceano peragrato, paritèr ac hodie, hâc illâc facilè esset navigatum. Quod utique de reliquis dicendum est, uti præclarè ostendit Sanctus Irenæus in libro primo adversus Hæreses cap. 3. inde fidei veritatem, è tot nimirum Gentium, quas tanta locorum intercapedo, tanta tum sermonis tum morum dissimilitudo, & tot maria interfluentia à se invicem discriminârant, consensu, ineluctabili argumento

evicturus,

evicturus, * *Nam etsi*, inquit, *in mundo loquelæ dissimiles, sed tamen virtus traditionis una & eadem est, & neque hæ, quæ in Germania fundatæ sunt, Ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Iberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Libya, neque quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut sol creatura Dei in universo mundo unus & idem est, sic & lumen & prædicatio veritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.* Ita Ille. Omnibus itaque in ejusdem fidei professionem sacro Baptismi ritu receptis, si fortè fortunâ alter alteri intervenisset, diversarum licet gentium, agnitâ hâc Fide, quam uterque habuerat communem, in mutuos am-

* Καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἱδρυμέναι Ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασιν, ἢ ἄλλως παραδιδόασιν, οὔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς Ἀνατολὰς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὔτε ἐν Λιβύῃ, οὔτε κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἱδρυμέναι: ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος τὸ κτίσμα τοῦ Θεοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς, οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῆ φαίνει, καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους, τοὺς βουλομένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.

plexus

plexus hic & ille ruebant, quasi integram ætatem sub iisdem Magistris simul contrivissent. Neque aliter fieri potuit, quia nondum ab Institutionibus Apostolicis, per innocentiam, per zelum, per constantiam istorum temporum erat variatum: non quasi in omnibus convenisset, nullâ opinionum varietate interpositâ: (Hoc enim in tanta ingeniorum varietate neutiquàm sperandum erat, & absurdius est, quàm ut id quispiam vel somniando fingat) modò de integra in Christum Fide constiterat, in cæteris impunè & sine censura licuit secus opinari. Neminem præjudiciis suspicionibúsque iniquis prægravabant: à tali, tanquam à sacro & piaculari capite, non censuêre aufugiendum.

At dum in Ecclesia constituendâ indefesso prædicationis labore per universum terrarum orbem insudatum esset, quo posteritati, post illos inter Cœlites receptos, in omne ævum meliùs consuleretur, eandem, quam prædicarant, Fidem in æternis monumentis consignatam voluêre iidem sanctissimi homines, ut hæc oracula falli nescia,

nescia, si quod dubium oriretur, si quis audaculus lasciviente ingenio fretus rebus studeret novis, si quod novum dogma Apostolicæ traditionis prætextu introducere quispiam malè feriatus satageret, sciscitatum iretur. Ad hos itaque sacros codices, tanquam ad normam Fidei, ubique erat provocatum; ex hoc illibato fonte veritatis divinæ latices petebantur: hinc an quispiam de Fide rectè an malè senserit, disceptatum: modò veritati Evangelicæ non detractum erat, de quæstionibus subtilibus nulla lis cuiquam movebatur. Eodem communionis jure quisque gaudebat; iisdem sacris pietate concordi simul interfuêre, à quibus, si quispiam pro necessitatibus disciplinæ arceretur, illud malis ipsius moribus, quos hâc methodo Ecclesia emendandos cupiebat, unicè erat imputandum.

Cum verò Hæreticorum pertinacia, subtilibus malesani ingenii argutiis strophisque freta, scripturalibus Fidei propositionibus sibi minimè acquiescendum duxerit, cum in arcana cœli, quibus investigandis planè deficit intellectus,

tellectus, sacrilego ausu involârit, cum revelationibus rejectis insupérque habitis, veritati Evangelicæ reclamârit, cum denique malis artibus à vera Fide retinendâ imbecilliores, quos hoc exitiale virus afflârat, avellerentur, de Consiliis œcumenicis indicendis, ne ex læsa Fide læderetur simul pax Ecclesiæ, à Constantino reliquísque piissimis Imperatoribus seriò erat cogitatum. Tot verò heroum, qui illic convenerant, labor non in condendis novis articulis, sed in veteribus explicandis totus impendebatur: horum enim vetuêre tum zelus, ne antiqua Fides ἅπαξ παραδοθεῖσα, h. e. simùl tradita facesseret abirétque in desuetudinem, tum pietas, ne nova procuderetur. Quid enim aliud, ut Vincentii Lirinensis cap. xxxii. Commonitorii verbis utar, *Consiliorum Decretis enisa est* [*Christi Ecclesia*] *nisi ut quod anteà simpliciter credebatur, hoc idem posteà diligentiùs crederetur, quod anteà lentiùs prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur, quod anteà securiùs colebatur, hoc idem posteà soliciti ùs excoleretur? hæc Ille.* Itaque quo penitùs obmu-

obmutesceret Hæresis, sèque elisam victámque fateretur, Scripturarum sacrarum præsidio potissimùm fulti, constantissimâ omnium Christianorum de Fide rectè sentientium, seculis retroactis, praxi, & antiquissimis iisque verissimis Traditionibus in subsidium quoque adhibitis, veritati Christianæ, quam Arius, Nestorius reliquíque infames Hæresiarchæ offuciis & glossematis corruperant, brevibus symbolis optimâ quidem curâ prospexerunt, ut inde mysteria fidei, quibus religio Christiana salúsque Christiânorum innituntur, meliùs explicatiúsque perciperentur. Hoc insigni, quotquot ejuratâ perfidiâ ab ipsius partibus steterant, ab Hæreticis secrevit, hoc vinculo ipsos invicèm firmiùs colligavit Ecclesia Catholica, utpote his tesseris productis, pro Amicis, pro Fratribus, pro Catholicis, ubicunque essent terrarum, planè habitos. Neque enim alio auctoramento, commèndatione aliâ opus erat; uti postea apud Orthodoxos formatarum Epistolarum commercio communionem Ecclesiasticam mutuò colendi & fovendi pia
&

& laudabilis invaluit consuetudo. Nec aliud veræ Fidei retinendæ exigebatur argumentum. Quàm benè Ecclesiæ Catholicæ cessurum sit, si intra hos limites obtinendæ Communionis ratio constaret, cuivis vel lippienti facile intueri est: si antiquâ Fide, quæ tot Christianorum myriades æternæ salutis compotes reddiderit, à novarum opinionum, quibus superstitio & innovandi libido originem dederunt, corruptelis assumentísque manente integrâ, iisdem conditionibus, quas vetus Ecclesia pro summa authoritate figendas curaverat, sacris interesse liceret, non adeò ubivis esset laboratum. Facili hâc methodo Schismati iretur obviam: concessâ hâc in cæteris, quæ Fidei fundamentum non attingunt, alitèr sentiendi libertate, quod æquissimum est, paci æternæ consuleretur. Romanam ideò Ecclesiam violatæ pacis ream jure merito postulamus, quæ refixis primævæ antiquitatis regulis, novos articulos, tanquam Fidei magistra, licèt sub specioso Declarationis titulo & prætextu, orbi Christiano obtrudit. Qualis autem hæc tyrannis,

ut

ut nulla Scripturarum, nullâ veterum Ecclesiæ seculorum habitâ ratione, ex arbitrioCuriæ Romanæ, éque Sholasticorum opinionibus tota pendeat Christianorum fides, ut à Communione arceantur reliquæ Ecclesiæ, nisi se in clientelam ipsius turpiter dedant in fide erudiendas, ut denique odioso Schismaticorum & Hæreticorum stigmate inurantur, quotquot jus suum adversus novaturientium machinationes eunt vindicatum? Ad Sciptura-rum normam exigatur fides; primorum temporum doctrina in criterium sanæ fidei statuatur; in usum revocentur antiqui Canones; nullâ vi conscientiis illatâ, facessant iniquissimæ conditiones; revocabitur quoque pax Ecclesiastica, omniáque in orbe Christiano salva futura sunt.

Inde enim aliud pacis ineundæ impedimentum oritur, quod secundo loco memorabo, nimirum quòd dogmata, quæ salvâ fide ignorari possint, longè majoris æstimentur, quam par est, inque rerum ad salutem creditu necessariarum censum præpropero zelo transeant.

Cum

Cum Romanis, ad quos ſcribit B. Apoſtolus, cap. 14. de Fide in Chriſtum, æternum filium Dei, verumque Meſſiam & humani generis Redemptorem conveniſſet, ne in odium leviculis de cauſis exortæ diſſenſiones ulteriùs exardeſcant, hoc in capite cavet maximè. Non enim eadem erat omnium de ceſſatione Legalium opinio. Qui adultiorem Fidem nacti fuerant, ſibi de erepto Judaicorum rituum jugo gratulabantur; dum cæteri, de libertatis Chriſtianæ privilegiis haùd ſatìs firmitèr inſtructi convictìque, neminem, ſaltem Judæum neminem, ab iiſdem ritibus obſervandis acritèr contendunt eximendum. Hinc ſententiis damnatoriis in ſeſe tanquam in violatores legis divinæ fulminant, ſibìque peſſimè ominantur; quaſi utroſque idem cœlum non recipiat. Quid ad hæc Apoſtolus? Hanc animorum impotentiam ipſi maximè diſplicere docet, utpote à moribus Chriſtianorum alieniſſimam; neminem tantillâ de re in æternum periclitaturum; infirmioribus, quibus veritas iſta non adeò clarè patebat, hâc ex

parte

parte paululùm indulgendum esse;nec ab his fidem Christi, quam susceperant,ejuratam, qui vim aliquam obligationémq; rituum retinendorum adhuc restare censuerint,nec ab illis Legem Divinam quoquo modo læsâm, qui nullam ; à mutua Communione hac de causa non alterutrinque abstinendum ; liberum cuique judicium permittendum, modò in Christum rectè credat ; fidem hanc communem,de qua inter utrosque convenit, esse validum satis futuræ concordiæ fundamentum ; & denique paci ædificationíq; mutuæ potiùs studendum esse,quàm inutilibus controversiis, quæ ad rem Christianam promovendam,quæ ad utriusque partis beneficium commodúmque, quæ ad sanctitatem vitæ bonósq; mores, ne minimum quidem,nihil planè faciunt.

Quanto moderatiùs se gesserint, qui posthabitâ pace ob opiniones longè minoris momenti,quàm de quibus hic certatum erat, Ecclesiam Catholicam convulsum eunt, quasi ejusdem essent cum divinis oraculis authoritatis, & eâdem plenissimâ fide amplectendæ, si Apostolum ipsis in exemplum mansuetudinis hic præeuntem sequerentur! Fidem habes, uti ille vir sanctissimus, juxta ac prudentissimus

dentissimus monet commate vicesimo secundo, apud temetipsum habe in conspectu Dei. Dogmata, si quæ sint, uti plurima sunt, quorum gratiâ non sine summa injuria in execrandas lites exardescimus, quisque sibi privatim habeat; saltem si tandem erumpant, si in totum supprimi nequeant, ne pro oraculis venditantor, quasi actum sit de iis, quibus nulla est hâc ex parte nobiscum consensio. De particularibus Ecclesiis idem, quod de privatis hominibus, judicium esto. Dum quod universa Ecclesia olim credidit, retineant singulæ, suis tantùm figant Leges, Articulos, Constitutiones: cæteræ identidem hoc jure gaudeant. Si argumentis hinc inde in propriis dogmatibus firmandis à dissidentibus utrinque contortis disputationibúsque incaluissent Scholæ, salvis interim liberi judicii & conscientiæ juribus, iisdem rixis non adeò malè mulctaretur Ecclesia. Hoc quippe humano ingenio dandum est, ut in rebus abditis rimandis se ultrò exerat, inq; novis speculationibus sibi maximè placeat, modò non extra debitos fines, quos sacra Scriptura, quos Ecclesiæ Catholicæ symbola, quos recta ratio statuunt, abripiatur. Æternum rixentur,

quos

quos hæc disputandi impetigo affricuit, Scholastici, licet fortasse in hac animosa & acri ingeniorum concertatione subtilitatis famæ magis quam veritati studeatur: hanc laudem per me licet vendicent habeántque, ut subtilissimi disputatores esse censeantur; sibi quoque abblandiantur, se dogma illud, de quo controversum erat, tot curiosis distinctiunculis evolutum, arte & ingenio tandem evicisse; suo sensu, judicio suo, cum vel error menti malè instructæ sit longè gratissimus, placidè & sine censura fruantur. Addo, dogmata qualiacunque sint, summâ Religionis Christianæ illæsâ, à quavis Ecclesia particulari, sopiendis litibus, ne susque deque sententiarum divortiis omnia misceant novarum rerum cupidi, in articulos tanquam in instrumentum pacis & concordiæ condantur, à suis ut pia, ut verisimilia habeantur, modò cum fundamentalibus fidei articulis pari passu non incedant; modò cæteris Ecclesiis, quæ alienæ jurisdictioni subsunt, non sint fraudi; modò ut ab universis Christianis quocunque sub axe positis sub pœna diri anathematis recipiantnr, authoritatis Apostolicæ prætextu, non decretum sit. Ut verò inter Scholastico-

rum placita, quæ novitatem ſapiunt, & ſcripturæ effata nihil diſcriminis interſit, ut id honoris, quem ſola infallibilis veritas exigit, humanæ authoritati, errori affectibúſque nimiùm quàm obnoxiæ, deferatur, ut privatorum dogmata in numerum pro neceſſitate ſalutis credendorum tranſeant, ut tot temerariis definitionibus ſanctionibúſque cogatur aſſenſus, qui optimo jure liber erat relinquendus; hoc eſt, quod hodiè urit orbem Chriſtianum, & ipſius paci officit. Hoc omnium proborum, qui liberè ſentiunt, cordolium, hæc ſuperioris ævi, quo in reformanda Eccleſia tantoperè inſudatum erat, juſtiſſima querela, quam ab ipſis quoque Romanenſibus extorſit veritas. Hâc audacia invectum Schiſma vel ſeris nepotibus maximè deplorandum, tot tantíſque malis gravidum, omnémque exinde redintegrandæ Communionis Eccleſiaſticæ ſpem, ni hujus diſſidii auctores ipſorum veſaniæ pœniteat, ſublatam, impendiò dolemus.

Rem ſeriò perpendenti quàm maximè obſtupeſcendum videbitur, alterum illud Sacramentum, quod in mutuæ conteſſerationis & fidei in eundem Salvatorem crucifixum, quem illud verè

&

& realiter exhibet, indicium inſtituerat Chriſtus, aſtu Diaboli & hominum nequitiâ eatenùs perverti potuiſſe, ut hinc illi, quos ejuſdem corporis & ſanguinis pretioſi compotes eſſe voluit, ſibi invicem ſalutem mutuam iſthoc pretio procuratam redemptámque invidendi occaſionem arreptum irent. Ecqua enim alia ratio obtenditur furoris, qui zeli titulo arma capeſſivit, Dei cauſam quaſi vindicaturus, intulítque hoc ſacro prætextu tot ſtrages mundo, niſi quod in ſententiis de hoc myſterio auguſtiſſimo declarandis paulò variatum ſit? Quantum ſanguinis ubique effuſum fuit ab exacerbatis, quæ mutuam ſpirant internecionem, partibus, litibus hiſce Sacramentariis eheu! quàm infelicibus! in funeſtum bellum tandem converſis! Hinc quoque tum gladio tum igni ſævitum eſt ultra omnem Ethnicorum rabiem, in tot millenos, omni alio ſcelere puros, hâc præcipuè de cauſa, eò quòd à Tranſubſtantiationis dogmate abhorruiſſent. Chriſtum verè adeſſe ſub ſacris ſymbolis, ſéque verum corpus Chriſti, poſt Elementorum conſecrationem, percipere, nemo non fatebitur: hanc verò fidem Chriſti inſtituentis verbis

fundatam, de qua generalis omnium consensio per omne Christianismi ævum increbuit, in veram sacræ Communionis tesseram acceptum iri, quis sanæ mentis non dixerit, nisi præceps ira obstitisset? Si simplici hâc fide contentus, neglectis curiosis inquisitionibus, rem sanctissimam quisque seriò egisset, si præsentiæ modum Ecclesia Romana, Consilio primùm Lateranensi, deinde Tridentino, non temerè definivisset, si Lutherani cæteríque sibi solis hac in re sapuissent, nemini præscribentes, damnantes neminem, diversæ licèt opinionis, coram iisdem Altaribus, à quibus hodiè arcemur tanquam profani nondúmque initiati, à quibus etiam aufugimus, uti olim ab Idololatrarum sacrificiis, genibus provoluti, cum maximo tum pietatis tum concordiæ fructu iisdem sacris interfueramus. E Sacerdotibus nemo cuiquam Laïco ad venerabile hoc Sacramentum devoto corde anhelanti id communicare, è Laïcis nemo à quoquam Sacerdote ritè ordinato idem percipere metuerat.

Quod de aliis complusculis ejusdem prorsus momenti, quæ salvâ fide in disceptationem veniunt, dicendum habeo: dum enim exclusis aliorum interpreta-

mentis,

mentis, sine scripturarum sacrarum & Apostolicæ traditionis authoritate & subsidio, ad novas determinationes descenditur, dum, quod usu hodiè fit, Scholasticorum argutiæ & rixosæ Theologiæ, quam otiosi homines ingenio subtili malísque ratiocinationibus nimiùm quàm fidentes procuderant, placita tali in pretio apud quosvis sunt, ut necessariæ Christianæ religionis appendices esse censeantur, dum Articuli fidei, qui vetustiora Ecclesiæ Catholicæ secula prorsùs latuêre, quasi in immensum, uti ex hodierno Ecclesiæ Romanæ statu obscurisque aliarum Ecclesiarum confessionibus liquet, ad libitum augentur, quid aliud hoc zelo, hâc industriâ effectum fuisse experimur, nisi ut, orbe Christiano in tot partes distracto, penitùs tollatur concordia? Sed de hoc secundo dissidiorum fonte satis à me dictum est, & fortasse plusquàm satis. In reliquis, quæ supersunt, explicandis, non est, quod longo sermone vos morer, vestrámque mactem patientiam.

III. Non leve momentum promovendis augendísque Christianorum discordiis adhibetur ex effræni ista, quæ Romanis Pontificibus olim adhæserat, &

etiamnum adhæret, dominandi libidine. Ecclesiæ Romanæ magnitudini parùm convenisse videbatur, ut antiquo regionum suburbicariarum limite includeretur: quippe non ordinis primatu, non veteri Patriarchatu, cui tamen Ecclesiæ Britannicæ non subjacebant, reliquisque privilegiis ob honorem majestatémque urbis, quæ principem & mundi domitorem populum è sinu ipsius quaquaversum diffuderat, tandem collatis contenta, majorum exemplo, imperium in universum orbem, ubi ubi degunt Christiani, superbè ambit. Si cæteri Patriarchæ, quibus id honoris eâdem authoritate, h. e. Imperatorum gratiâ, Consiliorúmque generalium decretis & constitutionibus delatum erat, (in quo assignando eos ad civiles earundem civitatum dignitates & privilegia solùm respexisse ex penultimo canone Concilii Chalcedonensis liquet) jura ac libertates adversus Romani Pontificis molitiones tueantur; si alieno jugo subesse nolint, ni Romam tanquam magistram & dominam turpi obsequio adorent, ipsiúsque decretis obsequantur, actum est illicò de iis, postulantur Schismatis, nec digni judicabuntur, quibúscum sacram

retineant

retineant communionem. Cum post divisum etiam Imperium diù inter Orientem & Occidentem, saltèm simulatâ pace, concordatum fuerit, pòst omnia turbavit Romanorum Pontificum, qui Græcorum rebus quasi suis intercesserant, ambitio. Neque enim aliam originem fatale illud dissidium habuit, licèt vulnus magis magísq; recruduerit, cum articulus ille de processione Spiritûs Sancti à Filio symbolo Constantinopolitano Romæ adderetur, inconsultis primùm Orientalibus Episcopis, imò pòst acerrimè refragantibus contendentibúsque, id per canones Synodi Ephesinæ nullatenùs licuisse. At res in Occidente securiùs agebatur, nisi quòd unus & alter huic tyrannidi subinde sese opposuerint, irrito licet conatu.

Dum vero spretis canonibus in omne jus divinum humanúmque grassandi licentiam sumunt, dum quicquid est uspiam Ecclesiasticæ authoritatis ad se trahunt, dum in conscientias dominari cupiunt, nec quippiam credendum fuerat, nisi quod Romanæ Curiæ liberet, eccui mirandum videbitur, orbem Christianum, tot malis è veterno excitatum, de hujus tyrannicæ potestatis exercitio

tandem

tandem queri, & de recuperanda libertate seriò meditari cœpisse? Interim quid Romæ agitur? num ut tot Regum, Principum, rerúmque publicarum æquissimis postulatis sæpè sæpius repetitis debito modo & cum effectu satisfiat, deliberatur? num prædia & possessiones, quas diu vi planè manifestâ insederant, h. e. communia religionis jura Episcopis & populo Christiano, quibus postliminio debebantur, cedunt? nihil minus: exclamant, frendent, insaniunt, è monte Capitolino Vejoves hi excommunicationis fulmina contorquent in eos, quasi in tot sacra capita, à quibus hoc piaculare crimen admissum erat, eo quòd eos Romanæ servitutis fuerit pertæsum. Hoc est, quod ipsis adhuc doleat, quod tot malis artibus præstigiísq; hodiè eant repetitum: hoc est, quod Schisma, ni omen avertat Deus, æternum esse faciat. Neque enim quicquam aliud expectandum est, cum non alia conditione, quantum per ipsos est, pax acquiratur, nisi amissæ libertatis, nec quieti esse sinamur, nisi ad jugum desuetum excussúmque stupidi redeamus.

IV. Has circa sacra lites discordiásque, quibus miseri mortales agitamur, in tot

Sectas

Sectas diſciſſi, hinc quoque oriri triſti experimento ſatis liquet, quòd, obrepente animis deſidiâ, pietatis ſtudium refrixerit, & à ſanctiſſima vivendi, quam præſcripſit Chriſtus beatiſsimus noſter Salvator, normâ adeò turpitèr deſcitum fuerit. Non eſt, quod in mollitiem, in luxum, in maleſanos affectus, in ferinos Chriſtianorum mores, quibus orbis hic noſtèr vix ſibi integer conſtat, tot bellis divulſus, ut penè fatiſcat, & extremum exſpiraturus videatur, in præſenti convocatis argumentorum, quæ affatim ſuppetunt, copiis tragicè exclamem. Singultibus & lachrymis quam ſatyrâ res mihi longè dignior viſa eſt. Nec cum his Chriſtiani nominis propudiis & dehoneſtamentis mihi jam agendum eſt. Quam minimum veræ & ſolidæ pietatis apud eos reperitur, qui illam profiteri pro vitæ inſtituto ſuarum eſſe partium ducunt! quam plurimum verò ſuperſtitionis! dum peculiaria, quibus ab invicem diſtinguimur, dogmata in indicium Chriſtianiſmi cedunt. Ita nimirum, pro genio ſeculi, non expoliendis moribus, ſed opinionibus ſedulò incumbitur, nec ut vita ſanctiſſimæ profeſſioni aliquatenùs quadret, ſed ut ad-

versarios argumentis vincamus, illorúmque sententiam falsi demus convictam, nobis curæ est. At! at! quanto minus pietatis officiorum studio attenditur, magis detrahitur charitati : acriori quidem zelo pro rebus leviusculis dimicandum esse autumamus, de vita parùm Christiana, hâc fallaci & adulatoriâ methodo, cum Deo quasi decisuri. Frustra de nostrorum temporum infelicitate querelas effundimus; per nos ipsos, si velimus, meliora sperari fas est; si redeunte, quæ diu exsulavit, pietate, morúmque disciplinâ restitutâ, rem Christianam, quæ verâ in Deum pietate, in proximum charitate, boníſqne operibus, non irâ, non odio, non rixis subtilibúsque, ubi de summa religionis convenit, quæstionibus perficitur, tandem seriò agamus, tot partes hodiè avulsas distractásque citò coïturas, pacémque Ecclesiasticam de facili redintegratum iri, non vanum erit augurium.

Dum verò adeò malis moribus & præter propter vitam religiosam vivitur, dum relictis charitate & modestiâ adeò altùm sapimus, ut cæteros, qui à nobis paulùm dissident, desipuisse censeamus, dum Sectæ adhærescere & in partium

partium diverſarum patronos fulminatrice ſententiâ invehi præcipuum religionis argumentum habetur, dum ritibus placitíſque Scholaſticorum intenti, quod Chriſtus & Apoſtoli faciendum præceperint, ſecurè, quaſi longè minoris eſſet momenti, negligimus parvique facimus, ex hac malè collocatâ induſtriâ, ex hâc inſanâ ingeniorum pugnâ, interruptâ communione, rem Chriſtianam peſſimè habitum iri, &, ſuccreſcentibus quotidiè novis præjudiciis, malum hoc magìs adoleſcere, nemo eſt conſilio aut miſericordiâ adeò vacuus, ut non id dolens geménſque quidem fateatur. Non mihi imputabitur, quod à vobis, Auditores, maximè deprecor, quaſi ſenſerim, noſtrâ non referre, cuinam è tot Chriſtianorum Sectis nos ipſos addixerimus; abſit. Pares tanto beneficio gratias Deo opt. max. referre non opis eſt noſtræ, eò quòd Eccleſiæ Anglicanæ verè Catholicæ, quæ inter reformandum regiminis Apoſtolici, & purioris doctrinæ tenax, à labe & corruptelis, quibus pulcherrimam Religionis faciem deturparant Romanenſes, tantùm receſſerat, ſinu naſcentes & ſacro lavacro tincti excipiamur. Interim, ut ini-

quiſſimæ

quissimæ censuræ, quam præcavendam cupio, Apostolicam objurgationem opponam, vers. 4. Tu quis es, qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat, aut cadit: stabilietur autem, potest enim Deus eum stabilire. Nec dicere verebor, nullúsque dubito, quin vos omnes, Patres & Fratres in Christo venerandi, ejusdem sententiæ fautores juxta mecum sim habiturus, extremo judicii die majorem probæ & honestæ vitæ quam sanæ opinionis à Christo judice habitum iri rationem; neminem, qui Christianam professionem laudabili vitæ instituto decoraverit, licet in quibusdam, ni obstinatio mentis accedat, perperàm sentientem, damnandum; & denique eos, qui, diversæ utpote communionis, in terris se mutuis convitiis proscindunt, déque ipsorum mutuâ salute penè desperant, ob salutarem fundamentalium Articulorum vim, modò iisdem vita pura & verè Christiana superstruatur, per gratiam & misericordiam Dei, æternâ pace in cœlo simul regnaturos.

Sed de dissidiorum originibus hactenus; restat, ut de Remediis, quod secundo loco proponebatur enarrandum, quorum

quorum ope tot malis inde in orbem Christianum irruentibus, occurri possit, paulò disseramus.

De componendis dissidiis frustra laboramus, vaníque ad Ecclesiæ primitivæ unitatem anhelamus, nisi de Censuris, quæ hactenus exclusêre omnem charitatem, quibus ab invicem impetimur, quippiam alterutrinque remittatur, & iisdem mediis, quibus in sacris Communionem sartam tectam retinuêre veteres Christiani, in ea revocanda paritèr utamur. In hac methodo si utrinque pacatis affectibus sit consensum, non erit desperandum, quin felicem exoptatúmque exitum habeant pacifica consilia, piíque dissidentium animos conciliandi conatus. Media autem pacem Ecclesiasticam redintegrandi, quæ dissidiorum causis suprà recensitis directè respondent, in præsenti, quâ potero brevitate, exhibebo.

Quorum primum esto hoc. Sola simplex vetúsque fides, è Scripturis éq; Generalium Consiliorum Symbolis eruenda, usu ab universis Ecclesiis Christianis recepta, rejectis quibuslibet opinionum laciniis assumentísque, tanquam creditu ad salutem necessaria urgeatur.

Cum

Cum hac fide communi tanquam glutine Ecclesiam Catholicam sibi firmitèr cohærentem sancta communione usam fuisse certo certius sit, cum Catechumeni hanc fidem, quæ paucis constabat articulis, post debitam institutionem professi, Baptismatis gratiam consequerentur, hoc ipso nomine sacratissima Eucharistiæ mysteria percipiendi jus habituri, nulla alia conditione exactâ, cum in hac apud omnes Christianos (neque enim hoc sacro nomine dignandi sunt Socinistæ, qui totum Christianæ Doctrinæ compagem Sophisticis ratiociniis & mente arrogantissimâ convulsum eunt, qui in Christum æternum Dei filium blasphemi, Dei nostri gratiam transferunt in lasciviam humani ingenii, & solum illum Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum negant) plenissima sit ubique animorum consensio, quidni sacræ Communionis fundamentum primævæ Ecclesiæ exemplo & praxi in hac quoque solidetur? Quo prætextu post fidem ubilibet receptam, & à Christo Apostolísque stabilitam, post tot secula quippiam dogma ut necessariò credendum superaddi licet, de quo apud veteres nemo vel fando unquam inaudiverit?

diverit? quo jure tantus Articulorum numerus obtrudi debet, præsertim verò cum testatum habeamus, hoc non religionis sed solius commodi secularis & famæ promovendæ gratiâ factum fuisse? Quod adeò malè inter Christianos conveniat, ac si non eadem sed multiplex credendi regula olim proponeretur, non Christo, non Apostolis, non Religioni, quæ totum illud, quod saluti assequendæ satis supérque conducat, absque perplexa verborum, ne quispiam crassioris ingenii criminetur difficultatem, ambage cuivis vel mentis compoti expandit; sed Zelotis quibusdam, qui nova dogmata pro oraculis venditantes, ea sub diris & anathemate amplectenda orbi Christiano fastuosè obtrudunt, id unicè referendum est. Quanti furoris erit argumentum, quod Romanenses faciunt, in nos ob hasce opiniones rejectas, nudiustertiùs enatas, nullâque Scripturarum aut Antiquitatis auctoramento communitas debacchari? At non soli, quod fortasse aliquantillum solatii miseris exhibebit, infelix posteritas damnabimur, quin & purissimæ Antiquitatis cultores, qui no-

vi ſymboli, quod Pius IVus. condidit, Articulos neutiquàm admisêre, in eandem ſocietatem trahendi ſint. At! at! ſi de iis ipſis, qui Fidem ac Religionem Chriſtianam adverſus hæreſium peſtem latè graſſantem ſymbolis & ſcriptis tanquam amuletis munierunt, qui vitæ & ſanguinis effuſiſſimè prodigi & crucis candidati erant, qui flammas amplexi igneis vehiculis petîere cœlum, tuendæ fidei veræ intentiſſimi, quos meritiſſimo Sanctorum titulo grati colimus, benè ſentiendum ſit, nos eorundem veſtigia ſecuti, ſatìs tuti, ſatis ſecuri erimus; neque eſt, quod ab his brutis fulminibus, quæ in nos vibrantur, ullatenùs metuamus. Ubicunque diſperſi erant Chriſtiani, ſive ſub Patriarcha Romano, ſive Alexandrino, ſive quocunque alio, hujus fidei auctoramento tanquam fratres agniti,ad eandem ſalutem, quam neque ſibi invicem invidebant, neque negabant, omnes ſimul & concorditèr eorundem ſacrorum conſortio anhelabant; tantâque charitate, ut illud obitèr interponam, flagrabant, ut nec deDonatiſtis,qui de iis peſſima dixerint, malè ominarentur; ne dicam ipſos de

Arianis

* Arianis cæterísque Hæreticis non omnem spem abjecisse.

II. Articulis, sine quorum explicitâ fide nemo Christianus futurus est, admissis, de cæteris dogmatibus liberum cuique esto judicium. Non enim magis opinionum quam rituum varietas fidei unitatem dissolvit. Quam vulnus illud hiulcum, quod dudùm corpori Ecclesiæ inflixit Schisma, de facili coiîsset, si, hâc medicinâ adhibitâ, tot confessionibus, tot novis canonibus Tridentinis, quibus Christianorum mentes opprimuntur, fidésque subtilibus argutiis redditur implicatissima, de rebus incertæ & planè dubiæ veritatis non adeò dogmaticè decerneretur! Optandum foret Christianis universis, & potissimùm Reformatis, quotquot à Romanæ Ecclesiæ communione expulsi recessêre, de singulis Religionis apicibus convenire potuisse: sed cum id vix quispiam speret præ multiplici hominum ingenio & captu, præ judiciorum diversitate, præ variis interpretandi sacram Scripturam modis, cum non idem lumen, non eadem copia argumentorum, non eadem con-

* Vide Salvianum de gubernatione Dei, lib. 5. pag. 100 ex editione Baluzii.

cludendi vis cuivis ſuppetat, quidni pacis amori pervicaciam mentis poſthabentes, dogmata propria ita amplectantur, ut cætera concordes, ſiqui, in fidei fundamentum non impingentes, alitèr ſentiant, Chriſtianâ moderatione & συγκαταβάσει ferant. Faceſſat ideò illud maledicendi cacoethes, quod in naturam & religionem vertitur, dogmatúmque, ſi commodè ſine diſpendio veritatis explicari poſſint, odioſa inſectatio. Hâc enim viciſſim conceſsâ indulgentiâ,quam moderatioris ingenii homines, pacis ſequeſtri & arbitri, ut æquiſſimam ſuadent, quantum commodi in orbem Chriſtianum redundaturum ſit, nemo eſt ingenii adeò deplorati, qui non facilè præſagiat.

III. Antiqui de regimine canones Eccleſiaſtici reſtituantur, ut Epiſcopo Romano in ordinem coacto, & evaneſcente Oecumenicæ poteſtatis prætextu, quicquid juris Eccleſiaſtici ipſis canonum vigore competit, ſingulæ Eccleſiæ tandem recipiant. Meminerint interim Romanenſes, hâc iniquiſſimâ uſurpatione violatæ pacis tandem convicti, communionem cum ipſorum Eccleſiâ in neceſſariis ad ſalutem olim non habitam fu-

isse, nisi quatenus ipsi cum Ecclesia Catholica convenisset. Quantæ olim concertationes litésq; cum Romana sede agitabantur, ne quippiam de jure periret! Privilegia sua vindicavit Ecclesia Orientalis, sua Meridionalis, utraque ac Romana in varios Patriarchatus distincta, ex decreto Consilii Nicæni, iisdem privilegiis suo limite & districtu singulæ fruebantur. Neminem huc usque Oecumenicæ authoritatis adipiscendæ desiderium titillârat, nemini in titulum noménq; cesserat, Episcopus universalis. Solus id sibi & successoribus adscribere ausus est Bonifacius, quasi totus mundus intra civitatis Romæ pœmeria esset concludendus. Obstupuit mundus, nec sibi adeò fœdè imponi passus est. Carthago Christianismum amplexa, Romæ æmula, Romanum Pontificem æquè sprevit, ac olim Senatum. Constantinopolis honorem primæ Sedis, licet interdum invita, cedens, sui juris mansit; nec licet hodiè captiva, pristinæ dignitatis adeò stupidè obliviscens, ut Romanæ Sedi tanquam Dominæ blandiatur: Turcarum tyrannidi cedens, Romanensium verò, ut conjectari fas est, nunquam cessura. Communionem cum ipsa, uti & cum cæteris Ecclesiis Catholi-

cis totius orbis Chriſtiani,actu vel ſaltem deſiderio,ſi tolleretur impedimentum, ſibi retinendam ſui eſſe officii duxerunt, authoritate, quam illa arreptam adeò impendiò voluit,interim rejectâ,quod & nos hodie præſtaremus, ſi per ipſam licuiſſet. Eſto Epiſcoporum primus Pontifex Romanus, modò non ſolus, quaſi cæteri ipſius Vicarii eſſent,modò non univerſalis, modò aliorum jura, quæ eâdem lege Eccleſiaſticâ nituntur, inviolata maneant,modò conſtitutionibus Apoſtolicis Romanæ Curiæ decreta non repugnent, ac intra antiquorum canonum limites ſeſe contineat Romana juriſdictio. Quo obice amoto, ineundæ paci via lata ſterneretur. Hoc omnes probi, omnes, niſi quorum intererit æterna eſſe diſſidia, uſque & uſq; ardentiſſimis votis efflagitant, unionem his conditionibus avidiſſimè amplexuri, ſi quicquid eſt ſuperſtitionis in ritibus & cultu ſacro tollatur, ſique diris,quas in diſſentientes evibrant, ſubductis, ſola creditu neceſſaria veritas, juxta veteres formulas, proponatur, in cæteris relictâ judicandi libertate.

Hoc ni fiat, coram Deo Romanenſes violatæ Communionis uſque poſtulabimus,per quos planè ſtat,ut tali beneficio

Ecclesia Christi Catholica hodie destituatur. Interim quascunque pacis Ecclesiasticæ conditiones cum gaudio quidem arrepturi sumus, modò exinde non lædatur conscientia, modò principiis & analogiæ fidei non contra eant; modò Scriptura ejúsque genuina interpres primæva Antiquitas in dogmatibus statuendis summæ authoritatis esse admittantur, modò regimini Ecclesiastico nullum fiat præjudicium, modò denique cuncta ad normam canonum consuetudinúmque,quæ per universam Ecclesiam pristinis seculis obtinuêre, exigantur. O felicem illum diem,quo dissidiis, ad quorum memoriam horret animus, sublatis, omnes, qui unicum eundémque Salvatorem crucifixum colunt, fraterno affectu in unum coïbunt! At! at! per improbos Christianorum mores illud neutiquam exspectandum est. Pristinâ pietate nobis opus est, si pristinam concordiam velimus restitutam. Eheu! defide ac propudiosâ Christianorum vitâ à veterum exemplo ubiq; descifcitur: in artem rixandi abit religio, quasi vita morúmque norma esse desiisset.Per vitia nostra nobis non licet esse tam felicibus, tam beatis. Hæc impedimento sunt, quò minùs in

eadem

eadem ſacra Communione concorditèr vivamus. Deum ergo ſupplicibus votis exoremus, ut omnes, qui ſe Chriſtianos profitentur, eodémque ſacro inſigniuntur nomine, unde exciderint, tandem memores reſipiſcant, & priora opera, opera veræ ac ſolidæ pietatis, faciant; ut iniquiſſimis cenſuris controverſiíſque futilibus omiſſis, quæ ad pacem faciant & quæ ad mutuam ædificationem, ſectentur; ut denique in viam veritatis conducti, in unitate Spiritûs, in vinculo pacis, & in ſanctitate vitæ, fidem verè Chriſtianam, verè Apoſtolicam, verè Catholicam retineant. Ita laboranti inter tot tumultus Eccleſiæ ſuccurrat ille miſericordiarum Pater, propter merita Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri, cui cum Patre & æterno Spiritu ſit omnis laus & honor in ſecula ſeculorum. *Amen.*

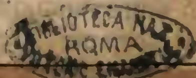

Præter accentuationes perperam adhibitas, literarumq; permutationes, quas quivis Lector facillimè perſpiciet, multa verba, utpote ad ſenſum complendum neceſſaria, vitio Apographi malè admodum tranſcripti interciderunt, quæ hoc modo ſuppleri, uti & graviora errata emendari poſſunt.

PAg. 5. lin. 14. neque enim moror, p. 10. l. 17. paulo poſt, p. 13. l. 2. Presbyteris, p. 19. l. 17. collectis eſſe debet, p. 23. l. 6. quæ, p. 25. l. 25. eruditionis fama, p. 30. l 3. dele qui, p. 31. l. 23. quarum, p. 35 l. 2. manducatum, p. 38. l. 13. illos, p. 40. l. 1. traditam explicantibus, p. 43. l. 12. incertus cum eſſem, p. 45 l. 21. ipſe, p. 69. l. 23. nimium, p. 75. l. 23. cum cæteris communis eſt, p. 76. l. 14. reddebant, p. 80. l. 9. & p. 93. l. 16. querimon, p. 78. l. 14. illum infami, , p. 95. l. 12, 13. lachrymis rogans, p. 108. l. 23. Patriarchæ, p. 116. l. 3. veniſſet, p. 120, 122. Berrhœenſis, p. 123. l. 16. ſibi olim, p 124. l. 28. dele ingenuæ, p. 142. l. 9. exſectis, p. 144. l. 30. male: p. 153. l. 9. uſurpabat. Præf. p. 3. l. 9. infantes.

FINIS.

eadem ſacra Communione concorditèr vivamus. Deum ergo ſupplicibus votis exoremus, ut omnes, qui ſe Chriſtianos profitentur, eodémque ſacro inſigniuntur nomine, unde exciderint, tandem memores reſipiſcant, & priora opera, opera veræ ac ſolidæ pietatis, faciant; ut iniquiſſimis cenſuris controverſiíſque futilibus omiſſis, quæ ad pacem faciant & quæ ad mutuam ædificationem, ſectentur; ut denique in viam veritatis conducti, in unitate Spiritûs, in vinculo pacis, & in ſanctitate vitæ, fidem verè Chriſtianam, verè Apoſtolicam, verè Catholicam retineant. Ita laboranti inter tot tumultus Eccleſiæ ſuccurrat ille miſericordiarum Pater, propter merita Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri, cui cum Patre & æterno Spiritu ſit omnis laus & honor in ſecula ſeculorum. *Amen.*

Præter accentuationes perperam adhibitas, literarumq; permutationes, quas quivis Lector facillimè perſpiciet, multa verba, utpote ad ſenſum complendum neceſſaria, vitio Apographi malè admodum tranſcripti interciderunt, quæ hoc modo ſuppleri, uti & graviora errata emendari poſſunt.

PAg. 5. lin. 14. neque enim moror, p. 10. l. 17. paulo poſt, p. 13. l. 2. Presbyteris, p. 19. l. 17. collectis eſſe debet, p. 23. l. 6. quæ, p. 25. l. 25. eruditionis fama, p. 30. l 3. dele qui, p. 31. l. 23. quarum, p. 35 l. 2. manducatum, p. 38. l. 13. illos, p. 40. l. 1. traditam explicantibus, p. 43. l. 12. incertus cum eſſem, p. 45 l. 21. ipſe, p. 69. l. 23. nimium, p. 75. l. 23. cum cæteris communis eſt, p. 76. l. 14. reddebant, p. 80. l. 9. & p. 93. l. 16. querimon, p. 78. l. 14. illum infami, , p. 95. l. 12, 13. lachrymis rogaris, p. 108. l. 23. Patriarchæ, p. 116. l. 3. veniſſet, p. 120, 122. Berrhœenſis, p. 123. l. 16. ſibi olim, p 124. l. 28. dele ingenuæ, p. 142. l. 9. exſectis, p. 144. l. 30. male: p. 153. l. 9. uſurpabat. Præf. p. 3. l. 9. infantes.

FINIS.